

And Pire Bharat

HIS HIGHNESS SIR BHAVSINH KESI
MAHARAJA SAHEB OF BHAVNAGAR

ભાવગુણવર્ણન.

સર્વેયો.

એક ધર્યો પતની મત ઉત્તમ,
નાં નિરખી દ્રગતેં પરનારી,
ન્યાય અપક્ષ અભીત નિરંતર,
શૂર ભર્યો તન સેર સિકારી;
સંગીત જ્ઞાન નિધાન સુભાષન,
ભાવ નૃપાસન દીપત ભારી,
ગોહિલનાથ કહે કવી પિંગલ,
તજ સપૂત તપો તપધારી.

ગ્રંથ પ્રયોજન.

દોહા.

ભક્તિકો ભંડાર હે,	સુક્તિકો હે કામ;	
સકલ શ્રુતિકો સાર હે,	નોંકો હરિરસ નામ.	૧
ગુણમય છોટો ગ્રંથ હે,	પ્રાકૃત શબ્દ પ્રકાસ;	
કર્તા ચારન હે કવી,	દેવી ઈસર કાલ.	૨
કંઠ હરિરસ કરનકો,	સખ જનકું હે સ્નેહ;	
સમજત બાપા ચારની,	કછૂ રહત સદેહ.	૩

ચારન કવિઓકું સમજ,	હરિસ ભાવ હમેથ;	
તા પર ટીકા કરનકું,	દીનો જન ઉપદેશ.	૪
ગુનકે સાગર હો ગયે,	કિતને ટીકાકાર;	
ઇન આગે મતિ અદ્ય હું,	કહા કરું વિસ્તાર.	૫
જદખી હરીગુન જાનકે,	આપ મલી અનુસાર;	
કવિ ચિંગલ ટીકા કરી,	દીને સુજન સ્વીકાર.	૬
ભાવસિંહ મહારાજકું,	કરિ વિનવી ગુનગાય;	
નિજ ચંત્રાલયમે દિશે,	ગુર્ત અંથ છપવાય.	૭
એક પત્નિવત આપકું,	અદલ ન્યાય અવિકાર;	
દેવ કૃપા કરકે દિયા,	કાયમ કૃષ્ણકુમાર.	૮
ભાવસિંહ મહારાજકો,	સદા સત્યપર ભાવ;	
તખ્તનંદ અવિચલ તપો,	દિલ નકો દરિયાવ.	૯

નેક નામદાર મહાનગ નાદેગ શ્રી કૃષ્ણ કુના-નિરુદ્ધ
 આનન-

કૃષ્ણકુમાર ગુણવાર્ણન.

સવેચો.

યાદવ માતૃલ પક્ષ અત્યુત્તમ,
ગોહિલ હે પિતૃપક્ષ સુજ્ઞાની;
દીપત ઉમર વર્ષ ત્રયોદશ,
દેહ નિરોગી સદા દરસાની;
કૃષ્ણ કુમાર પ્રતાપ દિનંકર,
બુદ્ધિ ગૃહસ્થિતિ કૈત્રી બખાની;
સત્વર રાજકો તાજ ધરે સિર,
પિંગલકી સુધરે છાંદગાની.

૨૧
૨૨
૨૩
૨૪
૨૫
૨૬
૨૭
૨૮
૨૯
૩૦
૩૧
૩૨
૩૩
૩૪
૩૫
૩૬
૩૭
૩૮
૩૯
૪૦
૪૧
૪૨
૪૩
૪૪
૪૫
૪૬
૪૭
૪૮
૪૯
૫૦
૫૧
૫૨
૫૩
૫૪
૫૫
૫૬
૫૭
૫૮
૫૯
૬૦
૬૧
૬૨
૬૩
૬૪
૬૫
૬૬
૬૭
૬૮
૬૯
૭૦
૭૧
૭૨
૭૩
૭૪
૭૫
૭૬
૭૭
૭૮
૭૯
૮૦
૮૧
૮૨
૮૩
૮૪
૮૫
૮૬
૮૭
૮૮
૮૯
૯૦
૯૧
૯૨
૯૩
૯૪
૯૫
૯૬
૯૭
૯૮
૯૯
૧૦૦

કુળ દેવી ! કૃષ્ણકુમારનું કાયમ તમે રક્ષણ કરો. ટેક૦
છે બાળવયનાં બ્રાત્ર ત્રય પિતૃ માતૃ સ્વર્ગ સિધાવીયાં,
ઉત્તમ મનુષ્ય પિતૃ સમયનાં સંભાળવાને આવિયાં;
શત્રુ નથી કોઈ હોય તો તેનું તમે ભક્ષણ કરો. કુળ૦ ૧
નૃપકોટની કોલેજમાં અભ્યાસ કરવા તે ગિયા,
સ્થિર રાખિ મન વિદ્યા ભણ્યા દ્વાદશ વરસના નૃપ થયા;
આવ્યા પછી તે સ્નેહપુરમાં આપનો છે આશરો. કુળ૦ ૨
રણ ઘાટમાં વન વાટમાં દ્રષ્ટી બરાબર રાખજો,
આવે કદી કોઈ વિપ્ન તો તે ઝટ નિવારી નાખજો;
દિન દિન પ્રતી હિંમત દિગ્ધો કોઈથી ન નૃપમનમાં ડરો. કુળ૦ ૩
સીકાર સાવજનો કરે શુરવીર રાખી સંગમાં,
નીશાંન કદિ ચુકે નહીં આજસ ન આવે અંગમાં;
ઉભાં રહો નજદીક આવી વકત બાણી આકરો. કુળ૦ ૪

જાણુ પડે પરદેશમાં તો ઉદ્ધી મારગ જાળવો,
 કદિ પવન અવળો થાય તો ત્રીશૂળ લઈને ટાળવો,
 હર વક્ત કરજો સુગમ રસ્તો વિપત નિજ કરથી હરો. કુળ ૫
 અવની વિષે કોઈ રોગ આવે દૂરથી અજાણવો,
 આધાર માણ આપનો છે યાદ કરતાં આવજો,
 ખામી નહીં કોઈ વસ્તુની જોડલ ભરૂંસો છે ખરો. કુળ ૬
 વસ્તી સુખી ઘરઘર પ્રતી આનંદ ઘન વરસાવજો,
 દરબારમાં ઉચ્છવ સદા દિન લગ્ન શુભ દરસાવજો;
 ભરપૂર ભાવનગર તણા ભંડારમાં સંપતિ ભરો. કુળ ૭
 માહારાજને સિરતાજ ધરજો એ અમારી માગણી,
 પિંગલ કહે તે સલામાં પટણી તણી પધરામણી;
 અવલંબ છે જગદંબ વિનતી ધ્યાન દઈ ઉરમાં ધરો. કુળ ૮

प्रथमावृत्तिनी प्रस्तावना.

आ हरिस ग्रंथ इस बारोट मारवाडना ग्हीश चारण हता तेमनो रचेलो छे अने ते रचवाना समयने लगभग साडाचारशे वर्ष थका आव्यां छे. हरिस आखा सौराष्ट्र देशमां प्रसिद्ध छे, तेम मारवाडना घणा लोकोने ते फंठे छे. आपणा देशमां तो खेडु लोकोने पण थोडो घणो हरिस याद हशे. तेनु एवुं महात्म्य छे के मनुष्यने मृत्यु समये अरण्यमां हरिसनो एक अक्षर जाय तो तेने जमनुं तेहुं न आवे. आ हरिस चारण्यो भायानो छे तेथी घणा शब्दोनो अर्थ माणसोने जाणवामां आवतो नथी. तेमां दोहा, छंद तथा गाथा, चोपाइ, छप्पय अने गीत पण छे.

नेक नामदार महाराजा तुख्तसिंहजीनी हयातीमां मारा पिताश्री पाताभाइयें आ हरिस उपर टीका लखवानुं शरु कर्नु हतुं. थोडो भाग लख्यो हतो एतलामां तेमनो संवत् १६४८ मा देहांत थयो तेथी रही गर्नु; तेमना हाथनी लखेली हरिसनी प्रतो घणा माणसो पासे छे. हाजमा आही नेक नामदार महाराजा भावसिंहजीनी हजुर ऑफीसना पटावाळा जमादार गोहील कलाभाइये मने संवत् १८ मां लखाएली हरिसनी प्रत आपी, अने कहुं के आ ग्रंथनी तमो टीका लखो तो सर्वने अनुकुळ थाय, ते शिवाय बीजा चारण कविओ तथा भक्त जनोए पण मने ते कार्य करवा इच्छा बतावी तेथी, अने वळी मारा पिताश्रीनुं आरंभेलुं कार्य पूर्ण करवा मने होंश थइ तेथी भारी मती प्रमाणे में आ हरिसनी टीका लखी; तेमां इसर बारोटनुं जन्मचरित्र लख्युं होय तो सारु एम मारो विचार थयो तेथी माळीया पासे वीग्वदगकुं चारणनुं गाम छे, त्यां इसर बारोटना वंशज छे तेमा बारोट भावलजी छे ते सारा कवि छे, तेनी उपर में

હસર ચારોટની હકીકત મોકલવા પત્ર લખ્યો. તેમણે થોડાજ વરસનાં તેમના પિતામહનું જન્મચરિત્ર મોકલી આપ્યું, તેની સાથે, આ કાર્ય થવા ઘણી લુશી વતાવી. પછી મેં અમારા નેક નામદાર મહાગજા ભાવસિંહજી, કે. સી. एस. આઈ., તેમની હજુરમાં જઈ આ હરિસ દરવારી છાપખાનામાં છપાવી આપવા વિનંતી કરી. તે ઉદાર દિલના મહાગજા સાહેબે હું ઉપર ક્રપા કરી તુરત છાપખાનાના ઉપરી અધિકારી રા. ગ. જેઠ ફાગમજીને આજ્ઞા કરી. શ્વર મહાગજાનો જય કરો. આ પ્રંથના કાવ્યના શબ્દો સહેલા છે અને અર્થમાં ગૌરતા છે. અંદર ભક્તી ભાવ છે. ઘટ્ટી વેદાનને મઢતી વાત છે. હાલની દુનિયામાં રસીક નાટ્યકોનાં ગાયનના રસનો વિશેષ ઉપભોગ લેવાય છે તેની સાથે આ હરિસનો પણ ઉપભોગ લેવા મારી રાસ ભલામણ છે.

આ પ્રંથની મમામી થયા પછી માંગ પોતાના વનાવેલાં ફેટલાંક દરીકિર્તનો ગણેલાં છે તે વાંચવાથી પણ સજ્જન પુરુષોને આનંદ થશે.

સંવત્ ૧૯૬૬ ના
આગળ શુદ્ધ ૧૫.
સુ. ભાવનગર.

}

ટીકાકાર,

લી. રાજ્યકવિ પિંગલશી પાતાભાઈ.

ભાવનગર.

Anand P Press Bhavnagar

राजकवि पीणनसिंह यातासाध.

द्वितीयावृत्तिनी प्रस्तावना.

प्रथम हरिस्सनी आवृत्ति मरहुम महाराजा भावसिंहजीये दर्यागे छापयानामां छपावी आपी हती, तेने नव वर्ष थयां. ते हरिस्स ग्रंथ लोकोने घण्यो प्रीय थड पडयो, मौराष्ट्र, मारवाड, माळवाना लोकोये मागी पासेथी टपाल रस्ते मगावी तेनो लाभ लीधो छे. घणां रगं माणसोए तं ग्रंथ फंडस्थ करंलो छे, अने हमेशां प्रातःकाळमां तेनो पाठ करे छे. अने प्रभुनी पूजा साथे तेने राखे छे. वळी ते ग्रंथमां इंंद्रीयजीत शुर्वीर मरहुम महाराजा भावसिंहजीनो फोटो राखेल छे, तेना पण माणसो घणा भावथी दर्शन करे छे. हालमां ते ग्रंथ मारी पासे खलास थड गयो छे मात्र एकज ग्रंथ रही ते लइने हुं अमाग राज्यभक्त प्रेसीडेन्ट सर पटयाी साहेब ओनरेबल प्रभाशंकर दलपतराम के. सी. आइ. इ. नी हजुरमां जइ सर्व हकीकत निवेदन करतां तेओ साहेबे घण्यी खुशीथी आ ग्रंथ छपावी आपवा आज्ञा करी नेने माटे तेओ साहेबनो हुं अंतःकरणाथी उपकार मानुं छुं.

आ हरिस्सनी बीजी आवृत्तिमां नेकनामदार महाराजा कृष्णकुमारनो फोटो तथा मागं रचेलं सदबोधदायक हरिभजनो गलेलां छे. तेथी पण सज्जनोने आनंद थरो.

ली० राज्यकवि पींगळशी पाताभाइ.

भावनगर.

वरवीर छंद.

भूलो न नेकि भाइ, नां लीजीयो बुराइ; ए टेक.
 पहिला करार कीना, दिल-रेहेम जन्म दीना;
 अत्र नां करो ठगाइ, भूलो न नेकि भाइ. १
 अधिकार हाथ आवे, नर नारि सिर नमावे;
 ता संग नमृताइ, भूलो न नेकि भाइ. २
 नाहीं वदनपे कपरा, रेहनेकुं नाहि छपरां;
 उन्कुं लियो वचाइ, भूलो न नेकि भाइ. ३
 पींगल न मुख छुपाना, खानां अरु खिलानां;
 हे अंतमें जुदाइ, भूलो न नेकि भाइ. ४

छप्पय.

राम नामको मंत्र जपो, रसणा दिन राती;
 जीवनको यह जंत्र, घटे नित जमकी धाती.
 अधिक रहे आनंद, मिटे मद ममता माया;
 व्यसन व्याधि तें दूर, रहे कंचनसी काया.
 कहे पींगल कविराज, संग ज्ञानीको कीजे;
 करि परभार्य काज, लाभ मानव तन लीजे. १

ઇસર ખારોટનું જન્મચરિત્ર.

૧.

મારવાડ દેશમાં જોધપુર તાબાના ગામ ભાદ્રેસમાં સંવત્ ૧૫૧૫ ની સાલમાં ઇસર ખારોટનો જન્મ થયો તે સમયનો કોઈ કવીનો રચેલો દોહો—

સંવત પનર પનકોતરે, જનમ્યો ઇસર દાસ;

ચારણ વરણ ચકારમાં, ઇણદીન હુવો ઉત્તસ. ૧

ઇસર ખારોટના પિતાનું નામ મુળે ખારોટ હતું અને તેની શાખ 'રોહડીયા ખારટ' હતી. પ્રથમ રઠોડ રજપુતોએ તેના પૂર્વજોને રોહડી ગામ બક્ષીસ આપી પોતાના દસોંદી રથાપેલા તે ઉપરથી રોહડીયા ખારોટ એવી અટક રહી તે સમયનો દોહો—

ગઢરાવે મોઘો કીયો, ભાટી ચારણ કીધ;

તણ દન ખારટ થપીયો, ગામ રોહડી દીધ. ૨

આજ પણ મારવાડમાં રોહડીયા ચારણોનાં ઘણાં શાસન ગામ છે, તેમાં જોધપુર મહારાજાના દસોંદી ખારોટનું ગામ સુધીયાડ છે, તેનો ગિરાસ ઘણો કીંમતી છે, તેતુ રાજ્યમાં અઘાપી માન સાફ છે, અને ખારહઠ એટલે ધરના દ્વાર આગળ બેસી પોતાના ચન્નમાન પાસેથી પોતાનો હિસ્સો હઠ કરી લેવાવાળા તે ઉપરથી ખારહઠ, ને પછી ખારોટ કહેવાયા. મારવાડમાં ચારણને ખારટ કહે છે અને ભાટને રાવ કહી બોલાવે છે. રજપુત રાજાઓની જુદી જુદી શાખાઓ તે પ્રમાણે દસોંદી પણ જુદી જુદી શાખના વહેવારેલા તે બાબતનો દોહો—

સુદા અને સિસોદીયા, રોહડ ને રઠોડ,

દરશાઓત ને દેવડા, ઠાવા ઠોડે ઠોડ. ૩

ઉદેપુર મહારાણાધીની શાખ સીસોદીયા છે. તેના દસોંદી ચારણની અટક સુદા કહેવાય છે અને રઠોડ જોધપુર મહારાજાના દસોંદી રોહડીયા અટકના ચારણ છે અને શિરોઈના રાજા દેવડા રજપુત છે તેના દસોંદી ચારણ દગશાઓત કહેવાય છે. એમ દરેક રાજ્યના દસોંદી છે. હવે ભાદ્રેસ ગામમાં મુળે ખારોટ

તથા આમે ખારોટ બે લાઇ હતા. તેમાં સુળ ખારોટ મોટા અને આસો ખારોટ નાના હતા. તેના બીજા પિત્રાઇ લાઇઓનું ગમમાં વિશેષ બળ હતું. ગિરાસ તે પહેલ્યુમાં સર્વને સરખો હતો પણ સુળ ખારોટના પિત્રાઇઓમાં માણસનો પધારો હતો અને સુળ ખારોટના લાગમાં માત્ર બે લાઇ હતા. સુળે ખારોટ સરલ સ્વભાવના અને પ્રભુના ભક્ત હતા. તેના નાનાં બાઇ આસો ખારોટ વિદ્યાર્થીય કરતા હતા. તેના પિત્રાઇ દરેક વખતે ગિરાસના ઉપલોગમાં વિદ્ય લાવતા. તેની જમીન ખેડવા લોક આવતા તો તેને ડરાવી બહાર કાઢતા. તેનું ચારી હતા તેથી જમીન પડતરં રહેતી હતી. માત્ર ઘાસ ઉગે તેની પેદાશ થતી. સુળ ખારોટને કાંઈ સંતતી ન હતી. પિત્રાઇ લાઇનું દુઃખ હતું તોપણ સુળે ખારોટ શાન્ત રહી ભાગ્ય ઉપર આધાર રાખી ઇશ્વર સ્મરણ કરતા. એક વખત એવો બનાવ ઘન્યો કે એક જોગીની જમાત જેમાં ચારાશી સાધુઓની સંખ્યા હતી અને જેના મહંત સમાધીગિરજા ખાખી, હતા તેના પડાવ ભદ્રેમ ગામના પાદરમાં થયો. શંખના નાદ થવા લાગ્યા, ગાલદોના ગણકાર તથા તુરંબનો અવાજ થયો. ગામનાં માણસો દર્શન કરવા જવા લાગ્યાં. આશ્વિન માસ હતો. સુળ ખારોટને ઘાસનું બીડ હતું તેમાંથી ઘાસ કાપવા માટે ગામમાંથી સાઠ સ્ત્રીતર દાડીયાં કર્યા અને પ્રાતઃકાળમાં તે દાડીયાંને જમવા માટે ખાલણને જોલાવી રસોઇ તૈયાર કરાવી. સવારના પહોરમાં દાડીયાં ગામના ઝાંપામાં એકઠાં થયાં તે વખતે સુળ ખારોટનો પિત્રાઇ લાઇ ગેમારદાનજી ત્યાં આવ્યો અને દાડીયાંને કહ્યું કે, તમે ક્યાં બજો છો? દાડીયાંએ કહ્યું કે સુળ ખારોટને બીડે ઘાસ કાપવા ગેમારદાનજી જોલ્યો કે મારા બીડમાં આલો. મારા હુકમ સિવાય એક દાડીયું સુળને ત્યાં જશે તો ગામમાંથી કાઢી મૂકીશ. એમ ધમકી આપી તેથી દાડીયાં ડરી ગયાં અને ગેમારદાનને બીડે ઘાસ કાપવા ગયાં. ગેમારદાનના મનને એમ હતું કે એક તો સુળની તૈયાર કરાવેલી રસોઇ બગડે; વળી ઘાસ કપાય નહીં તે પણ તેને તુકશાન થાય; તે બળર સુળ ખારોટને આવી ગામનાં માણસોએ કહ્યા. સુળે ખારોટ જોલ્યો કે જેવી હરીની ઇચ્છા! મનમાં વિચાર કર્યો કે હવે એટલી રસોઇ કેને જમોડીશ? એટલામાં યાદ આવ્યું કે ગઈ કાલે સાંજે એક સાધુની જમાત આવી છે. ચાલ, તેને જોલાવી જમાડી આપું, દાડીયાંને જમાડયું તોતો પેટ અર્થે અને સાધુને જમાડવા તે પ્રભુ અર્થે છે. પછી ગામના પાદરમાં જઈ મહંતને પગે પડી હાથ જોડી વિનંતી કરી કે, મહારાજ, મારે ત્યાં સર્વ સાધુઓને લેઈ જમવા પધારો, અને મારું ગરીબ

સેવકતું આંગણું, પવિત્ર કરે. મહંતે તેનો સત્ય ભાવ જોઈ હા કહી. 'નહાઈ ધોઈ
 ખાખ ચઢાવી સાધુઓ તૈયાર થયા. તુરંતનો અવોજ થયો. જમાત સુબ્બ ખારોટને
 ત્યાં આવી. રસોઈ ઉની ઉની તૈયાર હતી. સાધુઓ જમીને પ્રસન્ન થયા. મહંત
 સમાધીગિરજાએ સુબ્બ ખારોટને કહ્યું કે, એટલા માણસોને માટે અત્યારમાં રસોઈ
 તૈયાર ક્યાંથી ? સુબ્બે ખારોટ બોલ્યા કે, મહારાજ, એ તો અમારા સંસારીઓના
 ઝઘડા છે તેમાં આપને ધ્યાન આપવા જેવું નથી; તોપણ મહંતે આજ્ઞા
 કરી કારણ ખતાવવા પુનઃ કહ્યું, ત્યારે સુબ્બ ખારોટ હાથ જોડી કહ્યું કે, મહારાજ,
 આ રસોઈ આપને માટે ન હતી પણ મારે બીડમાંથી ઘાસ કપાવવું
 હતું તેને માટે દાડીયાં કર્યા હતાં તેને જમાડવાની હતી. પણ મારા પિત્રાઈ ભાઈ
 બહુ શિરજોર થઈ ગયા છે અને મને દુઃખ આપે છે. મારો ગિરાસ ખેંચી લેવા
 વિચાર કરે છે તેથી દાડીયાંને ડરાવી પોતાના બીડતું ઘાસ કાપવા લાં ગયો.
 મારાં સંજ્ઞાએ કે આપ જેવાં સંત તે રસોઈ જમ્યા, અને ખર્ચ ઉગી આવ્યો
 એટલે સુકૃતમાં વપરાયો. તે સાંભળી મહંતને દયા આવી તેથી ત્યાંથી ઉભા
 થઈ સુબ્બ ખારોટના ભાયાત ગેમારદાનને સમજણ આપવા ગયા. ગેમારદાન
 તથા તેના ભાઈ ભત્રીજા ચારે બેઠા હતા ત્યાં જઈ મહંત બોલ્યા કે, ગેમારદાન
 કીસકા નામ ? ગેમારદાન બોલ્યો કે માર્ડ નામ. મહંત બોલ્યા કે દોષ ભાઈ,
 એ ગરીબ જૈસા સુબ્બ ખારોટકું કયું દુઃખ દેતા હો, પ્રભુકા ડર રખ, એ તો દો
 દિનકી રમત છે. આખર સખ વસ્તુ નાશવંત છે. ઉસ્મે લલાઈ લેનાં ચોર કુટુંબમે
 કલહ ન કરનાં આહીથે. તે સાંભળી ગેમારદાન બોલ્યો કે; બાવા, તારે એમાં વચ્ચે
 આવવાનું અને અમને ઉપદેશ દેવાની શી જરૂર છે ? તું તારે સુલકમાં માગી ખા,
 નહીં તો સીધાઈ વીખાઈ જશે. તે સાંભળી મહંતને કોઈ ચલ્યો અને બોલ્યા કે,
 મેરે અખ તક તો કુછ ન થા. પરંતુ તેરે મનમે અતી અહંકાર હુવા હે તો જુખ
 લે યોગીયોંકા ખેલ કૈસા હોતા હે. ફેર પસ્તાયગા. ગેમારદાન બોલ્યા કે, નં તાડે
 ચાલે તો મારી નાંખજે. સમાધીગિરજા બોલ્યા કે ચહાંસે હિમાલયમે નંકે
 એ શરીરકું ત્યાગ દઈગા ચોર સુબ્બકી પત્ની કે ઉદરમે આકે જન્મ લઈગા ચોર
 તેરા ગિરાસ મેરે કળજમે આયગા. નં દુષ્ટ, સું મત ખતાવ, એટલું કહી ચાલી
 નીકળ્યા. ગામના સર્વ મનુષ્ય તે સાંભળી કહેવા લાગ્યાં કે આ ઠીક થયું નહીં.
 સાધુ પુરોહિત મન દુઃખાવવું તેમાં લાભ નહીં. તે ખબર સુબ્બ ખારોટે સાંભળ્યા;
 પછી આવીને મહંતને પગમાં પડ્યાને વિનંતી કરી કે; મહારાજ, ક્ષમા કરજો.
 કોઈ મરખના બોલવા સામું જોશો નહીં. 'સમાધીગિરજા' બોલ્યા કે, અખ એ

ગામકા પાની મેં, નહીં પીયુંગા. ફેર તેરે ઘર આઈંગા જળ પીયુંગા. એટલું કહી ચાલી નીકળ્યા. તે પછી ચાર મહીને સુળ બારોટની સ્ત્રીને ઓધાન રહ્યું અને નવ માસે પુત્રનો જન્મ થયો. ગામનાં સર્વ મનુષ્ય કહેવા લાગ્યાં કે નિશ્ચય સુળ બારોટને ઘરે સમાધીગિરજનો જન્મ થયો. યોગીનું વચન ફેરે નહીં. પછી છઠ્ઠીના દિવસે ઇસરદાસજી એવું સુળ બારોટના પુત્રનું નામ આપ્યું. ઇસર બારોટનું બાળપણાથીજ ગંભીરપણું અને દિવ્ય મુખાકૃતી હતી. ત્યાંથી સુળ બારોટને લાભ થવા લાગ્યો અને તેના પિત્રાઇ ભાઈઓને ફરેક કાર્યમાં તુકશાન થવા લાગ્યું. ગેમારદાનજીને તો ખેડ કરવા એક બગઈ તેમ દોવા માટે એક ભેંસ કે ગાય કાંઈ રહ્યું નહીં, અને પોતાને પિત્રનો રોગ થયો. પછી પસ્તાવા લાગ્યો. ઇસર બારોટની ઇશ વર્ષની ઉમ્મર થઈ એટલામાં ગેમારદાન દુઃખી થઈ મરી ગયો. તેને કંઈ સંતતી ન હતી. તેનો ગિરાસ સુળ બારોટને ઘરે આવ્યો. ગામનાં માણસો પણ સુળ બારોટના મત પ્રમાણે ચાલવા લાગ્યાં. ઇસર બારોટ પોતાના કાકા આસા બારોટ પાસે વિદ્યાભ્યાસ કરવા લાગ્યા. ચૈદ વર્ષની ઉમર થઈ, એટલે નવી કાવેતા રચવા લાગ્યા. તે સાંભળી આસા બારોટ પ્રસન્ન થયા. આસા બારોટ પોતાનાં લગ્ન કરવા સુળ બારોટને પ્રથમથીજ ના કહેલી હતી. પછી ઇસર બારોટનાં લગ્ન કર્યાં. તે બાઈનું નામ દેવલખીઈ હતું. તે પણ યોગમયાનો અવતાર હતાં. પોતાની સાસુ તથા સસરાની મેવા, સત્યભાવથી, કરવા લાગ્યાં. ઇસર બારોટ પોતાના પિતાની મેવામાં ખરાબર હાજર રહેતા અને શાસ્ત્રો વાંચી પિતાને સંભળાવતા તથા રાત દિવસ ઇન્ધર ભજનમાં મગ્ન રહેતા. એમ બે વર્ષ પછી પુત્ર તરફનો સંતોષ લઈ સુળે બારોટ તથા તેની પત્ની શુભરી ગયાં. ઇસર બારોટ તેનું ઉત્તરકાર્ય પોતાની જ્ઞાતીના મનુષ્યોને બોલાવી કર્યું. અને જ્ઞાતીને તથા સાધુસંતને જમાડી પ્રસન્ન કર્યા. પોતે ગામના કાકરદારમાં સહાવૃત આપવા લાગ્યા એક વખત ઇસર બારોટને વીંછીએ ડાંગ માર્યો તેથી ઘણી વેદના થવા લાગી, અને ઇસર બારોટ, વોય વોય, હાય હાય, એમ કરી રડવા લાગ્યા ત્યારે તેમની પત્ની દેવલખાઈએ કહ્યું કે મરદ થઈને સ્ત્રીની માફક શું રડો છો ? કેઈ સાંભળ્યો તો મરકરી કરશે. તે તો ઘડીક પીડા થઈ મટી જશે. તે સાંભળી ઇસર બારોટને એમ થયું કે આ માગી સ્ત્રીને વીંછી કરડેહો નથી તેથી એમ કહે છે ? કીક છે કેઈ વખત વાત. પછી, થોડી વખત પછી વીંછી ઉતરી ગયો. જેટ માસ આવ્યો, પેહેલવાડના વર્ષાદિના છાંટા પડ્યા તે વખતે પોતાના સાથીને કહ્યું, કે. એક વીંછી વગડમાંથી ત્રીપીએ

પકડી લાવજો. સાથી સાંજે ઢોર ચારીને આવ્યો 'ત્યારે વીંછી પકડતો આવ્યો. તે વીંછીને ઇસર બારોટે ગોળાઢાંકણમાં નાંખ્યો અને તેની સાથે દાતણના કટકા પણ ગોળાઢાંકણમાં નાંખ્યા. પછી સવારમાં પ્રાતઃકાળ વખતે ઓશરીની કોર ઉપર ઇસર બારોટ ચાકળો નાંખી દાતણ કરવા બેઠા તે વખતે પોતાની પત્ની દેવલબાઈને ગોળાઢાંકણમાંથી દાતણ લાવવા કહ્યું. દેવલબાઈએ જેવા ગોળાઢાંકણમાં હાથ નાંખ્યો તેવાજ વીંછીએ ડંખ માર્યો તોપણ ચીસ પાડી નહીં શરીર લાલચાલ થઈ ગયું, ધ્રુજવા લાગ્યું, આગ લાગી. ઇસર બારોટ સાસું ભેઈ દેવલબાઈ બોલ્યાં કે આ વીંછી આપ મારી મફકરી કરવા લાવ્યા હશે, પણ આ વીંછીના ડંખથી માફ મૃત્યુ થશે એમાં શક નથી. ઇસર બારોટ બોલ્યા કે તે તો ઘડીક બળી ઉતરી જશે. દેવલબાઈએ કહ્યું કે, હે ભક્તરાજ, હું સત્ય કહું છું, મારે માટે મરણશય્યા તૈયાર કરો, ગંગાજળ લાવો, હવે હું થોડી વખત રહીશ; તે સાંભળી ઇસર બારોટને ધાસ્તી લાગી. તુરત ઘરમાં પથારી કરી ત્યાં લઈ ગયા, ઘીનો દીવો કર્યો. દેવલબાઈ બોલ્યાં કે, ભક્તરાજ, તમારી સેવા હુંથી પૂર્ણ બની નહીં એટલામાં તો દેહાંતને સમય આવ્યો. મારે જીવ આપમાં છે માટે હું સૌરાષ્ટ્ર દેશમાં જામનગર છે ત્યાં તુંબેલ ચારણને ત્યાં જન્મ લઈશ, આપ ત્યાં આવજો, હું તમને વરીશ, એટલું કહેતા જીભાન બંધ થઈ ગઈ, અને તુરત પ્રાણ છુટી ગયા. ઘરનાં માણસો રોવા લાગ્યાં. આસો બારોટ ચોરે હતા ત્યાંથી ઘેર આવ્યા. વીંછીના ડંખથી મૃત્યુ થવાથી આશ્ચર્ય થયું. ગામનાં મનુષ્ય એકઠાં થયાં. ગામમાં હાહાકાર વર્તાઈ ગયો. દેવલબાઈના શરીરને દહનકીયા કરી ઘરે આવ્યા. સર્વ મનુષ્યને છાનાં રાખી આસા બારોટે શાંત કર્યાં. ઇસર બારોટ જ્ઞાની હતા પણ એવી મનરંજન અને શિલ્પવાન સ્ત્રીના વિયોગથી મનમાં દુઃખ થયું. વળી પોતાની બૂલ થઈ તે ખટકવા લાગી. આસા બારોટને શુદ્ધ્યાશ્રમ કરવા બીલકુલ ઇચ્છા નહીં. હવે ઘરમાં કોઈ બાઈ માણસ રહ્યું નહીં. નોકરના હાથથી રમ્મોડાતું કામ શરૂ થયું. આસા બારોટે ઇસર બારોટને કહ્યું કે પુત્ર, તારૂં હાલ લગ્ન કરી લેવા મારા મનને ચીવટ થઈ છે. ઇસર બારોટે લગ્ન કરવા ના કહી. ઇસર બારોટ ઇંધરની કવિતા બનાવવામાં લીન થયા હતા. આસા બારોટે લક્ષ્મણ યતીના છંદ રચેલા હતા તે આખા મારવાડ દેશમાં પ્રસિદ્ધ હતા. એક વખત યતીનો વેષ ધારણ કરી લક્ષ્મણ યતી પ્રાતઃકાળમાં આસા બારોટ તથા ઇસર બારોટ બેઠા હતા ત્યાં આવ્યા. કંઠે ભરીને યતીને પગે લાગ્યા.

યતીએ કહ્યું કે, આસા બારોટ તમેએ લક્ષમણજીના છંદ-રચ્યા છે તે મને સંભળાવો. આસો બારોટ મીઝજના કડક હતા. તેણે કહ્યું-કે અત્યારના પહોરમાં હું છંદ સંભળાવવા તૈયાર નથી, સાંભળવા હોય તો સાંજે આવજો. તેમ કહ્યું ત્યારે ઇસર બારોટે હાથ ભેડી કહ્યું કે, મહારાજ તે છંદ ઇચ્છા હોય તો હું સંભળાવું. યતીએ કહ્યું કે બહુ સારું, બોલો. ઇસર બારોટ એ છંદ બોલ્યા એટલે યતિ અદ્રપ્ય થઇ ગયા. તેમ યતાં આસા બારોટને વિચાર થયો કે અરે હેવ ! આ યતી નહીં પણ, આપોઆપ લક્ષમણજી હતા. હવે મારી ભૂલ થઇ પણ ચીંતા નહીં; મારે તે યતી પાછા આવે તો અનાજ લેવું, નહીંતો દેહ ત્યાગી દેવો. પછી સાત ઉપવાસ કર્યા ત્યારે રાત્રીએ સ્વપ્નમાં આવી લક્ષમણજીએ કહ્યું કે હે દેવી-પુત્ર ! તું હક છોડી દે. સૌરાષ્ટ્રમાં ગિરનાર પર્વત છે ત્યાં ઘણા યોગીઓ વસે છે ત્યાં તું આવજો, હું તને મળીશ. જેની ધુણીની શિખા પવન સામી આલતી હોય તે મારો આશ્રમ-એમ યાદ રાખજો. પછી આસા બારોટે ઇસર બારોટને તે વાત કહી અને અનાજ લીધું. તે દિવસથી આસા બારોટનું મન પણ સૌરાષ્ટ્રમાં આવવા તતપ્તી રહ્યું. એક દિવસ ઇસર બારોટને તેના કાકાએ કહ્યું કે ભાઈ તારી ઇચ્છા હોય તો આપણે બન્ને સૌરાષ્ટ્રમાં ગિરનારની તથા દ્વારકાની યાત્રા કરવા જઈએ ઇસર બારોટને પોતાની પત્નીનું કહેલું શુકન યાદ હતું તેથી હા કહી. પછી પોતાના ભાણેજને તે ગામની માલેદી આપી કાકો ભત્રીજે સૌરાષ્ટ્રમાં આવ્યા, અને જુનાગઢ જઈ ગિરનાર ઉપર ચઢ્યા ત્યાં તો ઘણા મહાત્માઓના આશ્રમ હતા. દર્શન કરતા કરતા ઉપર ગયા એમાં પવન સામી આલતી ધુણીની શીખા જોઇ ત્યાં ગયા તો એક યોગી ધ્યાન કરી બેઠા હતા તેના પગમાં પડ્યા એટલે સામી દ્રષ્ટી કરી બોલ્યા કે, આવ બારોટ આસા તેરે હોનાં નહીં નિરાશા. બેઠા મેરે દર્શનકે લિયે તુમને બહુત તકલીફ ઉઠાઇ. આસા બારોટની ચક્ષુમાં પાણીની ધારા ચાલી. મહારાજ ! આપ દયાળુ છો, તે દિવસ મારી ભૂલ થઇ તેને માટે ક્ષમા માગું છું. યોગી બોલ્યા, કુચ્છ શ્રીકર નહીં, અળ તેરે જોર તેરે ભત્તીજેકું કુચ્છ ખાના હે ? ઇસર બારોટ બોલ્યા કે જેવી ગુરૂની ઇચ્છા. પછી એક રામચાગી દોષ પોતાના ખખ્ખરમાં દુધ લઇ અગ્નિ ઉપર ઉનું મેલી તેમાં એક કંદમૂળ લાવી નાંખ્યું. જ્યારે દુધ પાક્યું ત્યારે નીચે ઉતારી આંગળીથી હલાવી પોતે પીધું. જ્યારે અરધુ દુધ રહ્યું ત્યારે આસા બારોટ તરફ ખખ્ખર ધર્યું કે લે જન્મ્યા પીજ. અજીકું ભાણી આસા બારોટને ચીતરી ચઢી એટલે કહ્યું કે મહારાજ ! હું હમણાં જમ્યો છું, મારી ઇચ્છા નથી;

એટલે ઇસર બારેટ તરફ-જોઈ કહ્યું કે, 'લે બેટા ! ઇસરા તું' પીળા. ઇસર બારેટે
 ઘણા બાવથી કહ્યું કે લાવો મહારાજ હું પી બીજા. પછી ઇસરા બારેટે ખખ્ખર
 મોઢે માડી ખીર પીધી અને પછી જુવે છે તો ચૌદ બ્રહ્માંડ નજર આવવા લાગ્યાં.
 ઇસર બારેટ યોગીના શરણમાં પડીને બોલ્યા કે મહારાજ ! આપના પ્રસાદથી
 માફ તો કામ પૂર્ણ થઈ ગયું. ચેગી બોલ્યા કે, બહુત અચ્છા. બેટા, ઇશ્વરકા
 પૂજ ભજન કરો, તુમ પાત્ર હો. પછી દર્શન કરી ત્યાંથી ચાલ્યા ને દામાકુંડમાં
 સ્નન કરી પાછા નગર તરફ રવાના થયાં. નગરની ગાદી ઉપર તે વખતે જામ
 રાવળ હતા તેણે પોતાની ભુબના બળથી આખો હાલાર દેશ કબજે કરેલો હતો
 અને દાતાજ પછુ તેવાજ હતા. તેની કચેરીમાં સાંઝ વખતે કાંકો ભત્રીજો હાજર
 થયા. પ્રથમ આસા બારેટે કવિતા સંભળાવી અને પછી ઇસર બારેટે પોતાના
 રચેલાં છંદ સંભળાવ્યા તે નીચે પ્રમાણે:—

છંદ.

આપા કચ્છ તે અવિકાર, લીના હાથમે હાલાર,
 દીના હુષ્ટ જનકું દડ, પ્રાક્રમ બતાયા પરચંડ
 યાદવ બસકા અવતસ, ઓપત હલાયુદ્ધકા અંસ,
 કચ્છી અરબી કે કાન, ઉડત તાકતા અસમાન.
 સિંહલદ્વિપકા શિરતાજ, ગિરિવર તુગસા ગજરાજ,
 તોપા બાજ બહુક તીર, દેખત રિધુ મન દિલગીર.
 તેરી તિત્ર તહિતા તેગ, દેખી અન્ન પૂરન દેગ,
 કીના કવિજનકા કામ, જુગ જુગ જીયો રાવળ જામ.
 નીકા બિછાયા તેં નય, ઓપે છદ્મ પુરસેં અય,
 વસિયો ચ્યાર જુગાં વાસ, બારટ જપે ઇસર દાસ

એ છંદ અને યુવાન અવસ્થાનો મધુર સુર સાંભળી આખી સભાનું તથા જામ
 સાહેબનું મન પ્રસન્ન થયું. સર્વ તારીફ કરવા લાગ્યા. તે વખતે એક પિતામ્બર
 ભટ્ટ બેઠા હતા તે વિદ્વાન તથા વેદશાસ્ત્રનું અધ્યયન કરેલા એવા તેણે પોતાનું
 માથું કવિતા સાંભળી ડોલાવ્યું તે જામ સાહેબે જોયું, તેથી જામ સાહેબના મનને
 જગ શંકા આવી કે આ કવિતામાં કેઈપણ દોષ હોવો નેહએ, નહીતો પિતામ્બર

ભટ માથું ડોલાવત નહીં. પછી કચેરી ખરખાસ્ત કરી. ઇસર બારેટ તથા તેના કાકા આસો બારેટ નીચે ઉતયા અને નગરમાં ગોસાંઈ બાવાની જગ્યામાં ઉતારો રાખ્યો. ઇસર બારેટના મનને બેઠમ આવ્યો કે કચેરીમાં જોડેલા બ્રાહ્મણે માથું ડોલાવ્યું તેથી જામ સાહેબે કદર કરી નહીં તેમ ખાવા પીવાનો બદોબસ્ત ન થયો. પછી પોતાના કાકાને કહ્યું કે હું બજારમાંથી કાંઈ મીઠાઈ લઈ આવું. એમ કહી બજારમાં આવી પિતામ્બર ભટલું ઘર પૂછી ત્યાં ઇસર બારેટ ગયા. મનમાં એવો વિચાર કર્યો કે પ્રથમ તેને જાણને, કહું કે તે મારી કવિતામાં શું દોષ જોયો કે સુ'ડા હલાવ્યો ? જો કાંઈ ન જાણતો હોય અને દેખથી એમ કહ્યું હોય તો તરવારથી કટકા કડું. પછી પિતામ્બર ભટના ફળીમાં તુળશીનો ક્યારો ચુનાથી બાંધેલો ઉંચો હતો તેની પછવાડે આવી છુપી રીતે ઇસર બારેટ ઉભા રહ્યા. પિતામ્બર ભટ જાજરૂ જઈ આવી એશરીની ડોર ઉપર હાથ પગ ધોવા બેઠા તે વખતે તેની પુત્રીએ પૂછ્યું, બાપા, આજે દરબારમાં કેમ વધારે વખત રોકાયા ? પિતામ્બર ભટે કહ્યું કે, બેટા આજ તો મારવાડના બે કવિઓ 'કચેરીમાં' આવ્યા હતા. તેણે જામ સાહેબની કવિતા ઘણી સારી રચેલી હતી, તેમાં ઇસરદાસ નામના યુવાન કવિની ઉત્તમ રચના તથા કહેવાની છટા જોઈ આખી કચેરીનાં મનુષ્ય છક બની ગયાં. ત્યારે મારા મનમાં એવો વિચાર આવ્યો કે આવો ઉત્તમ કવિ તે જો ઇશ્વરના શુભ ગાતો હોય તો સાચું; મનુષ્યના શુભ તો ઉદર નિમિત્તે ગાવાના છે. એમ ધારી મેં 'મારું' માથું ડોલાવ્યું તેથી જામ સાહેબને કાંઈ કવિતા વિષે શંકા રહી હશે એમ અનુમાન થાય છે. કારણ કે તેને ઉતારા વિગેરેના કાંઈ બદોબસ્ત જામ સાહેબે કરી આપ્યો નહીં. હવે હું પ્રાતઃકાળમાં દરબારમાં જઈશ અને તેની વિદ્વત્તાની પ્રશંસા કરીશ. એટલું સાંભળતાં ઇસરદાસનો ક્રોધ ઉતરી ગયો અને પોતાના અવળા વિચારનો પસ્તાવો થયો. પછી તુરત ત્યાંથી પ્રસિદ્ધ થઈ દોડીને પિતામ્બર ભટના પગમાં પડી ગયા અને બોલ્યા કે ક્ષમા કરો, ક્ષમા કરો ! હું પાપી એવો આપને શરણે છઉં. પિતામ્બર ભટે હાથ પકડી ઉભા કર્યા અને કહ્યું કે કવિરાજ ! આ શું કરો છો. આપ તો દેવી-પુત્ર છો, વિદ્વાન છો. ઇસર બારેટે પોતાની સુખીતાની વાત કહી બતાવી પિતામ્બર ભટે કહ્યું કે તેમાં તમારો દોષ નથી. મને તેજ બાળતનો વિચાર થતો હતો. હવે હું જામ સાહેબ પાસે જઈ સર્વ ખુલાસો કરીશ. ઇસર બારેટે કહ્યું કે તમે તો દેવ છો, વૃદ્ધ છો, હું આપનો સેવક છું, મને પુત્રવત્ જાણી ઉપદેશ કરો નેથી મારે મોક્ષ સિદ્ધ થાય. પિતામ્બર ભટે કહ્યું કે જાણ આવી નમ્રતા અને વિનય છે. તેથી તમારું ઇશ્વર સાચું

કરશે. હંમેશાં પ્રભુના ગુણ ગાઓ, નીતિથી ચાલો, એમ આશિર્વાદ દઈ ઇસર બારોટને તેના ઉતારા તરફ મોકલ્યા. ઇસર બારોટ ઉતારે આવ્યા અને પોતાના કાકાને સર્વ હકીકત કહી.

બીજે દિવસે પ્રાતઃકાળમાં પિતામ્બર બટ જામસાહેબ પાસે ગયા અને ઇસર બારોટની કવિતાની ઘણી પ્રશંસા કરી. જામ સાહેબ ખુશી થયા. તુરત તેના ઉતારા માટે બદોબસ્ત થયા. સાંજે કચેરીમાં જામ સાહેબે કાકા ભત્રીજાને બોલાવ્યા અને ઘણું સન્માન કર્યું. પછી એક દિવસ જામ રાવળ ઇસર બારોટ ઉપર પ્રસન્ન થયા અને કહ્યું કે, બારોટ, જે તમારી ઇચ્છા હોય તે મારી પાસે માગો. ઇસર બારોટે હાથ જોડી કહ્યું કે આપ પાસે બીજું કંઈ મારે માગવું નથી. મારે દ્વારકાનાથનાં 'દર્શન કરવા જવું' છે માટે કૃપા કરી રત્ન આપો ! પછી જામ સાહેબે પોતાના દિવાનને બોલાવી આજ્ઞા આપી કે તમે ઇસર બારોટ સાથે દ્વારકાં જાઓ અને એમની ઇચ્છા પ્રમાણે દાન પુન્ય પ્રવક્તોજન કરી પાછા તેડીને અહીં આવજો અને નગારૂં નિશાન સાથે લઈ જાઓ. દિવાનજીએ હાથ જોડી કહ્યું કે જેવી આજ્ઞા. પછી બીજે દિવસે ધામધુમથી સવારી સાથે દ્વારકામાં ગયા, રણછોડજીનાં દર્શન કર્યા, હજારો સાધુઓ તથા બ્રાહ્મણોને ભોજન કરાવી દક્ષિણા આપી, જયજયકાર કરી, પાછા નગર આવ્યા. તે પછી જામ સાહેબે ઇસર બારોટને એક ગામ તથા હાથી આપી લાખ પશા કર્યા. ઇસર બારોટ ઘણો વખત નગરમાંજ રહેતા હતા. જામ સાહેબે ઇસર બારોટને ચારણોમાં લગ્ન કરવા કહ્યું, પણ ઇસર બારોટ ના કહી. જામ સાહેબના દરબારની. આગળની દોદી ઉપરની મેડીમાં બારોટને ઉતારો હતો. આસો બારોટ પાછા મારવાડમાં ગયા અને ઇસર બારોટ એક આંહી રહ્યા. એક દિવસ પ્રાતઃકાળમાં બહાર જઈ આવી ઇસર બારોટ નદીમાં આવ્યા તો એક તેર વર્ષની કન્યા વીરડામાંથી પાણી ઉલેચતી હતી તેને ઇસર બારોટ પાણી આપવા કહ્યું. તે કન્યા ઇસર બારોટ સાચું જોઈ જોડી કે, બારોટ, વિચારીને બોલ્યો. આપ મને જોળજો છો ? હું આપના પૂર્વ જન્મની પત્ની છું. આંહી તુંજેલ ચારણને ત્યાં મારો જન્મ થયેલો છે. મારો હવે તેર વર્ષની ઉમ્મર થઈ છે. હવે ઝટ સંભાળ લઈ લગ્ન કરો. તે સાંભળતાં ઇસર બારોટને રમૂતી આવી, આંખોમાંથી પાણીની ધારા ચાલી, પોતાના થયેલા દોષ માટે ક્ષમા માગી, અને કહ્યું કે આપ રાત્રીએ દરબારની દોદી ઉપર મારો ઉતારો છે

ત્યાં આપણે, હું હરિકિર્તન કરું છું, તે સાંભળ્યો અને પછી વિચાર કર્યું. પછી ઇસર બારેટ ઉતારા ઉપર આવ્યા. રાત્રીની વખતે બહારના ચોકીદાર સીપાઇઓને ઇસર બારેટ તેના મકાનમાં કોઇ સ્ત્રી સાથે વાત કરતા હોય તેમ લાગ્યું. પછી તે હોલના બાજુ પાસે આવી સાંભળ્યું તો ખાતરી થઇ કે અંદર કોઇ સ્ત્રી છે. એમ બે દિવસ સાંભળી દોઢીના સીપાઇઓએ જામ માહેબને વાત કહી જામ માહેબને આશ્ચર્ય થયું કે તે વાત અસંભવીત છે, પણ સિપાઇઓએ 'કહ્યું કે' અમે તે સમયે આપ સાહેબને દોઢી ઉપર બોલાવ્યું ત્યારે આપને ખાતરી થશે. પછી બીજે દિવસે સ્ત્રીનો અવાજ આવ્યો કે તુરત જામ માહેબને બોલાવી લાવ્યા સિપાઇઓએ કહ્યું કે તે ક્યાંથી આવે છે, અને ક્યા જાય છે, તે અમે દેખતા નથી. જામ માહેબે બારણા પાસે ઉભા રહી સાંભળ્યું તો સ્ત્રીનો અવાજ અંદર પીચેથી મંભગાયો. તુરત જામ માહેબે ઇસર બારેટને બારણું ઉઘાડવા હાક મારી ઇસર બારેટ તુરત બારણું ઉઘાડ્યું. જામ માહેબ જુએ છે તો મેડીમાં કોઇ મળે નહીં. ઇસર બારેટની ટ્રારણી ઉપર એક શાલ પડેલી તે જરા ઉઘાણુ જેવું લાગ્યું એટલે જામ માહેબે શાલ ઉપાડી તો ફુલનો ઢગલો જોયો. જામ માહેબ જરા હુમીને બોલ્યા કે બારેટ એટલાં પુષ્પો ક્યાંથી મંગાવ્યા? બારેટ જવાબ આપ્યો કે આ ડુનિયાંરૂપી ખગીચો છે તેમાં અનેક વૃક્ષો છે, તેની ઉપર અનેક પુષ્પો છે. પછી જામ માહેબે બીજાં માણસોને ત્યાંથી રત્ન આપી અને એકાંતમાં ઇસર બારેટને કહ્યું કે આપ કોઇ સ્ત્રી સાથે વાતો કરતા હતા એમ બરાબર મેં સાંભળ્યું છે તો કૃપા કરી કહો ઇસર બારેટ કહ્યું કે આપ જરા બહાર ઉભા રહો પછી આંહી પધારો. જામ માહેબ બહાર ઘડીબર ઉભા રહ્યા પછી ઇસર બારેટ અંદર બોલાવ્યા. જામ માહેબ જુએ છે તો મહા દિવ્ય કન્તિવાગી તુલેલ કન્યા ઉભી છે. જામ માહેબ મસ્તક નમાવી પગે લાગ્યા. પછી ઇસર બારેટ પોતાના પૂર્વ સમયની હકીકત કહી બતાવી. જામ માહેબ હાથ જોડી બોલ્યા કે હે દેવી ! આપની શું ઇચ્છા છે તે કહો. દેવલખાઇએ કહ્યું કે આ ભક્તરાજના પૂર્વ જન્મની હું પત્ની છું, આપ મને પ્રજના પિતા છો, તેની સાથે મારાં લગ્ન કરી આપો. જામ માહેબે કહ્યું કે જેવી આજ્ઞા પછી બીજે દિવસે દેવલખાઇના પિતાને બોલાવી જામ માહેબે તેની કન્યાનાં ઇસર બારેટ સાથે લગ્ન કરવા કહ્યું. તેણે પ્રસન્ન થઇ હા કહી. પછી બીજે દિવસે ઇસર બારેટનાં તે કન્યા સાથે શાશ્વતિ લગ્ન કરી દીધાં, અને પોતે કન્યાદાન આપ્યું તે બાબતનું બીજું જામ ઇસર બારેટને બહુસ આપ્યું. તેના વંશના

આજ પણ ઇસરાઈની ખારોટ કહેવાય છે. તે નગર તાબાનાં હાપાહજનાળી તથા સંચાણા તથા માળીયા તાબાના ગામ વીરવદરકામાં છે. સંચાણ ગામ સમુદ્રના કીનારા ઉપર છે. ત્યાં ઇસર ખારોટ ઝાંઝો ભાગ રહેતા હતા.

એક વખત દેગામના રહીશ વરસડા ચારણ માંડણ ભક્ત દારકાં જતાં હતા તે સંચાણે ઇસર ખારોટને મળવા આવ્યા. ઇસર ખારોટે પોતાની જાનીના અને મહાભક્ત બાણી ધણું સન્માન કર્યું, પણ સંચાણા ગામના લોકોને દરીયામાંથી મચ્છી લાવતાં માંડણ ભક્તે જોયા તેથી તેમનું મન દુખાયું અને ઇસર ખારોટના ધણા આગ્રહ છતાં ત્યાં રહ્યા નહીં અને દારકાં ચાલ્યા ગયા. માંડણ ભક્ત ધરના શ્રીમત હતા તેથી રણછોડજીની મહાપૂજા કરી રાત્રી વેળા આરતી ઉતારી પુષ્પો ચઢાવ્યાં; શુભાખ્યાની હાથમાં લઈ શુભાખજળ છાંટવા લાગ્યા તોપણ સાક્ષાત્ દર્શન થયાં નહીં ત્યારે માંડણ ભક્ત રીસ ચઢાવી રણછોડજીની મૂર્તિ સન્મુખ ઉભા રહી બોલ્યા કે મહારાજ હુનિયાનાં મનુષ્ય પાંચ કોસથી મિજમાન પોતાને ત્યાં આવે તો તેને ઉભા થઈ મળે છે, કેટલાક ખબર પૂછે છે. આપ ચૈદ બ્રહ્માંડના પતી થઈ હું ધણે દરથી દર્શન કરવા આવ્યો પણ આપ તો કાંઈપણ બોલતા નથી એમ કહી હાથમાંથી શુભાખ્યાની મૂર્તિ તરફ ફેંકી તે મૂર્તિને અક્ષાઈ નીચે પડી. તે જોઈ પૂજારો બોલ્યો કે ભક્ત આ શું કરે છે. આ તો પાપાણની મૂર્તિ છે. સુનાની દારકા તો સમુદ્રમાં છે ત્યાં બોલો તો સાક્ષાત્ દર્શન થાય. પછી પૂજારને માંડણ ભક્તે કહ્યું કે ચાલ મને ખતાવ. તે કઈ જગ્યાએ સમુદ્રમાં દારકાં છે. પછી અજવાળી રાત્રી હતી. પૂજારની સાથે દરીયાના કીનારા ઉપર આવ્યા. પૂજારાએ કહ્યું કે આ જગ્યાએ દારકાં છે. ડુંગર ડુંગર જેવડા લોઢ પાણીના ઉછગતા હતા તેમાં માંડણ ભક્તે પોતાનું શરીર ઝુકાવી દીધું. અચાનક અંદર પડવાથી કીનારા ઉપરનાં માણસોમાં હાહાકાર થઈ ગયો. કેટલાક લોકો કહેવા લાગ્યા કે ભક્તનો જીવ ઠેકાણે નથી. કેટલાક કહેવા લાગ્યા કે ખરા ભક્ત છે. માંડણ ભક્તના નોકરો ઝગઝગાટ કરવા લાગ્યા. માંડણ ભક્ત અંદર પાણીમાં ગયા કે તુરત પગતળે પગથીયાંના આધાર આવ્યો અને જીવે છે તો સામે સુનેરી મહેલ અપાર કાન્તિવાળો જોવામાં આવ્યો; જેના દાર ઉપર લાલ નીલમનાં તોરણ લટકેલાં છે, હજારો પાર્ગદ હાથ ભેડી ઉભા છે. મહેલની અંદર જઈ માંડણ ભક્ત જીવે છે તો નીલમણીના પલંગ ઉપર શ્રીકૃષ્ણ બીરાજે છે; સામા ઇસર ખારોટ બેઠા વાતો કરે છે; તે

નોંધ માંડણ ભક્તને જરા શરમ લાગી અને વિચાર થયો કે ઇસર ખારેડ
 અને ઇશ્વર ભુલ નથી. પછી આવી કૃષ્ણ ભગવાનના શુભ ગાવા લાગ્યા.
 કૃષ્ણ પ્રભુ ઉભા થઈ માંડણ ભક્તને મળ્યા, પલંગ પાસે બેસારી પ્રસન્ન
 થઈ સર્વ સમાચાર બાજબીપાજના પૂછ્યા; કૃષ્ણ પ્રભુના મુગટ નીચે પાટો
 બાંધેલો નોંધ માંડણ ભક્તે કહ્યું કે મહારાજ આપને કપાળે શું થયું છે ? ત્યાં
 કૃષ્ણપ્રભુ બોલ્યા કે હું ભક્તરાજ ! તમે ગઈ રાત્રીએ મારી મૂર્તિ તરફ
 શુભાખલાની ફેંકી તે મને લાગી છે. તે સાંભળી માંડણ ભક્ત પગમાં પડી
 કામા માગવા લાગ્યા. શ્રીકૃષ્ણ પ્રભુ હસીને બોલ્યા કે ભક્ત હું તમારી ઉપર
 પ્રસન્ન છું; તમે મારી ભક્તિ બરાબર કરો છો; હવે તમે પાછા જાઓ;
 કારણ કે તમારા સેવકો તમારી ભુલાઈથી રોઈ મરશે. માંડણ ભક્ત બોલ્યા
 કે મહારાજ હવે શરણે આવેલાને તરછોડશો નહીં. કૃષ્ણ પ્રભુ બોલ્યા કે
 તમારે અવશ્ય પાછું જવું પડશે કારણ કે તમે ઘરેથી તમારી સ્ત્રીની રજા લીધા
 સિવાય છાનામાના યાત્રા કરવા આવ્યા છો તો તમારી સ્ત્રી સતી છે, પતિવ્રતા છે,
 પતિવ્રતાની ભક્તી પ્રભુ પ્રથમ સ્વીકારે છે. ત્યારે સંત માંડણ ભક્તે કહ્યું કે, હા
 મહારાજ, તે મારી ભૂલ છે, કામા કરો, પણ હું આંહી આવ્યો તે કળિયુગનાં
 માણસો કેવી રીતે માનશે ? માટે આપની મૂર્તિ જે દ્વારકાના દેવળમાં છે તેના
 હાથથી મને મનુષ્યો દેખે તેમ પાઘડી મળવી નોંધ્યો. કૃષ્ણ પ્રભુએ જરા હસીને
 હા કહી દે જાઓ તેમ થશે. એટલામાં માંડણ ભક્તની આંખો વીંચાઈ ગઈ.
 આંખો ઉઘાડી જુવે છે તો કીનારા ઉપર ઉભા છે. ત્યાં રાહ નોંધ બેઠેલાં
 માણસો માંડણ ભક્તના પગમાં પડી ગયાં. પોતાના નોકરોનાં ખોળીયાંમાં નવો
 શવ આવ્યો. સર્વ મનુષ્યોને ખબર થયા કે સુનાની દ્વારકા નોંધ માંડણ ભક્ત
 બહાર આવ્યા. તોપણ ઘણાં માણસો કહેવા લાગ્યા કે તે તો તરવામાં હુશિ-
 ચાર હશે માટે બે દિવસ રહી બહાર આવ્યો. સાંજ વખત થઈ; આરતી વેળાએ
 માંડણ ભક્ત મંદીરમાં આવ્યા; હાથ ભેડી પગે લાગ્યા અને પ્રભુના શુભ ગાવા શરૂ
 કર્યા એટલામાં મૂર્તિનો જમણો હાથ જેની અંદર કસુંબલ સુનેરી છેડાવાળી પાઘડી
 હતી તે માંડણ ભક્ત તરફ લાંબો થયો. માંડણ ભક્તે તે પોતાને માથે બાંધવી ગરૂ
 કરી. ઘણી વખત થઈ પણ પાઘડી ખુટે નહીં. પછી માંડણ ભક્ત બોલ્યા કે બસ
 મહારાજ હવે હું બાંધીને ચાક્યો છું; તારો તો પાર આવ્યો નહીં, એમ કરી હાથનો
 જટકો માર્યો ત્યારે પાઘડી ખુટી હજારો માણસ તે નોંધ માંડણ ભક્તને પગે પડી
 ગયાં અને સર્વના માનવામાં સત્ય વાત આવી. વળતી વખત માંડણ ભક્ત

સંચાણે આવ્યા; ઇસર ખારોટનાં દર્શન કરી બે દિવસ રહી ઘરે ગયા. તે વખતે માંડણ ભક્ત ઇસર ખારોટની કવિતા બોલ્યા તે નીચે પ્રમાણે:—

ગીત. શાણેર.

અરસ થકી અરક કહે ધન્ય ઇસર, શંકર કહેય તાણે શેષ;
મુરતે ત્રીસ કહે ધન્ય ઇસર, ઇસરે ધન્ય કહે આ દેશ. ૧.

તું જ તણી કરણી મુળ તણ, નિતનિત વધે અધિક મુખનુર;
દેવાં વાસ અન્યો અન્ય હુલ, હરિ પાસે તું જમ છ હુલુર. ૨.

ભક્ત સર્વને સદા વિશ્વંભર, માસ છ માસ કદીક મળે;
તું સાથે લાગી કોઇ તાળી, વનમાળી આંટીયે વળે. ૩.

અર્થ—અરસ (આસમાન) થી અર્ક (સૂર્ય) કહે છે કે, હે ઇસર ખારોટ ! તને ધન્ય છે, તેમજ શંકર અને પાતાળમાંથી શેષનાગ અને તેત્રીશ કોડ દેવો તથા આદી ઇશ્વર, હે ઇસર ! તને ધન્યવાદ આપે છે. હે મુળના પુત્ર ! તારી કરણી એવી છે કે તારા મુખ ઉપર હમેશાં તેજ વધે છે. દેવો તો એક બીજાને ઘરે કોઇ વખત જમે છે અને તું તો પ્રભુ પાસે હમેશાં જમે છે. સર્વ ભક્તજનોને પ્રભુ મહીને છ મહીને ક્યારેક મળે છે પણ તારાથી વિશ્વંભરને એવો સ્નેહ લાગ્યો છે કે તું પાસેજ રહે છે.

જુનાગઢમાં તે વખતે રા'નું રાજ્ય હતું. રાના ભાયાત વળેજી સરવૈયા હતા તે રા ઉપર ખારવટે નીકળેલા હતા તેને સમજાવીને રા સાહેબે તેને અમરેલી તાબાનાં ૮૪ ગામો ગિરાસનાં આપ્યાં. વળેજી તથા જામ રાવળ સાદુભાઇ થતા હતા. પ્રથમ વળેજી ખારવટે હતા ત્યારે જામ સાહેબને આશ્રય નગરમાં રહેતા હતા તે વખતથી ઇસર ખારોટ સાથે ગાઢ સ્નેહ હતો. પોતે કવિતાના કીમતી તેમજ દાતાર પુરૂષ હતા. રા તરફથી પોતાને ગિરાસ મળ્યો ત્યારે ઇસર ખારોટને નગરથી બોલાવી અમરેલી પાસે વરસડા ગામ છે તે બક્ષીસ આપ્યું તે વખતે ઇસર ખારોટે કરેલી કવિતાનાં બે અરજ છે તે નીચે પ્રમાણે:—

વળ પખે કોણુ દિયે વરસડો, દેવ પખે કોણુ લંકા દીએ:

અર્થ—ઈસર બારોટ કહે છે કે વળજી સિવાય વરસડા જેણે ગામ બીજો કોણુ દાનમાં આપે અને દેવ જે રામચંદ્રજી તે સિવાય લંકા જેણે રાજ્ય વિભિ વળુને દાનમાં રીઝીને બીજો કોણુ આપે ?

વળજીની રાજધાનીનું ચેહેર અમરેલી હતું. વળજીને કરણ નામનો એકજ રાજકુમાર હતો તે પણ મહા પ્રતાપી સોળ વર્ષની ઉંમરનો હતો. તેનાં લગ્ન વળજીએ ઘણી ધામધુમથી કરેલાં હતાં. એક વખત કરણે ઈસર બારોટને દરોરાને દિવસે અમરેલી આવવા આમંત્રણી કહેલું એમાં એવો ખનાવ બન્યો કે કરણ તથા તેની સ્ત્રી મત્રીએ પલંગ ઉપર ચોરડામાં સુતેલાં હતાં; રાત્રીમાં એક સર્પ પલંગ ઉપર ચડી કરણના જમણા પગના અંગુઠા ઉપર કરડેલો; પ્રાતઃકાળમાં કરણની રાણી જાગીને જુવે છે તો પોતાનો પતી મૃત્યુ પામેલો જોયો. આખું શરીર તથા આંખો લીલા રંગની થએલી હતી બાઈ ધ્રુવા લાગી. પોતાનાં સાસુને વાત કરી; તે આવી જુવે છે તો કરણનું શબ હુંડે છે. પછી વળજીને તુરત બોલાવી રાણીએ કહ્યું કે આપણું તો સર્વસ્વ આજ નાશ થયું. કરણની આવી હાલત છે એકનો એક પુત્ર, વળી કરણ જેવો, સાંભળતાંજ વળજીનું હૃદય થડકવા લાગ્યું. તોપણ તે જ્ઞાની અને હિંમતવાન હતો. માણસોને બોલાવ્યાં, દરબારમાં કોલાહલ થઈ ગયો; ઘડીકમાં આખા શહેરમાં વાત ફેલાઈ ગઈ. દરબારમાં માણસો ભેળાં થઈ ગયાં. ગ આંગણામાં વળેજી આવી બેઠા. માંડવી તૈયાર કરવા લાગ્યા. એટલામાં ઈસર બારોટ અમરેલીના પાદરમાં આવ્યા. તે બાજર વળજીએ સાંભળ્યા એટલે ચાકરને મોકલ્યો કે જઈને ઈસર બારોટને કહો કે હુમલાં તમે પાછા ચઢી જાઓ. દશ બાર દિવસ પછી પધારજો. ચાકર સામે ગયો. ઈસર બારોટ તેને પૂછતા હતા એટલામાં તો ચાકરની આંખોમાંથી પાણીની ધારાઓ ચાલી. ઈસર બારોટે કહ્યું કે છે શું છે ? ચાકરે કહ્યું કે, કરણ તો ગામતરૂં ક્યું. ઈસર બારોટ કહે છે કે સાથી ? ચાકરે કહ્યું સર્પ રંગથી. ઈસર બારોટ ધોડું પરનું મૂકી દરબારમાં આવ્યા; જુવે છે તો વળેજી શુન્ય થઈ બેઠા છે. ઈસર બારોટે માણસોને કહ્યું કે કયા ચોરડામાં કરણ છે ? ત્યાં મારે જવું છે. વળજીએ કહ્યું કે બારોટ હવે કરણ એવા નામની નીગાની છે; ત્યાં જવાથી મું છે ?

તોપણ ઇસર ખારોટે માન્યું નહીં ને ત્યાંથી સર્વ ભાઈઓને બહાર કાઢી ઇસર
ખારોટ ઘોરડામાં ગયા. સર્વ મનુષ્યોને ત્યાંથી બહાર કાઢ્યાં, એક ગંગાજળનો
ઘડો મંગાવ્યો, ધીના દીવા કર્યા, ધુપ કર્યો, પછી ઘોરડો બંધ કર્યો. બહારનાં
માણસો કહેવા લાગ્યાં કે આ કૃષિયુગનો સમય છે; ઇસર ખારોટે ઉતાવળ કરી છે.
કોઈ કહે છે કે ભાઈ ઇસરા કે પરમેશ્વરા એ પ્રભુના ભક્ત છે, ટેકવાળા છે, સાફ
થશે. પછી અંદર જઈ ઇસર ખારોટે ચાર દેવની આરાધના કરી તે પ્રસંગની
કવિતા.

ગીત.

- ધનંતર મયંક હણું શુક ધાઓ, નર રૂદ્ર પાળક નવહ;
એકવારડી કરણ ઉઠાડો, વરણ ખટ તણો પ્રયાગ વહ. ૧
- જો તું આવી નહીં જીવાડે, સરવૈયો દીનાંચો શામ;
તુંજ તણો આપધ ધનંતર, કીએ દિવસ આવશે કામ. ૨
- કરણ જીવશે માનશે ગુણ કવિ, કઇક જગતનાં સરશે કાજ;
અમી દીએ દિન અરથ આવશે, આપીશ નહીં જો શશિચર આજ. ૩
- આણું મુળી કરણ ઉઠાડો, જગ સહ માને સાચ જેમ;
હડમત લખણ તણી પરસધ હવે, કોણ માનશે હુમ્મ કેમ. ૪
- સરવ આશરે થારે શુકર, નીપણ રેકજ મુળ નિપાડ;
અપકજ ઘણા અસૂર ઉઠવિયા, અમકજ એક કરણ ઉઠાડ. ૫
- મુરયે સહી જીવાડણ સમરથ, જીવન ત્રણે સરસાખ ભરે;
કોઈ ધાવરે ધાવ ધરમ કજ, કરણ મરે કબ્ય સાદ કરે. ૬
- ધનંતર મયંક હણું શુક ધાયા, ગુણ ચારણ રાખણ ગરજ;
વાહન ચડી આવીયા ચહુવે, ઇસરચી સાંસળી અરજ. ૭
- સુત સાચર પવન સુત જગ સુત, આપોપે ધરિયા અધિકાર;
આયા ચહુ વે કરણ ઉઠીયો, સુત વજ્રભલ ખટ વરણ સધાર. ૮
- વસમી વાર નમો લખમીવર, રણપણ જણ તુંથીજ રહે;
ઇસર અરજ સુણી મટ ઇશ્વર, કરણ જીવાયો જગત કહે. ૯

અર્થ—ઇસર ખારોટ કહે છે કે હે ધનવંત્રી ! હે ચંદ્ર ! હે-હનુમાન ! હે

શુકાચાર્ય ! તમે બાચો (દોડો), કારણ કે આપ મનુષ્યને તથા દેવોને પાળવા-
વાળા છો, માટે ખટ વરણને પાળવાવાળો એવો જે કરણ તેને જીવાડો. હે ધન-
વંત્રી ! દીનને પાળવાવાળો એવો જે સરવૈયો તેને આ વખતે આવી જો તું
નહીં જીવાડે તો પછી તારૂં ઔપધ ક્રીએ દિવસ કામ આવશે. હે ચંદ્ર ! કરણ
જીવતો થયો તેથી તારો કવિ ઉપકાર માનશે અને આ જગતનાં ઘણાં કાર્યો
સુધરશે. માટે જો આજ તું અમૃત નહીં આપે તો પછી શું અર્થ આવશે. હે
હનુમાન ! જગત સર્વ સાથ માને તેવી રીતે સંજીવની મુળીયું લાવી કરણને
જીવાડો; નહીં તો લક્ષ્મણને મૂછામાંથી બેઠા કર્યા તે કોણ માનશે. હે શુક !
સર્વ તારે આશરે છે, યાચકને માટે નવી જડી છુટી ઉત્પત્ત કર. કવિ કહે છે કે તારા
માટે મેં ઘણા રાક્ષસોને મૃત્યુમાંથી બચાવ્યા છે તો અમારે માટે એક કરણને
જીવાડ. હે દેવો ! તમે સર્વ જીવાડવામાં સમર્થ છો અને તેની ત્રણે લોક સાક્ષી
આપે છે માટે કોઈ ધર્મના કાર્ય માટે દોડો; કરણ મરે છે અને કવી સાદ કરે છે.
તે સાંભળી ધનવંત્રી, ચંદ્ર, હનુમાન અને શુક ચારણના કાર્ય માટે દોડીને આવ્યા.
ઇસર બારોટની અરજથી વાહન ઉપર ચઢી હાલ હાજર થયા. ધનવંત્રી તથા
ચંદ્ર તે બે સસુરના પુત્ર અને પવનસુત હનુમાન અને ભુશુના પુત્ર શુક ત
મહુ સહુના અધિકાર સાચું જોઈ આવ્યા, અને ખટ વરણનું સુધારવાવાળો
વળાજીનો પુત્ર બેઠો થયો. ઇસર બારોટ કહે છે વિપત્તી સમયે હે લક્ષ્મીવર !
હું તમને નમું છું. ભક્તની ટેક તું થીજ ગઈ છે. જગત્ સર્વ કહે છે કે ઇસર
ભક્તની વિનંતીથી કરણને હાલ જીવાડ્યો તે સમયની કવિતા

મોઝા.

એકે મને ઉચાટ, રાખો નંવ સંભળન રૂદે,
વસંતી ટાળી વાટે, સળંગી કરશે શાંભળો.	૧
ખળતાં રાખ્યાં બાળ, બીજે બીલાડી તણાં;
સાદે આહી ચાળ, સાંચો બેલી શાંભળો.	૨
ટાણે રાખી ટેક, ત્રીજે પાંચાળી તણી;
અપંગને ટેકો એક, સાચો રાખે શાંભળો.	૩
આંતરેણે અંતરેણે, એણે રોં એકલીએ;
'ભટકાંગા' ઇં લાંબ, ઉવંટ રાખી શાંભળો.	૪

પાંચમમાં પ્રહલાદ, ચંભ દેખી ઝાંખો થયો;	-
સુણી ભક્તનો સાદ, ચલવી કીડી શામળા.	૫
નરસિંહ રૂપે નાથ, છઠે હરણાકંસ ચળ્યો;	
હરી વધારી હાથ, સંહાર્યો તે શામળા.	૬
પથરે બાંધી પાજ, સમુદ્ર ઉપર સાતમે;	
રાવણ વાળું રાજ, સઘળું રોળ્યું શામળા.	૭
લાખાઅહથી લાજ, અલંગ રાખી આઠમે;	
કીધાં ઉત્તમ કાજ, સહ પાંડવનાં શામળા.	૮
લેતાં નાગર લાજ, નામે નરસંથા નણી;	
મામેરું મહારાજ, સળળું પુર્યું શામળા.	૯
દશમે તારે દાર, કરહઠ બેઠો કોલવે;	
બળીયા ફેરી બાર, સન્મુખ કીધા શામળા.	૧૦
નામો પાળી નેમ, અગિયારસ રેહતો અચળ;	
અગનીમાંથી એમ, સાબે રાખ્યો શામળા.	૧૧
આપ્યું થઈ અબલ, બીખ હળાહળ બારશે;	
પૂતનાના પ્રાણ, ચુરી લીધા શામળા.	૧૨
પરલે કીધાં પાપ, તેરશમાં ગુનકા તણા;	
મારો છુ માળાપ, સારજ લેજે શામળા.	૧૩
દારિદ્ર કીધાં દર, ચૌદશે સુદામા તણા;	
હું તો તૂજ બહુર, સંકટ વેળા શામળા.	૧૪
આંખ્યો જઈઅસમાન, પનરે બળ આંખ્યો પગે;	
પ્રાગાવડને પાન, કેમ સમાણો શામળા.	૧૫
ઠણને ઇસર કાજ, સોળે સજવન કયો;	
રાખી પત મહારાજ, સેવક બાણી શામળા.	૧૬

પછી કરલુના હાથથી ઇસર બારોટે ઓરડાનું બારણું ઉઘડાવ્યું તે જોઈ હબરો માલુસો ઇસર બારોટના પગમાં પડી ગયાં. જ્ય જ્ય શબ્દ થયો. કરલુ પોતાના પિતાને પગે લાગ્યો. માતાએ આવી ઓવારણાં લીધાં, હબરો રૂપી-

ચાતું દાન પુન્ય થયું. તે વખતે ઇશ્વરીયા ગામ પ્રસન્ન થઈ વળજીએ ઇસર
 બારોટને આપ્યું. ઇશ્વરીયામાં ઇસર બારોટના સ્થાપેલા શંકર અધાપિ છે.
 અને ઇશ્વરીયું નામ પણ ઇસર બારોટનાં નામ ઉપરથીજ પડ્યું હશે. ઇસર
 બારોટે પોતાની અવસ્થામાં સાત વખત પગપાળા હીંગળાજ માતાની યાત્રા કરી.
 તેમાં એક વખત હીંગળાજ પરસવા જતાં સિંધ દેશમાં એક નાહના એવા ગામ-
 ડમાં ગોડ રાજપુતને ત્યાં ઇસર બારોટ રાત્રી રહ્યા. ઘરઘણી રાજપુત ગુજરી ગએલો.
 તેની વિધવા સ્ત્રી તથા એક સાંગો નામનો છોકરો હતો. તેણે ઇસર બારોટની
 સત્ય ભાવથી મેવા કરી અને કહ્યું કે અમે તમારા દેશનાં રહેવાશી છઈએ.
 પણ કોઈ મોટા દુકાળના સમયમાં અમારા વડવા આંહી ઢોર લઈ આવેલા
 ત્યારથી આંહીજ રહી ગયેલા. આંહી આપ જેવા ભજન સંત મહાત્મા કોઈ
 આવતા નથી. અમારાં ધન્ય ભાગ્ય કે આપનું અહીં આવવું થયું. પ્રભાત
 થતાં ઇસર બારોટ હીંગળાજ તરફ જવા તૈયાર થયા તે વખતે તે સાંગાએ
 પોતાના હાથથી કાંતીને ઉનની ધાળગી વણાવેલી તે ઇસર બારોટને દેવા લાગ્યો.
 ઇસર બારોટે કહ્યું કે દીકરા હમણાં હું ધાળગી કયાં સાથે ફેરવીશ. વળતી
 વખત હું આંહી તારી પાસે જરૂર આવીશ ત્યારે કામગીરી લઈ જઈશ. પછી
 ઇસર બારોટ ત્યાંથી હીંગળાજ તરફ ગયા, સાંગો ગામનાં વાછરડાં ચારતો હતો.
 ચામાસાની પેટેલવાડમાં નદીને સામે કાંઠે વાછરડાં ચારતો હતો. ઘણા વરસાદ
 થવાથી નદીમાં પાણીનું પૂર આવી ગયું. બીજા છોકરાઓ ઢોર લઈ વેળાસર
 નદી ઉતરી આવ્યા. સાંગો ઉતરવા ગયો, પણ પાણી અચાનક વધી જવાથી
 વાછરડાં અને પોતે નદીમાં તણાવ્યાં. તે વખતે મોટો સાદ કરી બીજા છોકરાઓને
 કહ્યું કે હું તળાઈ ભડે છું; મારી માતુને અંદરે કહેજે કે પેટીમાં કામગીરી છે
 તે ઇસર બારોટ આવે ત્યારે આપે. છોકરાઓએ ગામમાં આવી સાંગાની માતુને
 ખબર દીધા. બાઈ બીચારી નદીને કાંઠે ગાઉ બે ગાઉ દોડી પણ સાંગાને પત્તો
 લાગ્યો નહીં. છેવટ રોડને ઘરે આવી. ગામનાં સર્વ મનુષ્યો કળકળાટ
 કરવા લાગ્યાં. તે વાતને થયાં ચાર માસ થયા એટલે ઇસર બારોટ વળતી
 વખત તે ગામમાં રાજપુતને ત્યાં આવ્યા. બાઈ જોશરીમાં બેઠી હતી; ઉભી થઈ
 ઇસર ભજનને હસતે મોઢે આવકાર દીધા. બાઈએ વિચાર કયો કે જે ભજનને
 સાંગાના મૃત્યુના ખબર દહીશ તો ચાલ્યા જશે, માટે જરા પણ વરનાવવું
 નહીં, અને જમાડીને પછી રજા આપું. ભજન આવી જોશરીમાં ખાટલા
 ઉપર બેઠા. પેટી બાઈએ પાણી ઉતું કરી બારોટને નવરાવ્યા; પછી હાલ હાલ

ચાતું દાન પુન્ય થયું. તે વખતે ઇશ્વરીયા ગામ પ્રસન્ન થઈ વળતીએ ઇસર બારોટને આપ્યું. ઇશ્વરીયામાં ઇસર બારોટના સ્થાપેલા શંકર અદ્યાપિ છે. અને ઇશ્વરીયું નામ પણ ઇસર બારોટનાં નામ ઉપરથીજ પડ્યું હશે. ઇસર બારોટે પોતાની અવસ્થામાં સહત વખત પગપાળા હાંડિયાના માતાની યાત્રા કરી. તેમાં એક વખત હાંડિયાના પરચવા જતાં સિંધ દેશમાં એક નાહના એવા ગામ-ડામાં ગોડ રાજપુતને ત્યાં ઇસર બારોટ રાત્રી રહ્યા. ઘરઘણી રાજપુત શુજરી ગએલો. તેની વિધવા સ્ત્રી તથા એક સાંગો નામનો છોકરો હતો તેણે ઇસર બારોટની સત્ય બાવથી સેવા કરી અને કહ્યું કે અમે તમારા દેશનાં રહેવાશી છીએ. પણ કોઈ મોટા દુકાળના સમયમાં અમારા વડવા આંહી ઢોર લઈ આવેલા ત્યારથી આંહીજ રહી ગયેલા. આંહી આપ જેવા ભક્ત સંત મહાત્મા કોઈ આવતા નથી. અમારાં ધન્ય ભાગ્ય કે આપનું અહીં આવવું થયું. પ્રભાત થતાં ઇસર બારોટ હાંડિયાના તરફ જવા તૈયાર થયા તે વખતે તે સાંગાએ પોતાના હાથથી કાંતીને ઉનની ધાખળી વણાવેલી તે ઇસર બારોટને દેવા લાગ્યો. ઇસર બારોટે કહ્યું કે હીકરા હમણાં હું ધાખળી કયાં સાથે ફેરવીશ. વળતી વખતે હું આંહી તારી પાસે જરૂર આવીશ ત્યારે કામળી લઈ જઈશ. પછી ઇસર બારોટ ત્યાંથી હાંડિયાના તરફ ગયા, સાંગો ગામનાં વાછરડાં ચારતો હતો. ચોમાસાની પેહેલવાડમાં નદીને સામે કાંઠે વાછરડાં ચારતો હતો. ધણો વરસાદ થવાથી નદીમાં પાણીનું પૂર આવી ગયું, બીજા છોકરાઓ ઢોર લઈ વેળાસર નદી ઉતરી આવ્યા. સાંગો ઉતરવા ગયો, પણ પાણી અચાનક વધી જવાથી વાછરડાં અને પોતે નદીમાં તણાણાં. તે વખતે મોટો સાદ કરી બીજા છોકરાઓને કહ્યું કે હું તણાઈ જઈ છું; મારી માતુને સંદેશો કહેજો કે પેટીમાં કામળી છે તે ઇસર બારોટ આવે ત્યારે આપે. છોકરાઓએ ગામમાં આવી સાંગાની માતુને ખબર દીધા. બાઈ બીચારી નદીને કાંઠે જાઉં બે જાઉં દોડી પણ સાંગાનો પત્નો લાગ્યો નહીં. છેવટ રોડને ઘરે આવી. ગામનાં સર્વ મનુષ્યો કમળગાટ ઢરવા લાગ્યાં. તે વાતને યયાં ચાર માસ થયા એટલે ઇસર બારોટ વળતી વખત તે ગામમાં રાજપુતને ત્યાં આવ્યા બાઈ ચોશરીમાં બેઠી હતી; ઉભી થઈ ઇસર ભક્તને હસતે મોટે આવકાર દીધા. બાઈએ વિચાર કયો કે જો બદ્ધને સાંગાના મૃત્યુના ખબર ક્ષીશ તો ચાલ્યા જશે, માટે જરા પણ વસ્તુવસ્તુ નહીં, અને જમાડીને પછી રબ આપું. ભક્ત આવી ચોશરીમાં ખાટલા ઉપર બેઠા. પેટી બાઈએ પાણી ઉતું કરી બારોટને નવરાવ્યા; પછી હાલ હાલ

રસોઈ કરી થાળી પીરસી ભક્તને આપી તે વખતે ઇસર ખારોટ બોલ્યા કે સાંગો ક્યાં ગયો છે ! બોલાવો, મારી સાથે જાઓ. બાઈ બોલી કે તે તો વાછરડાં ચારવા ગયો છે; સાંજે આવશે; આપ જાઓ. ભક્ત બોલ્યા કે તે સિવાય મારે જમવું નથી. તે સાંજની બાઈને પીરજ રહી નહીં; આખ્યોમાંથી પાણીની ધારાઓ ચાલી. ઇસર ખારોટ કહ્યું કે જલદી કહો, શું છે ? ત્યારે બાઈએ કહ્યું કે સાંગો તો આ ગામની નદીમાં તણાઈ ગયો તેને ચાર માસ થયા. હું દુખણી બેઠી છું. ભક્ત તુરત ત્યાંથી ઉભા થયા અને બોલ્યા કે સાંગો તણાય નહીં હશે હું બોલાવું એમ કહી બહાર ચાલી નીકળ્યા. સાંગાની મા તેની પછવાડે ચાલી તેટલામાં બીજાં માણસ પણ આવી ગયાં. ઇસર ખારોટ નદીના કીનારા ઉપર જઈ તાણીને સાદ કરવા લાગ્યા કે:—એ સાંગા; એ સાંગા, ઉતાવળથી આવ, હું તારે માટે બોલી થઈ રહ્યો છું, જમવાનું તૈયાર છે, એવા બે વખત સાદ ક્યાં એટલે નદીના કાંતરમાંથી સાંગાએ જવાળ આપ્યો કે આવ્યો, મહારાજ આવ્યો, હાજર છું, એટલામાં તો વાછરડાં સહીત દેખાયા. ઉભેલાં માણસોને આશ્ચર્ય થયું. તેની મા સામી દોડી સાંગાને મળી રેવા લાગી. સાંગો આવી ભક્તના પગમાં પડ્યો. ગામના સર્વ મનુષ્યો ભક્તને પગે પડ્યાં અને તારીફ કરવા લાગ્યાં. ઇસર ખારોટ રાજપુતને ઘેર આવ્યા, સાંગાને સાથે બેસારી જમ્યા. આસપાસથી હજારો માણસો ભક્તનાં દર્શન માટે આવવા લાગ્યાં. સાંગા પાસેથી ધાબળી લઈ બે દિવસ રહી છુપી રીતે ઇસર ખારોટ દેશમાં આવ્યા. દ્વારકાનાથનાં દર્શન કરવા દરેક વર્ષમાં બાર વખત ઇસર ખારોટ જતા હતા. એક વખત દ્વારકાધીશ પ્રસન્ન થઈ બોલ્યા કે:—ઇસર ખારોટ ! મારી પાસેથી તમારી ઇચ્છા હોય તે માગો, ઇસર ખારોટ હાથ જોડી કહ્યું કે મહારાજ ! મોટા મોટા દેવ, સંત, મુનીજન, મહા કઠીણ એવાં તપ કરે છે તોપણ આપનાં દર્શનને લાલ થતો નથી અને મને રંક દાસ બાણી આપ બ્યારે ચાદ કરું છું ત્યારે હું પાસે પધારો છો; હવે માગવાપણું કાંઈ છે નહીં; તોપણ આપની આજ્ઞા થઈ તો એક નાહનો એવો હરિસ નામનો મેં અથ રચેલો છે તેને જે મનુષ્ય પાઠ કરે અથવા સાંભળે તેને ચમત્કર્મનું તેડું નેહી—તેમ વિપત્તી નહીં. પછી પ્રભુએ પ્રસન્ન થઈ કહ્યું કે બાણો તેમ થશે. ઇસર ખારોટ પોતાની ઉમ્મરમાં ચાર ગામ કમાણા, ઘણા પરમાર્થ કર્યો, પિતામહર ભટ પાસે ભાગવન સાંભળી હરિસ નામનો અથ રચ્યો, એવી રીતે ૧૦૭ વર્ષનું આયુષ્ય લોગવી સંવત ૧૬૨૨ ની સાલમાં એત્ર શુદ્ધ ૯ ને પૂંઘવારે પ્રાતઃકાળમાં ઘોડે

ચઢી પોતાના ગામનાં સર્વ મનુષ્યોને રામરામ કરી ત્રમુદ્રમાં ચાલ્યા ગયા તે સમયની કવિતા.

સંવત મોળ બાવિંશ કુદ, નામી અમૃતર માસ;
ઇસાણુંદ કવિ ઉદરે, વિશ્વ કરે વિશ્વાસ. ૧

ઇમર ઘોડા ઝોકીયા, ભવસાગરકે માંચ;
તારણ હાર તારગે, સાંચા પકડી બાંચ. ૨

ગીત-સપાખક.

કુટો દેવરે મંડાણ મૂળ ગિરી ભેર સળે કુટો,
કુટોહિ જમીકો પીઠ કુટો અહંકાર,
કુટોહિ કોરંભ અંભ પવત જમાવ કુટો,
ગિરિધારી નાહી કુટો એક હી ગોપાળ. ૧

ખોટો માત ખજાનકો કોટ બેટ સળે ખોટો,
બાણ્યુ તબેલો ખોટો ખોટો ત્રિયા બંદ;
ખોટો કામ જડિતારે નંગ ચો બનાવ ખોટો,
ખોટો ખોટો નાહી બાવો બાળહી મુકુંદ. ૨

જૂઠો હેન બંધવાંચો ગેતરી કુટુંબ જુઠો,
માત પિતા સળે જૂઠો જૂઠોહિ મલક,
જૂઠો લાવ સાહરકો પુત્ર પરીવાર જુઠો,
એક જુઠો નાહી એહ આતમા અસખખ ૩

કાચો કામ કેલકારી મીનકારી કામ કાચો,
કાચકો બનાવ કાચો કાચો સળે કામ,
કાચો રાજ ઇદ્રહીકો આપહી પ્રવાંડ કાચો,
સાચો બાવા સાચો એક ઇસરકો ગામ. ૪

અર્થ—દેવલોકનું મંડાણ મિથ્યા છે તેમ મેરૂ પર્વત પણ મુગધી મિથ્યા છે, ભુમીનું પીઠ પણ મિથ્યા છે. તેનો અહંકાર કરવો તે પણ મિથ્યા છે. કુરમ (કાચબો) અને અંબ (પાણી) તે મિથ્યા છે અને પવનનો સમુદ્ર તે પણ મિથ્યા છે.

એક ગોવરધનને ધારણ કરવાવાળો અને ગૌને પાળવાવાળો ઈશ્વર સત્ય છે. ૧. ખનનામાં ભરેલો માલ ખોટો છે તેમજ કોટ (કીલ્લા) અને બેટ તે ખોટા છે. ઘોડા અને તેને યાંધવાના તબેલા, સ્ત્રી તથા બીદ (ધણી) તે પણ સર્વ ખોટાં છે. નંગ જે હીરા માણેક નીલમ તેથી જડેલા અલંકારો પણ ખોટા છે. સર્વથી ખોટો એવો બાળસુકુંદ જે શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્મા તે ખોટો નથી. ૨. પોતાના ગોત્રમાંથી કુટુંબી બંધુઓ તે પણ ભુટા છે. માતૃપિતા તથા આ સુલક (દેશ) પણ મિથ્યા છે. તેમજ બાદશાહી વૈભવનો ઉપલોભ તથા પુત્ર પરીવાર તે સર્વ મિથ્યા છે. એક આત્મદેવ ભુટો નથી. ૩. વળી કેલકારી (ચુનાબંધ) મકાનોનાં કામ કરેલાં તથા મીનાકારી કામ કરેલાં તે પણ કાચાં છે, આ શરીરનું કામ કાચું છે તેમ બીજાં સર્વ કામ કાચાં છે. ઇંદ્રનું રાજ્ય પણ કાચું છે અને આ સર્વ ખ્રદ્ધાંડ પણ કાચું છે. ભુઓ બાપા એક ઇસર કવિના રચામ પરમાત્મા સાચા છે. ૪.

આ મોતીરામ છંદ ઇસર બારોટના રચેલા છે તે નાનો હરિરસ કહેવાય છે.

છંદ મોતીરામ.

હરી ગુણ ગાય ધણો ગુણ થાય, ત્રિતીકર ગગ તણું જળ પાય;
હરી સમરે જન વૈકુંઠં નય, ધરૂ અવિચ્છિન્ન હુવા હરિધ્યાય. ૧
પ્રભૂ સમયા થકિ પાંડવ પાંચ, તયાં ભવસિંધુ ન લાગિય આંચ;
તયા પ્રહલાદ કોટિ પંચ તાજ, તર્થા હરિચંદ કોટિ સત કાજ. ૨
તયા નવ કોટિજ છહલરાય, તયાં ભવ બાર કોટિ બજિરાય;
હરીજન તાર લિયા મહારાજ, યહી અમરાપર રાખિય આજ. ૩
હરી અવીનાસ કિયો અમરીષ, રહ્યો રૂપમાંગદ જે અંતરીષ;
ન કીધિય સિન્ધમ પ્રતિજ્ઞાય ભંગ, હરી અહલ્યા કિર દીધાય અંગ. ૪
શરીર કુખજ્જન્ય કીધ સચંગ, સદાય વિસિષણ રાખિય સંગ;
હરી ગુરૂ સંત કરો સતસંગ, રૂદે ધર્મ આપ વિશેષ ઉમંગ. ૫
ધરો નવ આપ રૂદે કદી દેશ, કરો નવ માનવ દેહ કલેશ;
અલખખ ધણી રિય કીજીય આસ, વદે કવિ ઇસર એ વિસવાસ. ૬

અર્ધ—પ્રભુના જે ગુણ ગાય છે તેને ઘણો ફાયદો થાય છે. પ્રીતિ થકી અંત સમયે જો મનુષ્યને ગંગાજળ પાય અને પ્રભુનું સ્મરણ કરે તો તે વૃંકમાં જાય છે. જુઓ, પ્રભુનું સ્મરણ એવું છે કે, મને અવિચળ પદ મળ્યું. પ્રભુના સ્મરણથી કંઈ હરકત સિવાય પાંચ પાંડવ ભવસાગર તરી ગયા. ભક્તોના શિરતાળ એવા પ્રહ્લાદ ભક્ત સાથે પાંચ કોટી જીવનો ઉદ્ધાર થઈ ગયો અને હરીશ્ચંદ્ર સાથે સપ્તકોટી જીવો તરી ગયા અને યુધીષ્ઠિર સાથે નવકોટી જીવ તથા; તેમજ બારકોટી જીવો બળિરાજ સાથે તરી ગયા અને પોતાના ભક્તોને તારી લઈ દેવ-ધામમાં રાખ્યા છે. વળી અંબરિષ રાજાને અમર રાખેલો છે તેમ અંતરિક્ષમાં રૂપભાંગદની રક્ષા કરેલી છે. ભીષ્મની પ્રતિજ્ઞા જોણે ભંગ કરેલી નથી, ગૌતમ રૂપીના શ્રાપથી પથ્થરની થયેલી અહુદ્યાને ઉત્તમ એવો દેહ ફરીથી આપ્યો અને કુબળાનું વાંકું અંગ અળસાવી સુંદર સ્વરૂપ આપ્યું અને વિલિખણને ભક્ત જાણી સદાય સાથે રાખ્યો માટે ઇશ્વર રૂપ જાણી શુર અને સંત પુરૂષોનો સંગ કરો અને ભક્તી કરવા ઉમંગ રાખો. કોઈ ઉપર દેશ કરો નહીં. આ મનુષ્ય દેહમાં કલેશ કર્યો નહીં. એક પરમાત્માનીજ આશા; ઇસર કવી કહે છે કે પ્રભુનો દૃઢ વિશ્વાસ રાખો સંપૂર્ણ.

॥ અથ ગ્રંથ શ્રી હરિસ પ્રારંભઃ ॥

દોહા.

લાગાહું પેહલો લલે, પિતાંમ્વર ગુરુ પાય,
ભેદ મહારસ ભાગવત, પાયો જેણ પસાય.

૧

અર્થ—પ્રથમ પિતામ્બર ગુરુના ચંચલુમા નમું છું; જેના પ્રસાદથી ઉત્તમ રસવાળા ભાગવતનો અર્થ હું જાણી શક્યો.

દોહા.

જાહ્ય ટલે મન મલ ગલે, નિર્મલ થાચે દેહ;
ભાગ્ય હોય તો ભાગવત, સાંભળીયે શ્રવણેહ.

૨

અર્થ—મનની જડતા અને મેલ ટળી જાય અને પવિત્ર દેહ થાય એવું જે ભાગવત સારા સાચા હોય તોજ શ્રવણથી સંભળાય.

દોહા.

મક્તવત્સલ મૌદે ભગતી, માંજપરા સહશ્રમ,
મુજતણાં ક્રમ મેટવા, કથું તુંહારા ક્રમ.

૩

અર્થ—હે ભક્તને વહાલા એવા પ્રભુ ! મને તારી ભક્તિ આપ, અને મારા મનના સર્વ સંદેહ ભાંગી દૂર કર. મારાં કર્મ જે પાપ તે મટવા માટે હું તારા (કર્મ) ને સંવિત્ર કહું છું.

દોહા.

પીઠ ધરણિધર પાટલી, હરિ હોય લેખણ હાર;
તોય તારાં ચરિતાં તણો, પરમ ન લભે પાર.

૪

અર્થ—પૃથ્વીની પીઠ રૂપી પાટી (સ્લેટ) હોય અને વિશ્વ લખવાવાળા હોય તો પણ હે પરમ ઇશ્વર ! તારાં ચરિત્રોનો પાર આવે તેમ નથી.

દોહા.

તોરાં હું પુરાં તવી, શકાં કેમ સમરાથ,
ચત્ર ભુજ સહ ચારાં ચરિત, નિગમ ન જાણે નાથ.

૫

અર્થ—તારાં ચરિત્ર સંપૂર્ણ હું કેમ કહી શકું ? હે ચાર ભુજવાળા, તારાં સર્વ ચરિત્રો વેદ પણ બાજુતા નથી.

દોહા.

કથાં કેમ ફસર કહે, ક્ષાંણ સકલ્લ પ્રત લેત;
વાણી શ્રવણે મન વસે, નિત્ય યગોચર નેત.

૬

અર્થ—ઈશ્વર બારોડ કહે છે કે ચાર બાણના છવો દરેક સ્થાનમાં વસે છે તે સર્વમાં તેમજ વાણીમાં, શ્રવણમાં, મનમાં ઇશ્વર વસે છે, વળી તે નિત્ય છે, અગમ્ય છે, અને અપાર છે.

દોહા.

દેવ કળી ઉપમા દીપાં, તેં સરલ્યાં સહસ્રોય;
તુંજ સરીલો તુંહિજ તું, કહાં ન દુજો કોય.

૭

અર્થ—હે ઇશ્વર, હું તને કેવી ઉપમા આપું ? તે સર્વ વસ્તુ સર્જેલી છે, તું જેવો એક જ તું છે, ખીલો કાઢ નહીં.

દોહા.

નારાયણ તું સંભરે, ડાળ કારણ હરિ આજ;
જા દિન આ જુગ છંડિયે, તા દિન તો શું કાજ. ૮.

અર્થ—હે નારાયણ ! હે હરી, એ કારણથી આ વખતે મને તું યાદ આવે છે કે જે દિવસ આ દુનિયા છોડીને જવાતું થશે તે દિવસ તારીજ સાથે કામ પડશે.

દોહા.

આમ વહંટા માણસાં, હે ધર મીલણ હાર;
ધરણીધર છાંડીયાં, આસેં તું આધાર. ૯

અર્થ—આમથી એટલે સ્વર્ગમાંથી પડતા છવોને પૃથ્વી ધારણ કરે છે; પણ હે પૃથ્વીના ધારણ કરનારા પ્રભુ, આંહીથી પૃથ્વી છોડ્યા પછી માત્ર તારોજ આધાર છે.

દોહા.

નારાયણ ન વિસારીયે, નિત વ્રત લીજે નામ;
જો લાભે મનુષ્યા જનમ, કીજે ઉત્તમ કામ. ૧૦

અર્થ—હે મનુષ્યો, નારાયણને ભુલી જવા નહીં અને હમેશાં તેના નામનું સ્મરણ કરવું અને ઉત્તમ કાર્યો કરવા તે મનુષ્યાદેહનો લાભ છે.

દોહા.

નામ સુતીરથ નામવૃત, નામ સલંમો કામ,
એકો અક્ષર તત્ત્વફલ, જીહા જપો શ્રીરામ. ૧૧

અર્થ—‘દેશ્વર્ય’ નામ તેજ્ઞ શ્રેષ્ઠ તિર્થ છે અને નામ તેજ વૃત્ત છે અને વળી નામે તેજ લાભવાળું કાર્ય છે અને તે નામનો એકેક અક્ષર તત્ત્વનું ક્ષણ છે મારે જીવથી શ્રીરામ નામ જાયો.

દોહા.

રામ જપંતો રે રુદા, આલસ મં કર અજાણ;

જો હું ગુણ જાણે નહીં, પુછે વેદ, પુરાણ. ૧૨

અર્થ—હે મન ! તું હમેશા રામનું સ્મરણ કરતો રહે અને તેમાં કદી આળસ કરીશ નહીં, અને જો તું પ્રભુના ગુણને ન જાણતો હો તો વેદ અને પુરાણનું શ્રવણ કર.

દોહા.

જુધા ન ભાજે પાણીયે, ગ્રશા ન છીપે અન્ન;

મુક્તિ નહીં હરિનામ વિણ, માનવ સાચે મન્ન. ૧૩

અર્થ—જીવ લાગે તે પાણીથી મટે નહીં અને તરસ લાગે તે અનાજથી મટે નહીં, તેમ મુક્તિ ઇશ્વરના શુદ્ધ મનના નામસ્મરણ શિવાય મળે નહીં.

દોહા.

જ્યાં જાગે ત્યાં રામ જપ, સોતા રામ સંભાર;

આત્મ વેઠત ઉઠતાં, ચાલંતા ચીતાર. ૧૪

અર્થ—હે મનુષ્ય, જ્યારે તું નિદ્રાથી જાગ ત્યારે રામ નામનું સ્મરણ કર અને મુતી વખતે પણ રામ નામને યાદ કર હે જીવ, તેમજ બેસતા ઉઠતાં ચાલતા પ્રભુને મ ભાર.

દોહા.

આલેહીં નારાયણા, જે નર નામ લહંત;
તે જમરાંણાં પરહેરે, કૈશવ ચરણ રહંત.

૧૪

અર્થ—જે મનુષ્ય સહેજે ઇશ્વરનું નામ લીધે છે તે, યમરાજાના કંદેમાં ફસાતો નથી અને કૈશવ પ્રભુના ચરણમાં રહે છે.

દોહા.

કૈશવ કહિ કહિ સમરીયેં, નવ સોઈયેં વિસાર;
રાત દિવસકે સમરણેં, કબહુક લગે પુકાર.

૧૬

અર્થ—કૈશવ પ્રભુનું નામ લઈને સ્મરણ કરવું અને તેને વિસારીને નદા પણ કરવી નહીં એમ રાત્રી દિવસના સ્મરણથી કોઈ વખત પ્રભુના શ્રવણમાં અરજ સંભળાશે.

દોહો.

રહે વિલંભે રામરસ, અણરસ ગણે અલપ;
ए महा ध्रु आत्मा, ए तीरथ ए तप्प.

૧૭

અર્થ—જે મનુષ્ય રામની ભક્તિના રસને ચાહે છે અને બીજા તમામ રસોને તુરંત ગણે છે એજ અચળ આત્મારૂપ મોટા ઇશ્વરને બાણે છે અને તિર્થ તથા તપ પણ ઇશ્વરના ભજનમાં છે.

અથ ગાહા : દેવી સ્તુતી.

રિધ સિધ દીયણ કોહલા રાણી,
વાલા વીજ મંત્ર બ્રહ્માણી;
વિયણ યુક્તી દે અવિરલ વાણી,
પણાંકીત જેમ સારંગ પાણી. ૧

અર્થ—હે કોહલા પહાડમાં વસવાવાળી મહારાણી હોંગીજાન ! તું રિધિ અને સિધિને આપવાવાળી છે. નળી હે જાજા ! તું બીજ મંત્ર એટલે આકાર રૂપ છે, તેમજ બ્રહ્માણી રૂપ તુંજ છે. મને નવીન યુક્તિવાળી વાણી આપ, જેથી સારંગપાણી એટલે ધનુષ્ય ધરનારા ધન્યરની હું કીર્તિ ગાઉં.

છંદ નેત્રાલરી.

વિલ્વંભ કપિલ હે ગ્રીવ વિશ્વંભર,
વત્તાતરી હરિ હંસ દામોદર;
રાહ વિકુંઠ ધનંતર રોલ્લભ,
ગરુડારુઢ પ્રથુ પ્રજ્ઞની ગ્રમ. ૧

અર્થ—હે પ્રભુ ! કપીલદેવ તથા હયગ્રીવ રૂપ આપ છે. હે વિશ્વંભર ! દત્તાત્રેય તેમજ હરિઅવતાર તથા હંસાવતાર રૂપે આપજ છે. હે દામોદર ! હે વૈકુંઠના રાજા ધનંતર અને રિલ્લભદેવ પણ આપજ છે. હે ગરુડની સ્વામી ઠરમાર પૃથુરાજા અને પ્રજ્ઞીના ગર્ભમાં ઉત્પન્ન થયા એવા આપજ છે !

છંદ.

મત્સ્ય કુરંમ વરાહ મહ મહાણ,
 નરસિંહ વામન નર નારાયણે;
 દ્વિજરામ રઘુરામ દિવાકર,
 ક્રષ્ણ વૃધ કલકી કરુણાકર.

૨

અર્થ—હે સમુદ્રનું મંથન કરવાવાળા મત્સ્યાવતાર તથા કચ્છાવતાર, નૃસિંહાવતાર વામન અવતાર રૂપ આપજ છે. હે નરનારાયણ ! દ્વીજરામ (પરશુરામ), રામચંદ્ર, સુર્યવંશી, તથા કૃષ્ણાવતાર તથા બૌદ્ધાવતાર આપજ છે. હે કયા કરવાવાળા કલકી અવતાર પણ આપજ છે.

છંદ.

વઢી અવતાર તુંહી વઢ વંધણ,
 ભક્ત તણાં ધરિયા દુઃખ મંજણ;
 તવિજે હરિ અવતાર તુંહારા,
 સદગતિ લહી છૂટે સંસારા.

૩

અર્થ—હે બળી રાજાને બાંધવાવાળા, વામન અવતાર આપજ છે અને ભક્તોના કષ્ટ ભાંગવા માટે આપે અવતાર ધારેલા છે એ અવતારના ચરિત્રો જે વર્ણવે છે તે મિથ્યા સંસારથી-પ્રુટીને સદગતી પામે છે.

છંદ.

ચવતાં ચરિત તુંહારા ચેતન,
 જન્મ નહીં પુનરપિ માનવજન;

અકલ્લ અજન્મા અલલ અલેપમ,

કમ હું છુટીશ તુજ કથતાં કમ.

૪

અર્થ—હે ચૈતન્ય રૂપ ભગવાન, તમારા જન્મનાં ચરિત્રો જે ગાય છે તે મનુષ્યને ફરીથી જન્મવાપણ રહેતું નથી. આપ 'અકલ્લ' છો, અજન્મા છો, અલલ છો, અને અલેપમ એટલે કોઈ વસ્તુમાં લુપ્ત થએલા નથી તેથી કમ જે પાપ તે તમારા કમ જે ચરિત્રો તે કહેતા હું છુટી જઈશ.

ચંદ.

માહરાં અક્રમ મેટવા માહવ,

કમ હું કથિશ તુંહારા કૈશવ;

નામ તુંહારો હું ઘણ નામી,

શ્વાસ ઉસાસ સંભારિશ સ્વામી.

૫

અર્થ—મારા કુષ્ઠર્થો અળસાવવા માટે હે'માર્વા, હે'કૈશવ, હું તારાં ચરિત્રો ગાઈશ, અને હે બહુનામી, શ્વાસ ઉશ્વાસ હેતો મૂકતા હું તમને સ્વામી પ સંભારીશ.

ચંદ.

ચાઠ પોહોર અનંત ઉલાવિશ,

રાત દિવસ હરિ રહે રહાવિશ;

માંડે પૂજા તૂજ મહણ મથ,

સઘલો શરિર કરિશ એમ સુકીયથ.

૬

અર્થ—હે અનંત પ્રભુ, હું આપને અષ્ટ પહેાર હુલાવિશ (રમાડીશ) અને ત્રિ દિવસ હે હરી, આપને હૃદયમાં રાખીશ, હે સમુદ્રનું મથન કરવાવાળા મારી પુળ કરીને માડું સર્વ ચરીત્ર-શુભ કાર્યમાં લગાડીશ.

છંદ.

ગલકા સિલા સિલા ગોમત્તી,
મંડે વે સંગમ મૂરત્તી;
સાળિગરામ સિલા સુધ શેવીશ,
અગર ધૂપ ચંદન ઉઘેવિશ.

૭

અર્થ—ગલકા નદી તથા ગોમતીમાંથી સાળિગરામની શિલા (પાપાણ) રૂપ મૂર્તિઓ માંડી તેની શુદ્ધ મનથી સેવા કરીશ અને અગરનો ધુપ કરીશ તેમજ ચંદનનો ઉઘેવીશ (લેપ કરીશ).

છંદ.

અનંત ઊર આરતી ઉતારિશ,
પોડપ પ્રકાર પૂજ સંભારિશ;
ભાવ ભક્તી કરતો જગ ભાવન,
પતિત શરીર કરિશ એમ પાવન.

૮

અર્થ—હે અનંત પ્રભુ, હૃદયથી હું આપની આરતી ઉતારીશ તેમ પોડપ પ્રકારથી સંભારીને પુજ કરીશ હે જલતના મનને ભાવવાવાળા, હું ભાવથી તમારી ભક્તિ કરીને આ માફ પાપી શરીર છે તેને પવિત્ર કરીશ.

છંદ.

ચરણ પવિત્ર કરિશ હું ચત્રમુજ,
ત્રિગુણનાથ નાચી આગલ તુજ;

ઇંદ્રી પવિત્ર કરિશ અપરં પ્રમ,
દમે જ્ઞાન તૂંજ દડતાં દમ.

૬

અર્થ—હે અત્રભુજ (ચાર ભુજવાળા) પ્રભુ, તમારી આગળ નાચ (નૃત્ય) કરીને હું મારા અરણ્યને પવિત્ર કરીશ, અને હે પરમેશ્વર, દૈતોને મારવાવાળા તમારા સ્વરૂપનું દ્રઢ જ્ઞાન મેળવી છદ્વિઓ પવિત્ર કરીશ.

છંદ.

ઉદર પવિત્ર કરીશ અપરંપર,
ચરણામૃત ધરીશ હું ચક્રધર;
પાવન રુદો કરિશ પુરશોત્તમ,
સંચે નામ તૂંજ શ્રી સંગમ.

૧૦

અર્થ—હે અપાર, હે ચક્રને ધરવાવાળા, હું તમારું અરણ્યામૃત પીને મારું ઉદર પવિત્ર કરીશ હે પુરશોત્તમ, લક્ષ્મીજી સહિત તમારું નામ લઇ મારા હૃદયને પવિત્ર કરીશ.

છંદ.

મન એમ પવિત્ર કરિશ પ્રભુ મોરો,
ત્રીકમ નામ ધરિશ દ્રઢ તોરો;
કર વે પવિત્ર કરિશ સાંજણ કર,
જોડી તુજ આગલે જગતયુરુ.

૧૧

અર્થ—હે ત્રીકમ પ્રભુ તમારું નામ હૃદયમાં દ્રઢ ધારણ કરી મારા મનને પવિત્ર કરીશ. હે સર્વ મનુષ્યને સુખનારા અને જગતના શુદ્ધતા તમારી આગળ જોડીને મારા બે હાથને પવિત્ર કરીશ.

પવિત્ર સ્વમાહું કરિશ ઇણિપર,
 ંક દેવારિશ શંખ ચક્ર ઉપર;
 પવિત્ર કંધ એમ કરિશ મહાપ્રભ,
 નમે ચરણાદિશ નિત્ય પોહોકર નમ.

૧૨

અર્થ—શંખ ચક્રની છાપ લઈ મારા ખલાને પવિત્ર એવી રીતે કરીશ. હે મહા પ્રભુ, પ્રભાતને કરવાવાળા સૂર્ય નારાયણ તરફ ઉભો રહી આપના ચરણ દિશ નમીને મારા કંધ ને ગરદન પવિત્ર કરીશ.

છંદ.

કંઠ એમ પવિત્ર કરિશ કરુણાકર,
 ગાઈ ચરિત તૂજ ગોપીવર;
 મુખ એમ પવિત્ર કરિશ કુશમંજણ,
 બ્રહ્મે પ્રસાદ ભક્ત દુઃખ મંજણ.

૧૩

અર્થ—હે દયાળુ, હે ગોપીવર, તમારાં ચારિત્રો ગાઈને હું મારા કંઠને પવિત્ર કરીશ. હે ભક્તોનાં હૃદયને ભાંગવાવાળા, સવારમાં દાતણ કરી તમારો પ્રસાદ ખાઈ હું મારા મુખને પવિત્ર કરીશ.

છંદ.

રસણા પવિત્ર કરિશ એમ રાઘવ,
 ભણે તૂજ ગણ તારણ દધિ ભવ;

डसण पवित्र करिश दामोदर,

आखंड हसे तूज गिरि उधर.

१४

अर्थ—हे राघव, हे लवसिंधुयी तारवावाणा, तमारा शुषु गाछ हुं भारी छुअने पवित्र करीश. हे दामोदर, हे गोवर्धनने धारण करवावाणा, तमारी सासुं हसीने हुं भारा हांतने पवित्र करीश.

छंद:

अधर पवित्र करिश उधारण,

मुरके तूज प्रेम मधु मारण;

नाशिका पवित्र करिश एम निर्मल,

प्रभु घुटे तो चरण प्रीयमल.

१५

अर्थ—हे लक्ष्मणेनो उदार करवावाणा, हे मधु नामना हेतने हृद्यवावाणा, तमारा प्रेमयी मुरही (हसीने) भारा अधर (डोळ) ने पवित्र करीश; हे प्रभु, तमारा चरणने सुगंधी पदार्थ लगावी भारी नासिकाने पवित्र करीश.

छंद:

सुक्रियथ श्रवण करिश एम स्वामी,

निज गुण कथा सुणी बहु नामी;

नियण पवित्र करिश नारायण,

पेखे रूप तो भक्ती परायण.

१६

अर्थ—हे स्वामी, हे गुरुनामी, तमारा शुषु (सुषु) श्रवण करी भारा श्रवण (कान) ने साईक करीश; अने हे लक्ष्मणरायण, तमाउं स्वयं पेजे (नेष्टने) भारा नीयण (नेष्ट) पवित्र करीश.

છંદ.

બ્રહ્મકુટી પવિત્ર કરીશ વિશ્વંભર,
ધારી ગૌ ચંદણ ધરણીધરઃ
મસ્તક પવિત્ર કરીશ મધુસૂદન,
વંદે ચરણ તૂજ જગ વંદન.

૧૭

અર્થ—હે વિશ્વંભર ! હે ધરણીધર (પૃથ્વીને ધારણ કરનાર), ગૌચંદનને
આદરે કરી મારી બ્રહ્મકુટીને પવિત્ર કરીશ; હે મધુસૂદન (રાક્ષસ) ને મારવાવાળા
અને હે સર્વ જગતને નમવાલાયક, તમારા અશ્વોમાં નમાવીને મસ્તક (માથું)
તેને પવિત્ર કરીશ.

છંદ.

વચણ નપાપ કરીશ લલ્લમી વર,
મસ્તક ચાહે તુલસી મંજર;
ત્વચા પવિત્ર કરીશ દશરથ તન,
સરસવ લેપ કરિ હરિ ચંદન.

૧૮

અર્થ—હે લક્ષ્મીપતી, તમારે માથે તુલસીના માંજર ચાહે (ચડાવી)
મારા વચનને પવિત્ર કરીશ. હે દશરથના તન (પુત્ર), સરસવ તથા ચંદનનો
લેપ કરી આમડીને પવિત્ર કરીશ.

છંદ.

કાયા ન પાપ કરીશ એમ કેશવ,
દંડવત કરે તૂજ દક્ષતાં દવ;

રોમ રોમ તવ નામ રહાવિશ,
 એમ કરતો પ્રભુ શરણે આવિશ.

૧૬

અર્થ—હે કેશવ ! પ્રભુ, હું મારી કાયા (શરીર) ને એવી રીતે પવિત્ર કરીશ કે હે દેવેને દાહ કરવાવાળાં તમારી આગળ દંઠવત કરીને અને રોમ રોમ (રૂંવાડે રૂંવાડે) તમારું નામ રાખીશ એમ બકતી કરતો હું આપને શરણે આવીશ.

બંદ.

મનસા વાચા કર્મણા માંહી,
 નરહર તો વિણ રાખિશ નાંહી;
 વિપે સંસારતણા હું વિસારિશ,
 શ્રીરંગ ગુણ તારા સંભારિશ.

૨૦

અર્થ—હે નરહરી (નૃસિંહ) ! મનને વચનને અને કર્મને તમારા શિવાય રાખીશ નહીં તેમજ આ સંસારના વિષય (લોભ) તેને વિસારી દઈશ, માત્ર હે શ્રીરંગ પ્રભુ, તમારા ગુણગુણ કથન કરીશ.

છંદ.

મેં માહરી ઇંદ્રિ સહુ માધા,
 થલિ ઉદ્ધાર વિપે તો વાધા;
 નામ નાવ હું ચડિયો જગતૃપ,
 રચે હવે ઢોલે રાવણ રપ

૨૧

અર્થ—હે માધા, હે બળિરાજને ઉદ્ધાર કરવાળા, મેં મારી ઇંદ્રિયો તારા સ્વરૂપમાં સમાડી છે. હે જગતના રાજા, હે સંવસુના રિપુ રામ, કદી તું દુઃખી ટાલીશ (કરીશ) નહીં

કરો ક્રપા તો સેવા કીજે
 લેવરાવો તો નામજ લીજે;
 પાચે રજા કોઈ ચરણ ન પામે,
 ભક્તવત્સલ પડિયો જગ ભામે

૨૨

અર્થ—હે ભક્તવત્સલ તમે ક્રપા કરો તો તમારી સેવા કરીએ અને તમે લેવરાવો તોજ તમારું નામ લઈ શકીએ. તમારી આજ્ઞા સિવાય કોઈ તમારે શરણે આવી શકે નહીં. હું તો સંસારના ભામે (મોહમાં) પડેલો છું.

છંદ.

ઘણ દીરો વહટો ઘણ નામી,
 સાથ તમાણો ત્રિભુવન સ્વામી;
 ભમતો રાહ્ય હવે જગભાવન,
 પ્રેમ ભક્તી દે ત્રિભુવન પાવન.

૨૩

અર્થ—હે ઘણનામી (બહુનામી) હું તમારા સંગથી ઘણા દિવસનો બુદ્ધો પડેલ એવો છું, માટે હે ત્રિભુવનને પવિત્ર કરવાવાળા જગતને ભાવવાવાળા અને ભટકતો અજસાવી તારી પ્રેમ ભક્તિ આપ.

છંદ.

કૃષ્ણ રાહ્ય હવે હું તું કરતો,
 ધરણીધર મન મમતા ધરતો.

તુજ વિષે મતિ દે ધ્રુ તારણ,
કૂપ સંસાર કાલ્ય-શ્રવ કારણ.

૨૪

અર્થ—હે કૃષ્ણ, હે ધરણીધર ! હવે મને હું તું કરતો અળસાવ. હે મુ તારણ મારા મનની મમતા અળસાવી છુદ્ધિ તારા સ્વરૂપમાં રહે તેમ કર. હે સર્વના કારણ રૂપ, આ સંસાર રૂપી દૃષ (કુવા) માંથી મને કાઢ.

દોહો.

વણ અપરાધ વટમતા, રે રે ત્રિભુવન રાય
કર કુંડા શાસ્ત્રો કપન, કરક્રમ કૃડાં કાય. ૧૮

અર્થ—હે ત્રિભુવનના રાજા ! અપરાધ વિના વટમતો (દુઃખ દેતો) રહે રહે. હે કૃષ્ણ ભગવાન કાંતો શાસ્ત્રોને મિથ્યા ઠરાવો અને કાંતો કર્મને મિથ્યા કહો, ને માનવ દેહથી બનેલાં હોય તે.

દોહો.

પ્રહ પટંતર દાસ્ય ઇમ, ભક્તાં વત્સલભ્રમ.
કીધાં અમકે તમ કીયાં, ધુર હરિપાપ ધરમ ૧૯

અર્થ—હે ભકતોને બહાલા એવા પરીબ્રજ પ્રથમ પાપ અને ધર્મ તે અમે ઠરાવે કે તમે એનો પટંતર (લેદ) દાખ્ય (કહે)

દોહો.

તારી રૂચ્યા દીધ તે, જીહાં શ્રીદિ જનમ;
ત્યાં વયાં હુતા શ્રમતણા, કૅશવ કશા કરમ ૨૦

અર્થ—હે કેશવ પ્રભુ ! પ્રથમ જીવોને તારી ઈચ્છાથી જન્મ આપ્યો ત્યારે અમારાં કરેલાં કર્મો કયાં હતાં.

દોહો.

આદિ તુજથી ઉપના, જગ જીવન સહ જીવ;
 ઉંચા નીંચા અવતરણ, દે ક્યું વંશ દૈવ. ૨૧

અર્થ—હે જગજીવન ! પ્રથમ તુંથી સર્વ જીવ ઉત્પન્ન થયેલા છે; પછી હે દૈવ, ઉચ્ચ અને નીચ કુળમાં જન્મ કેમ આપે છે ?

દોહો.

આપો પેં હુંતા અનંત, આપો તેં અવતાર;
 પાપ ધરમકી પીડવા, લાયો જીવાં લાર. ૨૨

અર્થ—હે અનંત પ્રભુ ! આ જીવો તારા સ્વરૂપમાં હતા એને તેં અવતાર આપ્યો પછી પાપ અને ધર્મ જીવોની (લાર) સાથે પીડા દેવા કેમ લાગ્યો ?

દોહો.

અખિલ તુંહિજકે કોઈ અવર, બહુનામી વુજ્જવ;
 લક્ષ્મીવર લેલે નહિ, સમવડ પ્રાણી સ્વ. ૨૩

અર્થ—હે બહુનામી ! અમને જુજવ (સમજાવ) કે સર્વમાં તુંજ છે કે કોઈ બીજો ? હે લક્ષ્મીમતિ ! સર્વ પ્રાણીઓ તારી સરખામણીમાં આવે તેમ નથી.

દોહો.

આદિતણો જોતાં અરથ, માજે મૂજ ભરમ;

પહેલાં જીવા પરઠીયા, કીયા ત્વ પહેલા ક્રમ. ૨૪

અર્થ—હે ઈશ્વર ! પ્રથમનો અર્થ જોતાં મારા મનનો જામ (સદેહ) ભાંગે. હે પ્રભુ ! તમે પહેલાં જીવ પરઠીયા (ચલેલાં) છે કે પહેલા કર્મ ચલેલાં છે.

દોહો.

અક્રમ ક્રમ ઉપાય કર, જે જાગૃતીયાં જીવ,
જગપતિ કોઈ જાણે નહિ, ગત થારી હયગ્રીવ. ૨૫

અર્થ—હે હયગ્રીવ ભગવાન ! સુકર્મ અને કુકર્મ પ્રથમ ઉત્પન્ન કરીને પછી જે જીવોને જગાડ્યા, હે જગપતિ. તે તમારી ગતીને કોઈ જાણી શકતું નથી.

દોહો.

જ્ઞાણ ચીયારે જોયણ ધર, જાયા જણ દન જન્ત;
કીધા કોણ પાલે કૃશન, ઉત્તમ મધ્યમ અંત. ૨૬

અર્થ—હે કૃષ્ણ ! આ પૃથ્વી રૂપી શુદ્ધિમાં ચાર ખાણીના જીવો છે જે દિવસ તે જન્મ્યા તેને ઉત્તમ, મધ્યમ અને કનિષ્ઠ આપ સિવાય કોણે કર્યા ?

દોહો.

કીધા કોણ પહોંચે કૃશણ, વડા સમો સહવાદ;
થાદ નકો તોરા અનત, આતમ કમના થાવ. ૨૭

અર્થ—હે કૃષ્ણ મોટા સાથે વાદ કરતાં કોણ પહોંચે; હે અનંત, તારાથી પ્રથમ કોણ નથી અને આત્મા તથા કર્મ પણ તારાથી આદી નથી.

દોહો.

ક્રમ ગત પૂછાં તું કને, ગોવીંદ હું ગેમાર;

ગ્રાહ વસંતી ડેડરી, પળે સમુદ્રાં પાર.

૨૮

અર્થ—હે ગોવિંદ ! કર્મની ગતી હું સુખ હું તેથી આપને પુછું છું; જેમ આઘોચીયાની ડેડરી સમુદ્રને પાર જવા કહે તેવો છે.

દોહો.

વૈદતણી વંશાવળી, કહો કીં વાચણ કામ;

મહા રોગ જીવણ મરણ, નીગમ લેતાં નામ.

૨૯

અર્થ—વૈદની વંશાવળી વાંચવાનું શું કામ છે, કારણ કે જીવણ મરણથી ને મહારોગ છે તે નીગમ (ગ્રંથ) નું નામ લેતાં ટળે છે.

દોહો.

દીહ ઘણા માઝલ દણી, રઝિયો પેલે રૂપ;

માધા હવે પ્રકાસ મું, શિવ તાહરો સ્વરૂપ.

૩૦

અર્થ—હે માધવ ! આ દુનિયામાં ઘણા દિવસે તારું સ્વરૂપ જોઈને હું રળીયો. (રાજ) થયો છું. હવે હે કૃત્યાણ કરવાવાળા ! તારું સ્વરૂપ મારી આગળ પ્રકાશ કર.

દોહો.

અજામેલ જમદલ અગાં, વછટો વસમી વાર;

કીધો નારાયણ કહે, પુત્ર હેત પોકાર.

૩૧

અર્થ—અભમેળ નામનો એક બ્રાહ્મણ મધ માંસનો આહારી હતો, તે પોતાના મકાનની અગાશીમાં બેઠો હતો. મધના કેક્રથી બેભાન થઈ ત્યાંથી નીચે પડી ગયો. પડતી વખતે તેના પુત્રનું નામ નારાયણ હતું તેથી સંકટ વખતે નારાયણ કહી પુકાર કર્યો. તે પ્રભુના નામના પ્રતાપથી યમગણના દળ (ફોર્સ) આગળથી ભચી ગયો.

દોહો.

મન પાશેહીં મહ મહણ, ચવિયેં જીહા 'ચંત;
આતમ પીયો અવપ્યહીં, અમર કરે અમરત્ત. ૩૨

અર્થ—મનમાં ન હોય તોપણ હૃદયથી સમુદ્રમંથન કરવાવાળા એવા ધૃત્વરતા નામનું ચિંતવન કરે તો જેમ અમૃતનું પાન કરવાથી આત્મા અમર થાય તેમ મનુષ્યને જન્મ મરણ મટી અચળ થાય છે.

દોહો.

નદે સાદ કીં નાથજી, સાદલીયાં જણ સંત;
આપણ નામ ઉલાવતાં ધેનું કાન ધરંત. ૩૩

અર્થ—સંત જનોના બોલાવવાથી નારાયણ કેમ ન બોલે, જુઓ પોતાનું નામ ઉલાવતા (લેતાં) ધેનું પગ કાન માટે છે.

દોહો.

જવ તલ જેતો જાઠ નઠ, જોયણ દે વનસંડ;
એકહીં નામ અનંતરો, પરલે પાપ પ્રવંહ. ૩૪

અર્થ—જવ તલ જેટલો અગ્ની હોય તો મોટાં વનને બાળી દીએ છે, તેમજ માત્ર અનંત પ્રભુનું એક નામ લેતા ઘણાં પાપો બળી બચે છે.

દોહો.

કહિયો ઇશર યું કંહે, કણ જાયો કિરતાર;

બ્રહ્મા રૂદ્ર વિચાર બ્રમ, નિગમ ન પામે પાર. ૩૪

અર્થ—પ્રથમના કવિયોની કહેલી વાણી ઉપરથી ઇશ્વર બોલે છે કે, કિરતાર જે જગતના કર્તા તેને કોણે જન્મ આપ્યો તે વાતનો વિચાર કરતાં બ્રહ્મા અને રૂદ્રને પણ બ્રમ (સંદેહ) થાય છે અને વેદ પણ પાર પામતા નથી.

મોતીદામ છંદ.

બ્રહ્માય રૂદ્ર વિચાર બ્રહ્મ,

ન જાણેય તો રાય પાર નિગમ;

પ્રમેશ્વર તો રાય પાર પછોય,

કુરાણ પુરાણ ન જાણેય કોય. ૧

અર્થ—હે પરમેશ્વર ! બ્રહ્મા અને રૂદ્ર (શંકર) પણ તારો વિચાર કરતાં મુંઝાય છે અને વેદ પણ તારો પાર પામી શકતા નથી અને તારો પાર લેવા પછોય (જાય છે) તો પણ કુરાણ તથા પુરાણ જાણતાં નથી.

છંદ.

અધચ્ચર અચ્ચર તુંજ અવેવ,

દિનંકર ચંદ્ર ન જાણેય દેવ;

ત્રણે ગુણ તૂજ ન જાણેય તંત,
અહિસ સવદ ન જાણેય અંત.

૨

અર્થ—હે ઇન્દ્ર ! તારા અવેવ (લક્ષણ) નો અરધો અક્ષર અથવા પુર્ણ અક્ષર સૂર્ય તથા ચંદ્ર તથા દેવ પણ બાણતા નથી અને ત્રણ ગુણ બ્રહ્મા, વિષ્ણુ અને મહેશ પણ તારો તંત (વીચાર) બાણી શક્તિ નથી, અને સહસ્ર મુખવાળો શેષ પણ તારો પાર પામતો નથી.

”

છંદ.

વહા ગ્રહ તુજ લહેન વિચાર,
પુરંદર તુજ ન પામેય પાર;
મલા મુની તુજ ન જાણેય ભેદ,
વિરંચિણ તુજ ન જાણેય વેદ.

૬

અર્થ—હે ગ્રહ ! મોટા ગ્રહો પણ તારો વિચાર બાણી શક્તિ નથી અને પુરંદર (ઈંદ્ર) તે પણ પાર પામતો નથી અને શ્રેષ્ઠ એવા મુનીવરો પણ તારો ભેદ બાણતા નથી, તેમ વળી વિરંચી (બ્રહ્મા) અને વેદ તારી ગતિને બાણતા નથી.

છંદ.

દામોદર તૂજ દશે દિગપાલ,
કેતા એક પાર ન જાણેય કાલ;
ઝમા તોય પાર અગમ અલેલ,
લક્ષ્મીય પાર ન જાણેય લેલ.

૪

અર્થ—હે દામોદર પ્રભુ ! તુંને દૃઢ દિગ્ગંધા તથા કાળ પણ બાણી શકતા નથી; વળી ઉમાછથી તારું સ્વરૂપ અગમ્ય છે, અલેખ છે. તારા નિર્માણને લક્ષ્મીજી પણ બાણતાં નથી.

બંદ.

મહાતંત 'તૂજ ન જાણેય માહ,
કિયો તૂજ કેણ આયો તૂજ કાહ;
અનીલોચ નીલ કહંત અસેષ,
આદેશ આદેશ આદેશ.

૫

અર્થ—હે પ્રભુ ! તારા મોટા વિચારોને માત્ર પણ બાણતાં નથી, તુંને કેણે ઉત્પન્ન કર્યો અને તું આંહી શા માટે આવ્યો ? વળી તુંને કોઈ શ્વેત પણ વર્ણવે છે અને કોઈ સ્થામ પણ કહે છે, માટે તુંને તો નમસ્કાર છે.

બંદ.

અલાહ અથાહ અગ્રાહ અજીત,
અમાત અતાત અજાત અરીત;
અરત્ત અપિત્ત અસેત અનેસ,
આદેશ આદેશ આદેશ આદેશ.

૬

અર્થ—જેને કુરાનમા અલાહ કહે છે તે પણ તુંજ છે અને પાર ન પમાય તેમ કોઈથી પકડી ન શકાય એવો પણ તુંજ છે, તારે માત્ર નથી, તારે પિતા નથી, તું જન્મેલો નથી, અને તારી રીત ઉલટી છે. વળી તું લાલ રંગવાળો નથી, તેમ પીળા રંગ વાળો નથી, તેમ શ્વેતરંગવાળો નથી અને બીજો પણ નથી. કોઈથી છૂતી ન શકાય એવો તું છે. હે આદીશ્વર હું તમને નમસ્કાર કરું છું.

છંદ.

અનંત્રન શંત્રન ધંત્રન ધીશ,
 નીવાસન શાસન આસન ર્શ;
 નરાલ નતાલ નકાલ નરેશ,
 આદેશ આદેશ આદેશ આદેશ. ૭

અર્થ—હે આદી ધંશ ! તારે કોઈ ઉપર અનંત્ર (ધર્ષા) નથી, તેમ કોઈની શક્તિ નથી, નેમ કોઈ વાતની ધમ્ત્રા નથી, કોઈ એક સ્થાન ઉપર તારે નિવાસ નથી, તેમ તારે માથે શાસના (હુકમ), નથી; તું તો સર્વથા શુદ્ધ છે; તારે કોઈનો આધાર નથી; તારે માથે કાળ નથી એવો તું મનુષ્ય સર્વનો ધંશ છે, માટે હું તને નમસ્કાર કરું છું.

છંદ.

કૃપાલ ગોપાલ ભુપાલ કૃષ્ણ,
 વહાલ સંઘાલ દ્વત્રાલ વૃત્તન;
 મૃણાલ મુજાલ વિશાલ મુનેશ,
 આદેશ આદેશ આદેશ આદેશ. ૮

અર્થ—હે કૃષ્ણ ! કૃપાળુ તું જ છે, ઐને પાળવાવાળો તું જ છે. પૃથ્વીને પાળવાવાળો તું જ છે અને ઉત્પત્તિ તથા સંહાર કરવાવાળો તેમજ છત્રધારી પણ તું જ છે, હે વૃષ્ણ કમળના દંડ જેવી વિશાળ જીભવાળા, મુનીઓના ધંશ એવા હે પ્રભુ હું ! તને વારંવાર નમસ્કાર કરું છું.

છંદ.

અમંગ અથાહ અપ્રેય અનૂપ,
 લલોહ વદન મદન સ્વરૂપ;

· નહીં તુજ ભીન્ન નહીં તુજ ભાસ,
નહી તુજ સુન્ય નહી તુજ શ્વાસ. ૧૪

અર્થ—તારૂં રૂપ નથી, તેમ રેખા નથી તેમ તું અંશરૂર છો તેમ કેઈ પ્રકારનો તારો વેષ નથી; તું કોઈથી બુદ્ધો નથી, તેમ તારૂં સ્વરૂપ ભળાતું નથી વળી તું જડ નથી તેમ શ્વાસવાળો ખણી નથી.

છંદ.

નહીં તુજ વાલ નહી તુજ વૃદ્ધ,
નહીં તુજ સાર નહીં તુજ સિદ્ધ;
નહીં તુજ વાસ નહીં તુજ વન્ન,
નહીં તુજ પાપ નહીં તુજ પુન્ય. ૧૫

અર્થ—હે પ્રભુ ! તુ બાળક નહીં, તેમ વૃદ્ધ નહીં તેમ તારામાં ભેદ નહીં; તું સીદ્ધ નહી, તું વસ્તીમા નહી તેમ અરણ્યમાં નહીં, તારે પાપ નહીં, તેમ પુન્ય નહીં.

છંદ.

નહીં તુજ નૈમ નહીં તુજ નામ,
નહીં તુજ ઠોર નહીં તુજ ઠામ;
નહીં તુજ માય નહીં તુજ વાપ,
આપેજ આપેજ ઉપજોયે આપ. ૧૬

અર્થ—હે પ્રભુ ! તારે નીમ નહીં તેમ નામ નહીં, તારે સ્થળ નહીં, તેમ ઠામ (ઘર) નહીં, તારે મા નહીં તેમ બાપ નહીં, તું તો પોતાથીજ ઉત્પન્ન થયો એવો.

છંદ.

મનેચ્છાય વીજ ચલાવણ મૂલ,
 ઠવેચર વેચર સુચમ સ્થૂલ;
 વિરાટ સમાન નિપાવિય વગ્ધવ,
 અમે ફળ જેણ કીયા સુખ દુસ્ત્રવ.

૧૭

અર્થ—હે પ્રભુ ! તારા મનની ઇચ્છાફળી બીજ અને ચર અચરફળી મુળ તેમ સ્થુળ અને સુક્ષ્મફળી થડ એવું વૈરાટ સરીખું વૃક્ષ તે નિપળાંધું. જેને મુખ હુઃખફળી બે ફળ છે.

છંદ.

નિપાવિય રૂપ ઉમે નરનાર
 વધારિય જક્ક તણો વિસતાર;
 ધરે ઇક પાપ ધરે ઇક ધર્મ,
 કરે ઇક જીવ લગાવેય કર્મ.

૧૮

અર્થ—હે પ્રધન, શ્રી અને પુરૂષ એ બેવું બેડું તે ઉત્પત્ત કરીને જડતને વિસ્તાર વધાર્યો અને પાપ પુન્ય એવાં બે કર્મ છવને પછવાડે લગાડ્યાં.

છંદ.

સ્તજાવણ આપ ત્રિવિધી સંતાર,
 હુવો મણ આપજ રમ્મણ હાર;
 ઘડે સહ આપજ હુંતાય ઘાટ,
 ચણાવિય ત્રિશ્વ કિયો વડરાટ.

૧૯

અર્થ—હે ઇન્દ્ર, તેં ત્રણ પ્રકારનો સંસાર રચ્યો. મનુષ્ય, પશુ, પક્ષી અને વનસ્પતી તે સર્વમાં તુંજ રમણ કરી રહ્યો છે, વળી સર્વના ઘાટ (આકાર) તુંજ રચે છે એવું વધરાટ સમાન વિશ્વ તેં બનાવ્યું છે.

છંદ.

કેતા તૈય વાર વ્રહ્માય કીધ,
લિલા અવતાર કેતા તૈય લીધ,
વિસવ્વ વણાવિયે કેતાય વાર,
વ્રહ્માય હાથ દીયો વહેવાર.

૨૦

અર્થ—ઘણી વખત તેં બ્રહ્માને ઉત્પન્ન કરેલા છે અને જગતમાં લીલા કરવા તેં ઘણા અવતાર લીધેલા છે, અને આ દુનિયાં તેં ઘણી વખત બનાવેલી છે, અને તે બનાવવાનું કામ બ્રહ્માને હાથ સોંપેલું છે.

છંદ.

આપોર્પેય ઇચ્છાય આપ અલલ્લ,
લીલા અવતાર ચોરાસીઁ લલ્લ.
હુવો દિગમૂંઢ વ્રહ્માય દેલ,
અજંપાય દાલવ્ય રૂપ અલેલ.

૨૧

અર્થ—હે અલખ્ય પ્રભુ ! તારી ઇચ્છાથી લીલા કરવા ચોરાસી લાખ અવતાર લીધેલા છે તે ભેદ બ્રહ્મા દિગ્મૂંઢ થઈ ગયો; અજંપા બપથી જપવા જેવું તથા અપાર એવું જે તાડેં સ્વરૂપ અમને કહી બતાવ.

છંદ.

સનક સનાતન ગાન સૂરીત,
ચિતાવીય વ્રહ્માય હંસચરીત;

‘ સૂતો વડપાન સમાધી સમુદ્ર,
માયાસુ સમેટિય વાલ મુકુંદ.

૨૨

અર્થ—સનકાદિક હમેશા તારા શુષ્ક સાગી રીતે ગાન કરે છે, અને હ સા
વતાર લઇને બ્રહ્માને ચેતાવેલા છે હે પ્રભુ ! તુ પ્રાગાવહના પાંદડા ઉપર તથા
સમુદ્રમાં સમાધી કરીને મુતેલો છે અને હે પ્રભુ ! તારી માયા તે ભેગી કરી
લીધી છે

છંદ:

ઉપન્નાય દાનવ દોય યજીત,
ભગે સત્ર દેવ હુવા ભવર્માત;
પડઠાય થાવિ તુહારીય પુંઠ,
ઉવારી ત્રસંન કહે સુર ઉઠ.

૨૩

અર્થ—કોઈથી છુતી શકાય નહીં એવા બે રાક્ષસો આ દુનીયામાં ઉત્પન્ન
થયા તેને બેઠું ભય પામીને સર્વ દેવો ભાગી હે પ્રભુ ! તારે પછવાડે આવી
દેવતાઓએ હાથ દે હે પ્રભુ ! અમારી અહાય કરવા ઉઠ.

છંદ.

પ્રમંસર સાંભળી દેવ પુકાર,
વહેવાય સજ્જ હુવો તણવાર;
વેહુંસુંય લિધિય હે કણ વાય,
નિરોહર માય કિયો જુદ્ધ નાથ.

૨૪

અર્થ—હે પ્રભુ ! દેવોનો પુકાર સાંભળી તુ રાક્ષસો સામે લડવા તૈયાર થયો.
ને એક બચમાં લઇને સમુદ્રમાં યુદ્ધ કર્યું

છંદ.

વને મધુકીટ જસા વલ્લ વુદ્ધ,
જીત્યો તુંય દાણવ વાહુય જુદ્ધ;
દઈતાંય આગલ્લ દેવ દાતાર,
વલ્લોડેય દેવ કેતા તૈંય વાર.

૨૫

અર્થ—મધુ કૈટભ જેવા બળવાન અને યુદ્ધીવાન રાક્ષસોને તુ હુમના બળથી છુટ્યો છે ઉદાર એવા પ્રભુ ! કૈટલીક વખત તે હર્ષિતો આગળથી દેવને ડોકાવ્યા

છંદ.

કહેવાય દેવ વડા કોઈ કામ,
રહ્યો સહ દૈત વિપે જલ્લ રામ;
મહા ગડ પેઠ મહા જલ્લ મધ્ય,
કિયો તૈંય કાજ પ્રસ્થવિય યુદ્ધ.

૨૬

અર્થ—દેવોના મોટા કાર્યો કરવા છે । રામ સર્વ રાક્ષસો સામે તુ સમુદ્ધમા રહ્યો અને પૃથ્વી કાળે મોટા મોટા કિલ્લાઓમા તથા મહાબળમા પેસી તે યુદ્ધ કરેલું છે

છંદ.

પ્રથિ સદુ જાતિય રેસ પિયાલ,
દાઢાં ગ્રહ રાખિય દીન દયાલ;
રાણી ધરવાર કેતાં તૈંય રામ,
ચઢે હિરણાચ્છ વિપે સગરામ.

૨૭

સૂતો વડપાન સમાધી સમુદ્ર, માયાસુ સમેટિય વાલ મુકુંદ.

૨૨

અર્થ—સનકાદિક હમેશાં તારા ગુણગુણ સારી રીતે ગાન કરે છે, અને હંસા-
વતાર લઇને પ્રદાને ચેતાવેલા છે હે પ્રભુ ! તું આગાવડના પાદકા ઉપર તથા
સમુદ્રમાં સમાધી કરીને કુતેલો છે અને હે પ્રભુ ! તારી માયા તે લેણી કરી
લીધી છે.

છંદ.

ઉપન્નાય દાનવ દોય અજીત.
ભગે સવ દેવ હુવા ભયર્ભાત;
પડઠાય આવિ તુહારીય પુંઠ,
ઝવારી વસંત કહે સુર ઝઠ.

૨૩

અર્થ—કાઈથી છૂતી શકાય નહીં એવા બે ગણએ આ દુનીયામાં ઉત્પન્ન
થયા તેને ભેદ ભય પામીને સર્વ દેવો ભાગી છે પ્રભુ ! તારે પછવાડે આવી
દેવતાઓએ કહ્યું કે હે પ્રભુ ! અમારી મહાય કરવા ઉઠ.

છંદ.

પ્રમંસર સાંભળી દેવ પુકાર,
વહેવાય સજ્જ હુવો તણવાર;
વેહુંસુંય લિધિય હે કણ વાય,
નિરોહર માય કિયો જુદ્ધ નાય.

૨૪

અર્થ—હે પ્રભુ ! દેવોનો પુત્ર સાંભળી તું રાક્ષસો સામે લડવા તૈયાર થયો.
કેને એક બધમાં લઇને સમુદ્રમાં યુદ્ધ કર્યું

વને મધુકોટ જસા વલ્લ વુદ્ધ,
જીત્યો તુંય દાણવ વાહુય જુદ્ધ;
દઈતાંય આગલ દેવ દાતાર,
વહોડેય દેવ કેતાં તેંય વાર.

૨૫

અર્થ—મધુ કૈટભ જેવા બળવાન અને છુદ્ધીવાન રાક્ષસોને તુ ભુખના બળથી હત્યો. હે હિદાર એવા પ્રભુ ! કૈટલીક વખત તે હધતો આગળથી દેવને છોડાવ્યા.

છંદ.

કહેવાય દેવ વડા કોઈ કામ,
રહ્યો સહ દૈત વિપે જલ રામ;
મહા ગડ પેઠ મહા જલ મધ્ય,
કિયો તેંય કાજ પ્રથવિય યુદ્ધ.

૨૬

અર્થ—દેવોના મોટા કાર્યો કરવા હે ! રામ સર્વ રાક્ષસો સામે તું સમુદ્રમાં રહ્યો અને પૃથ્વી કાગે મોટા મોટા કિલ્લાઓમાં તથા મહાબળમાં પેસી તે યુદ્ધ કરેલું છે.

છંદ.

પ્રથિ સહુ જાતિય રેસ પિયાલ,
દાઢાં ગ્રહ રાખિય દીન દયાલ;
રાખી ધરવાર કેતાં તેંય રામ,
ચહે હિરણાચ વિપે સગરોમ.

૨૭

અર્થ—હે હીનદયાળ ! પૃથ્વી રસાતળ જતી હતી તે વખતે તે વરાહનું સ્વરૂપ ધારણ કરી અને દાઢ ઉપર રાખી; વળી હિરણ્યાક્ષ સાથે સંગ્રામ વિષે ચક્રી ધણી વખત પૃથ્વી રાખી

છંદ.

આક્રસિયવાર કેતા તૈય આવ,
વસાવિય ત્રીપુર અમ્રતવાવ;
વેદારિય વાહર કેતિય વાર,
સજે મધુકૈટભ દૈત સંહાર.

૨૮

અર્થ—કેટલીક વખત આકર્ષણ કરી પૃથ્વીને રાખી અને અમૃત રૂપી બીજ વાવીને ત્રણે પુર વસાવ્યા અને કેટલીક વખત વેદની સહાય કરી અને ધણી વખત મધુકૈટભ નામના દૈતોના સંહાર કરવા તૈયાર થયા.

છંદ.

પેલ્લે તે વાર કેતા કલપંત,
વાંધી લે શ્રંગ પૃથ્વી વલગંત;
હલાવિય કેતિય વાર હમહ,
મધે મેહરાણ તે ઇકલમહ.

૨૯

અર્થ—કેટલીક વખત કલ્પનો અંત ભોળને હે ભગવાન ! આ પૃથ્વીને તે ગોળે શીંગડે બાંધીને રાખી છે અને હે એકલમહ સમુદ્રની અંદર કેટલીક વખત ફેંદા કરી હુમલા કરેલા છે

છંદ.

કેતા તૈય લિધાય વાર ક્રપંન,
રિણાયરે રોલ્લિય ચૌદ રતંન;

મથે તેંય વાર કેતા મેહેરાણ,
સુરાં લેય દીધ અમૃત સુજાણ.

૩૦

અર્થ—હે કૃષ્ણ ! કેટલીય વાર સમુદ્રને રાણીને તેં ચૌદ રત્ન લીધાં અને કેટલીક વખત સમુદ્રનું મંથન કરી તેમાંથી અમૃત લઈ દેવાને લીધું.

છંદ.

દલે તેંય કતાંય વાર દહીંત,
ઈંદ્રાપર દિધોય શક્ર અજીત,
હણે નલ વાર કેતા હરણાંલ,
ભવાનિય ભૈરવ દિધાય અલ;

૩૧

અર્થ—કેટલીક વખત તેં રાક્ષસોને હળી નાંખીને ઈંદ્રાપુર ઈંદ્રને અલત કરી આપ્યું અને કેટલીક વખત નૃસિંહરૂપ ધરી નખતી હિરણ્યાક્ષને મારી ભવાની તથા ભૈરવને ભક્ષ લીધા.

છંદ.

પાલે પલવાર કેતા પ્રહલાદ,
સુણ્યો તેંય સેવક તારણ સાદ;
વાંધે તેંય વાર કેતા વલ્લરાવ,
વગોડ્ય દાણવ કીધ કવાવ.

૩૨

અર્થ—કેટલીક વખત પ્રહલાદની પક્ષમાં સહાય કરી સેવકનો સાદ (પોકાર) સાંભળી તારી લીધો, કેટલીક વખત બળી રાજાને બાંધ્યો અને રાક્ષસો ઉપદ્રવ કરતાં તેને નિહીત કર્યો.

હંદ.

જીત્યો તુંદ વાર કેતા વઢ જંગ,
રહાવણ તાત જનેતાણ રંગ;
મેદે તેંય વાર કેતાય મુગોલ.
કરંતિય આણીય ગંગ કિલોલ.

૩૩

અર્થ—કેટલીક વખત બળવાનો સાથે યુદ્ધ કરી તેં છત મેળવી અને વાસુ-
દેવ પીતા તથા દેવકી માતૃગી રક્ષા કરી માટે તને ધન્ય છે. વળી કેટલીક વખત
પૃથ્વીને વીધીને કિલોલ કરતી એવી ગંગાને તું પૃથ્વી ઉપર લાવ્યો.

હંદ.

દેવાં તેંયવાર કેતા સ્વગ દીધ,
કેતા ધ્રમ તુજ દેવે સુખ લીધ;
સ્વત્રી વંશ વાર કેતા તેંય લેંચ,
પૃથી લે દીધીય વિપ્રાંય પેશ.

૩૪

અર્થ—કેટલીક વખત તેં દેવોને સ્વર્ગ આપ્યું છે. કેટલાક દેવોએ તારા
ધર્મના પ્રતાપથી ત્યાં સુખ લીધું છે. કેટલીક વખત સ્વત્રીઓ પાસેથી પૃથ્વી ખેંચી
લઈ તેં પ્રાણીઓને પેશ (ખાતે) કરી આપી છે.

હંદ.

લિયા તેંયવાર કેતા ગઢ લંક,
સરીલાય કુંભ મનાવિણ શંક,
દઢે તેંય વાર કેતા દક્ષકંધ,
વાંધે દધી દેવ હોડાવણ વંધ.

૩૫

અર્થ—કેટલીક વખત કુંભકર્ણુ જેવાને હાર પમાડી લંકાનો ગઢ છતી લીધો, અને કેટલીક વખત તે (દસ્કંધ) રાવણને દબાવી નાંખ્યો. અને હે બાંધનને છોડાવવાવાળા, તે કેટલીક વખત સમુદ્ર ઉપર પાળ બાંધેલી છે.

છંદ.

વિષે વૃજધાર પડતીય વાર,
ધરે ગિરિ વાર કેતાં નિરધાર;
વજાડિય કેતાય ફેરાય વંસ,
કેતા તેંય ફેરાય જીત્યોય કંસ. ૩૬

અર્થ—વૃજને વિષે જાળની ધારા પડતી વખતે ગોવર્ધન પર્વતને તે કેટલીક વખત ધારણ કર્યો તેમજ ઘણી વખત વાંસળી વગાડી અને ઘણી વખત તું કંસ રાજાને છત્યો.

છંદ.

ધરે તેંય વાર કેતા હરિ ધ્યાન,
મહાવણ લોક અનોઅન્ય જ્ઞાન;
કેતા તેંય જીતાય વાર કલંગ,
જુગોજુગ કેતાય કીધા જંગ ૩૭

અર્થ—હે હરિ, કેટલીક વખત તું ધ્યાન ધરી રહેલો છે. અને લોકોને પરસ્પર જ્ઞાન કરાવેલું છે, અને કેટલીક વખત તે કલંગ દેશને છતેલો છે, અને પ્રત્યેક યુગમાં તે (જંગ) યુદ્ધ કરેલા છે.

છંદ.

અસંખ્યાય તૂજ તણા અવતાર,

વ્રંહ્યાય રુદ્ર લહેન વિચાર;
 નમો અતલિ વલ્લ તાત આનંગ,
 નમો નિર્વાણ નમો નવ વંગ.

૩૮

અર્થ—હે પ્રભુ ! તારા અવતારે અગણિત છે, તેનો પ્રહ્લા તથા રૂદ્ર વિચાર કરી શકતા નથી. હે આનંગ (પ્રધુમ્ન) ના પિતા, હું તમને નમું છું. હે નિર્વાણરૂપ, હે નવલ અંગવાળા, હું તમને નમું છું.

છંદ.

નમો પ્રતિ સૂરજ કોટિ પ્રકાશ,
 નમો વનમાલિય લિલ્લ વિલાસ;
 નમો લક્ષ કામ લજાવન તન્ન,
 મનોહર મોહન રૂપ મદન્ન.

૩૯

અર્થ—હે કોટિ સૂર્યની કાંતિવાળા વનમાળી ! લીલા કરવાવાળા, લક્ષ કામ-દેવ લક્ષ્મી પામે એવા ચરીરવાળા, હે મનોહર મોહન, હું તમને નમું છું.

છંદ.

વંદન ઉલાસત નેત્ર વિશાલ,
 મુકુટ કિરિટ અલે ગલ્લમાલ;
 વસત્ર સુપીત દેહી ધનવાન
 મકાકત કુંડલ શોભિત કાન.

૪૦

અર્થ—હે પ્રભુ, તમારું હંમેશ પ્રસન્ન મુખ છે અને ચોટાં નેત્ર છે; આપે કીટ મુકુટ ધારણ કરેલ છે, ગળામા અક્ષયમાળા પહેરેલી છે, પીળાં વસ્ત્રો છે.

વાદળના જેવો શરીરનો રંગ છે અને કાનની અંદર મકાઈત ' (મચ્છરનો આકાર)
કુંડળ શોભે છે

છંદ.

ઉભેકર દૂણ આયુદ્ધ અસંખ,
સારંગ પદમ ગદા ચક્ર શંખ;
નમો પંચ વદન પુરુષ પ્રિત,
સુશામ સુનિલ સુરકૃત સુસિત. ૪૧

અર્થ—ચાર ભુજામાં અમ બધા આયુધ છે, સારંગ (ધનુષ્ય), પદમ (કમળ),
ગદા, ચક્ર અને શંખ છે, પાંચ વદનવાળા મહા પુરુષ જે શકર તેની સાથે પ્રીતિ-
વાળા અને ક્યામ રંગ તથા લીલા, રાતા અને શ્વેત રંગવાળા હે પ્રભુ, હું તમને
નમુ છું

છંદ.

સોહંગ સમૂત વિયાપક સઘ્વ,
દુવાદસ આંગલ ગાત્ર દુઘ્વ;
જદૂકુલ નાથ તું સ્વામિય જગ,
પદમ પતાક અલંકૃત પગ્ગ. ૪૨

અર્થ—પચભુજવાળા સર્વ શરીરમાં વ્યાપક એવા અને દ્વાદશ (બાર) આંગ
ળના માપથી આ શરીરમ રહેલ છે. હે ભદ્રવ કુળના નાથ, તું સર્વ જગતનો
ધણી છે અને પદમ (કમળ) તથા પતાકા (પેળા) નાં ચિન્હોથી તારાં ચરણ
શોભે છે

છંદ.

પગારિય રેણું ધરે સિર પ્રમ.

ધિયાવેય પગ્ગ અહોનિશ ધ્રમ;
 પુજે પદ પંકજ કોમલ પાણ,
 ઉદક ચડાવેય ગંગા આણ. ૪૩

અર્થ—હે પ્રભુ, તમારા ચરણની રજ પર્મ (ચંકર) પોતાના માથા ઉપર ચડાવે છે અને ધર્મરાજ (યમરાજ) તે તમારા ચરણનું ધ્યાન દિવસ રાત્રી કરે છે અને આપના ચરણ કમળાને કોમલ હાથથી પૂજે છે અને ગંગાજીનું ઉદક (જળ) લાવીને ચડાવે છે

છંદ.

પરલાલે અડસઠ તીરથ પગ્ગ,
 ઇંદ્રાદિક દેવ કરે સુ ઓળગ્ગ;
 તલાસત પગ્ગ નવેનિધિ તમ્મ,
 મહા સિધ સાધક જાણેય મ્રમ ૪૪

અર્થ—હે પ્રભુ ! તમારાં ચરણને અડસઠ તિર્થો પખાળે છે (ધોવે) છે અને ઇંદ્રને આદિ દર્શ સર્વ દેવો તમારી ઓળાગ (ઉમેદવારી) કરે છે અને નવનિધી (લક્ષ્મી) તમારા પગ આંપે છે તેનો મર્મ (ભેદ) મોટા સિદ્ધ અને સાધક જાણે છે

છંદ.

મહાત્મ જાણેય બ્રહ્મ મહેશ,
 સદા પગ આગલ લોટત શેષ;
 પગાંતલ માંડત સીસ પ્રયાગ,
 વસે પગ આગલ જ્ઞાન વિરાગ. ૪૫

અર્થ—હે પ્રભુ, તમારું મહાત્મ પ્રદક્ષા અને મહેશ બલ્ય છે, અને તમારાં ચરણ આગળ શેશનાગ લોટેછે, વળી તમારાં ચરણ નીચે પ્રયાગ તિર્થ પોતાનું મસ્તક રાખે છે અને જ્ઞાન વૈરાગ્ય પણ તમારા ચરણમાં છે.

છંદ.

પિયે પગ રસ્સ વ્રહ્માં રાય પૂત્ર,
અમૃત સોરભ ઘુંટે અવધૂત;
પિયે પગ પ્રેમલ વેદ પુરાણ,
અલીયલ નાય લિયે સુ અધ્રાણ.

૪૬

અર્થ—હે પ્રભુ, તમારા ચરણનો રસ (ચરણામૃત) પ્રદાના પુત્ર (પ્રાદ્યલો) પીયે છે અને તમારા ચરણકમળની સુગંધી અબધૂત ત્યાગી લોકો લીયે છે અને તમારા ચરણનો સુગંધી યવન વેદ તથા પુરાણ લિયે છે; વળી અળીયળનાથ (શેષ) પણ નાકથી સુગંધ લીયે છે.

છંદ:

રમે પગ છાંય મધૂકર રલ્લવ,
તવે પગ નાગ સરી સ્વાય તલ્લવ;
લલ્લમિય પગ ધરે ડર લેહ,
બુધી સુધ પગ તલે રહિ વેહ.

૪૭

અર્થ—હે પ્રભુ, તમારા ચરણોની છાંયામાં રૂપીરૂપીં બ્રમરો રમે છે અને તક્ષક નાગ જેવા તમારા ચરણમાં રહે છે અને લક્ષ્મીજી ચરણોને પોતાની છાતી સાથે ચાપે છે તેમજ બુદ્ધિ અને સિદ્ધિ બન્ને તમારા ચરણમાં

તમે પંગ નારદ ગૌતમ નદ,
 વંદે પદ ગ્રગ કપીલ વહદ;
 વહે પદ જન્નકં સન્નક સૂર,
 અરજ્જુન ઓધવ ત્યું અકરુર.

૪૮

અર્થ--હે પ્રભુ, નારદ ડૂધી અને ગૌતમ ડૂધી અને મોટા નદ તમારા અરજુમા નમે છે એમજ ગર્ગ ડૂધી તથા કપીલ ઘણીજ વંદના કરે છે અને મનકાદિક તથા જનક આદિ દેવો આહુના કરે છે અર્જુન તેમજ ઓધવજી અને અકુરજી પણ અરજુને નમે છે

છંદ.

જપે પગ કોટિ હ્રપન્ન જાદઘ્વ,
 વદે સુલ્લદેવ જસા વિસનઘ્વ;
 પ્રણમેય પગ્ગ પુરાણ પવિત્ર,
 ગાયત્રિય ગૌરિ સાવંત્રિયસીત.

૪૯

અર્થ--હે પ્રભુ, હ્રપન કોટી આદ્યો અરજુનું ધ્યાન કરે છે અને સુપદેવ જેવા વૈષ્ણવો અરજુને વદે છે અને પવિત્ર એવાં પુનઘો આપના અગુને પ્રણામ કરે છે વળી ગાયત્રિય તથા ગૌરી તથા સાવંત્રી તથા સીતા પણ પ્રણામ કરે છે

છંદ.

જેવે પગ ચારણ ગંઢવ સિદ્ધ,
 વંદે પગ રાજાય વંસ વિશુદ્ધ;

જુહારેય પગ્ગ જસા જયદેવ,
શેવક્ર અનેક કરે પગ શેવ.

૫૦

અર્થ—હે પ્રભુ, આપના ચરણને ચારણ, ગંધર્વ અને સિદ્ધ સેવે છે તેમજ પવિત્ર વંશવાળા રાજાઓ વંદે છે વળી જયદેવ જેવા ચરણને નમે છે અને અનેક સેવકો ચરણને સેવે છે

છંદ.

વડાસહ યોગિવંચે પગવાસ,
તુંહારાય પગ્ગ ન મેલુંય તાસ;
પરિમલ્લ કમલ સદ્રસ પગ્ગ,
નિધાન પરમ્મ નિવારણ ત્રગ્ગ.

૫૧

અર્થ—હે પ્રભુ, સર્વ મોટા યોગીયો આપના ચરણોમાં વસવાની ઇચ્છા રાખે છે તે માટે હું પણ આપનાં ચરણ છોડીશ નહીં સુગંધી ચુસ્ત કમળ સરીખા આપનાં ચરણ છે અને પરમ આનંદના સંકારરૂપ નરકને અગાસાવવા વાળા ચરણ છે.

છંદ.

અસા પગ તુંજ તણાય ઉદાર,
સેવંતાય પાપ ટલેજ સંસાર;
મઠેલ મઠેલ પગાં તુંય મૂજ,
તવે હરીનાથ અનાથાય તૂજ.

અર્થ—હે પ્રભુ, તારાં ચરણ એવાં લાભદાયક છે કે જેને સેવતા આ સંસાર

રમાં કરેલાં પાપો ટળી જાય છે તેથી અને પગથી તરછોડ નહીં, કારણ કે તુંને સર્વ
લોકો અનાથનો નાથ કહે છે.

છંદ.

અહલ્યાય દિધોય ઉત્તમ શ્રંગ,

શરીર કુવજ્યાય કીધ સચંગ;

દિનીનલ કૂવડ ઉત્તમ દેહ.

ન ભાગોય ના ગણિ નાગ સ્નેહ. ૫૩

અર્થ—ગૌતમ રૂપીની પત્ની અહલ્યા જે રૂપીના શ્રાપથી સત્યા ચર્મને પડી
હતી તેને પાછો ઉત્તમ દેહ આપ્યો. તેમજ નળ કુબડ રૂપીના શ્રાપથી વૃદ્ધ
થયા હતા તેને પણ ઉત્તમ દેહ આપી, અને કાલંદ્રીમાંથી કાળી નાગને
નાગણીઓની વિનતીથી માર્યો નહીં અને તેને સાથેજ જવા દીધાં.

છંદ.

ગોવાલ સહીત રાખી તેય ગાય,

મહા દુઃખ હંત છોડાવીય માય;

ત્રમે તેં કીધ અભેવન નાર,

મિલાવિય ગોપી ત્રકાસુરમાર. ૫૪

અર્થ—હે કૃષ્ણજી ! ગોવાળ સહીત ગાયોની રક્ષા કરી અને મહા કષ્ટમાંથી
દેવકીજી માતુને છોડાવ્યાં અને અણેમન્યુની પત્ની ઉત્તરાને ગર્ભની રક્ષા કરી
નિર્ભય કરી ત્રકાસુરને મારી ગાયોને છોડાવી.

છંદ.

જીવાદિય નાર તણિ જયદેવ,

ચહે ચક્ર રાખિય પત્ત ગંગોત્ર;

વલ્લોડિય રૂદ્ર કપાલ વ્રહ્મ.
કિયો શુકદેવ અતીત કરંભ

૫૫

અર્થ—જ્યદેવ સ્વામીની મૃત્યુ પામેલી પત્નીને સજીવન કરી અને પ્રદાના કપાળની રૂદ્રને પ્રદક્ષિતા લાગેલી હતી તે છેડાવી અને શુકદેવજીને કર્મોથી ; છુદા કર્યા.

છંદ.

સુગ્રીવ તણો દુઃખ ભાગ્યોય સદ્,
મુકાવિય કાલ જરાસન મદ્;
વિભીષણ લંકાય પાટ વેસાર,
આણી ધર સીત કલંક ઉતાર;

૫૬

અર્થ—સુગ્રીવજી દુઃખ એકદમ લાંગી નાખ્યું અને કાળયવન અને જરાસનનો મદ (ગર્વ) ઉતાર્યો વળી વિભીષણને લંકાની રાજગાદી ઉપર બેસાર્યો. સીતાજીને કલંક ઉતારી ઘેર લાવ્યા.

છંદ.

ઉવારિય શ્રાપ થકી અમરીષ,
સેવક કિયો તેય શ્રાપ સરીસ;
મહા ગજ ગ્રાહ છોડાવણ મંત,
સનાતન પાવન કેવલ સંત.

૫૭

અર્થ—અમરીષ રાજાને દુર્વાસાના શ્રાપથી બચાવ્યો અને સેવકોને

કથે હરિનામ ઘૂટેતાય ક્રમ;
જપે તવ નામ પ્રતિદીન જીહ,
સંસાર તિયા નહ સ્વાવેય સિંહ.

૬૦

અર્થ—હે પ્રભુ! તમારું નામ જે જપે તેના મનનો સંદેહ ટળી જાય. તેમજ તમારું નામ રટે તે પાપથી છૂટી જાય. અને જે જીહની પ્રતિદિવસ તમારું નામ જપે તેને સંસાર રૂપી સાવજ (વાઘ) ખાય નહિ.

દોહા.

સદા તવ નામ રટે શ્રીયરંગ,
ભ્રમે નહિ તાય સંસાર ભુજંગ;
મોરાર જીહાંય વસે તુય મન્ન,
વહે નહિ તાય સંસાર દવન્ન.

૬૧

અર્થ—હે શ્રીરંગ તમારું નામ સદાય જે રટે તેને સંસારરૂપી ભુજંગ (સપ) ઠરડે નહિ. હે મોરારી, જેના મનમાં તું વસે છે તેને સંસારરૂપી અગ્નિ ખાળે નહિ.

છંદ.

મુકંદ જીહાંય વસે તુય મૂલ,
સંસાર સમુદ્ર તરે તેય સુલ;
રુચે તુજ નામ જકે ધન રૂપ,
કદી ન સંસાર પહે મજકૂપ.

૬૨

અર્થ—હે મુકુંદ ! જેના મનમાં તું વસે છે તે આ સંસારરૂપી સમુદ્રમાં

રહિત) છે. અને દયાળુ મુસ્તીવાળા છે. એમજ પ્રજા વનની ભૂમીમાં જન્મ લેવાવાળા છે. શરીર વિના અનંત આર્ગેમાં વસવાવાળા છે. અને આ વિશ્વ રૂપી મુળ વિનાનું વૃક્ષ છે તેને આધારરૂપ છે.

છંદ.

પ્રસંગ પ્રસન્ન પ્રધાન પરસ્વ,
અગોચર એક અનેક અલસ્વ;
ઉરદ્ધ તમોગુણ ત્રિગુણ રૂપ,
અજીત જરામૃત જોગ અધીશ.

૭૩

અર્થ—દરેક પ્રસંગમાં પ્રસન્ન એવા અને આદિ પુરૂષની દ્રષ્ટીથી ન ભળાય તેવા એકજ અને અનેક સ્વરૂપવાળા હે અલ્પ ! આપ છે. વળી તમોગુણથી ઉર્ધ્વ (ઉલટા) સત્વશુદ્ધી છે. તેમજ ત્રણ શુદ્ધ ધર્મા, વિશ્વ અને મહેશ તેના પતિ છે અને જરા અને મૃત્યુથી છતાયેલા નથી, એવા ભોગેશ્વર છે.

છંદ.

વૃક્ષાન્ન વિશાલ વિમોહ વિજ્ઞાન,
રત્નીપતી તાત પ્રકૃત્ત રાજાન;
ગોર્વિદ ભગત્ત ઉતારણ પ્રમ્ભ,
પરમ્ અમૃત્ત પદમ્ પ્રમ્ભ.

૭૪

અર્થ—હે પ્રભુ! મુળમાં ઉત્પન્ન થયેલા અને વિશેષ જ્ઞાનવાળા પ્રભુ ! વિશ્વ સર્વ આપનો આયામાં મોહ પામેલું છે. વળી પ્રદ્યુમ્ન જે કામદેવનો અવતાર છે તેના પિતા અને રાક્ષ સ્વરૂપે ડુનિયામાં રહેલા એવા હે ગોર્વિદ આપ ભક્તોને અર્પથી ભચાવવાવાળા સદા અમૃતરૂપ ચરણકમળવાળા પ્રભુ છે.

છંદ.

સદા અપ્રમાદ જોગાણંદ સદ્ધ,
વયક્તન વાલન જોવન વૃદ્ધ;
મુનેશ મહાચિત કોમલ મજ્જ,
પ્રસન્ન મહાવલ્લ તેજ પયજ્જ.

૭૫

અર્થ—સદાય અપ્રમાદ (આગસ રહીત) અને યોગ વિદ્યામાં આનંદ લેવા-
વાળા સીદ્ધરૂપ આપ છે. વળી બાળપણું નહીં તેમ યુવાવસ્થા નહીં તેમ વૃદ્ધા
વસ્થા નહીં ક્રોધભળ એવા મુની જનોના ચિત્તમાં વસેલા પ્રસન્ન અને મહા બળ-
વાળા તેજોમય છે.

છંદ.

અનંત પયં નલ્લ કોટી અરક,
સમર્થ સરજ્જન માંજણ શક્ક;
ઈક ક્ષણમાંય મંજે ધર આમ,
નિપાય અધક્ષણ પદંમ નામ.

૭૬

અર્થ—જેના ચરણના નખમાં કોટિ સૂર્યતુલ્ય તેજ છે. ઉત્પન્ન કરવામાં તથા
નાશ કરવામાં સમર્થ છે. એક ક્ષણમાં પૃથ્વીને તથા આસમાનને લાંગરી નાળે છે.
અને અરધા ક્ષણમાં ઉત્પન્ન કરે છે. એવા ક્રોધભયી ઉત્પન્ન થયેલા પદ્મનાભ પ્રભુ છે.

છંદ

ઉથાપણ થાય વ્રહ્માય ઈંદ્ર,
ચત્રમુજ માંજ ઘડે રવી ચંદ્ર;

भुवं न त्रणे नर देव भुयंग,
प्रमेसर तो राय कीट पतंग.

૨૧

૭૭

અર્થ—હે પ્રભુ ! બ્રહ્મા અને ઇંદ્રને થાપવાવાળા તથા ઉથાપવાવાળા આપજ છે. હે ચત્રભુજ ચંદ્ર ! અને સૂર્યને, લાંગવાવાળા, તથા ઘડવાવાળા આપજ છે. નરલોક, દેવલોક અને નાગલોક એવા ત્રણ ભુવન તે હે પરમેશ્વર તારી આગળ નાનાં છવડાં-કીટ-પતંગ જેવાં છે.

છંદ.

निरंजन नाथ नमो नकलंक,
कलंकिय टाळण साध कलंक;
नमो बहु नामिय साधव बुद्ध,
सेवक सधार सदाशीव सिद्ध.

૭૮

અર્થ—હે નિરંજન પ્રભુ ! આપ કલંક રહીત છો. કલંકવાળા સાધુઓનાં કલંકને ટાળવાવાળા છો. બહુનામી છો. માધવ છો બોધ છો. સેવકનાં કાર્યો સાધવાવાળા ને કટ્યાણુરૂપ એવા હે સિદ્ધરૂપ પ્રભુ ! હું તમને ન નમું છું.

છંદ.

नमो सब तारण कारण शाम,
उगारण गोकुल इंद्र उडाम;
नमो जगजीवर जामण जह,
महा विष नाग उतारण मह.

૭૯

અર્થ—સર્વને તારવાવાળા અને કારણરૂપ હે શામ ! હું તમને નમું છું.
 ઈંદ્રના ક્રોધથી ગોકુળને બચાવવાળા હું તમને નમું છું. જગતને છવાડવાવાળા
 તથા યાદવોને જમાવવાળા મહા ઝેરી એવા કાળીનાગના મદને ઉતારવાવાળા
 હું તમને નમું છું.

છંદ.

નમો મુર મેક મરદાંય મહ્ન,
 કંસાસુર કાઠ સંલાસુર સહ્ન;
 નમો કંસ કેશ વધોશઠ કન,
 રુકમણિ પ્રાણ પુરુષ રત્ન.

૮૦

અર્થ—મુર નામના હૈત સાથે મહા વિદ્યા કરનારા મરદ એવા અને કંસના
 કાળરૂપી અને સંખાસુરને ખટકવાવાળા હું તમને નમું છું. વળી કંસ તથા કેસી
 નામના રાક્ષસને મારવાવાળા હે કૃષ્ણ હું તમને નમું છું. રુકમણીના પ્રાણરૂપ
 અને પુરુષોમાં રત્નરૂપ હે ભગવાન હું તમને નમું છું.

છંદ.

મહાં સહ મુક્ષણ ગોપ મ્રથાર,
 વૃસંન વ્રંદાવન લીલ વિહાર;
 નમો શ્ચ્યુતાનંદ ગોવિંદ શ્રજ,
 નમો વરસ્ત્રાહંત રાક્ષણ વૃજ.

૮૧

અર્થ—સર્વ શૂરવિરોના શ્રંગારરૂપ અને ગોપીઓના ભરથાર (પતિ) હે
 વૃધન વ્રંદાવનમાં લીલા કરવાવાળા અચ્યુતાનંદ ગોવિંદ, વર્ષાધિકી મછની રક્ષા કર-
 વાવાળા હું તમને નમું છું.

છંદ.

નમો સિંધસાગર સાંઝય શેખ,
 નમો વ્રજવાલ નમો નટવેલ;
 નમો ગોવિંદ નમો ગોપાલ,
 નમો ગિરધારિય નંદ ગોવાલ.

૮૨

અર્થ—સિંદ્ધ તથા સાગર તથા સાંધ તથા શેખરૂપ; હે પ્રભુ ! આપને નમું છું. વ્રજમાં બાળક રૂપે તથા નટવર વેષે હે ગોવિંદ, હે ગોપાળ, હે ગિરધારી, હે નંદના ગોવાળ રૂપ, હું તમને નમું છું.

છંદ.

નમો વલ્લભેવ નમો વ્રજવાલ,
 નમો દુઃખ ભંજણ દીનદયાલ,
 નમો જટુવંસ વલ્લભદ્ર જોડ,
 રિણાયર નામ નમો રણદ્યોડ.

૮૩

અર્થ—હે દેવોમાં બળવાન એવા અને વ્રજમાં બાળક રૂપે રહેલા હું તમને નમું છું. વળી દુઃખને ભાંગવાવાળા, રંદને પાળવાવાળા હું તમને નમું છું. વળી જટુવંશી બાળભદ્ર તથા કૃષ્ણ એવી જન્મે બાઈની બેટીને નમું છું. દ્વાગિ-દાના બેટવાળા રણદ્યોડ હું તમને નમું છું.

છંદ.

નમો પુરુષોત્તમ પૂરણ પ્રંમ,
 નમો નિજગોપ ત્રિગંમ નિગંમ;

નમો પ્રમુ હંસ સરોવર પ્રેમ,
નિરમલ ગોકુલ નાથ નગેમ.

૮૪

અર્થ—પુરુષોમાં ઉત્તમ એવા સદા પુરુષોતાને પામેલા એવા હું તમને નમું છું; દુઃખના ગોપને પોતાના સેવક માનેલા એવા, અને નિગમ (વેદ) તે પણ નથી જાણતા એવા અને પ્રેમ રૂપી સરોવરના હંસ આપને નમું છું. વળી ગોકુળના ધણી નિરમળ અને નિષ્કપટી એવા પ્રભુ હું આપને નમું છું.

છંદ.

નમો શ્રવણ ભગત શ્રેષ્ઠ,
નમો શત્રુઘ્ન ભરથ્ય સનેહ;
નમો દ્વિજપત્ત વિજે રથ ધ્વજ,
ગુણાદ શ્રમીત લલિત શ્રમજ્ઞ.

૮૫

અર્થ—જેની બીજા દેવમાં ગતી નથી એવા ભકતોને છેલ્લે દેતા નથી, અને શત્રુઘ્ન અને ભરથ્યની જેમાં પ્રીતિ છે એવા હું પ્રભુ । હું તમને નમું છું. વળી હે બ્રાહ્મણોનો પક્ષ કરવાવાળા અને રથ ઉપર વિજય (જીત) ની ધ્વજ ફરકાવવાવાળા અને સદગુણ આપનાવાળા કોઈથી ડરવાવાળા નહીં એવા ભક્તમણીના અગ્રજ (મોટા) ભાઈ હું તમને નમું છું.

છંદ.

નમો પ્રમુ સાયર વાંધણ પાજ,
નમો રિપુ રાવણ રોઢણ રાજ;
નમો કુંભેણ તણા મુજ કાઢ,
નમો લલ રાલસ રોઢણ લાલ.

૮૬

અર્થ—હે સમુદ્ર ઉપર પાત્ર બાંધવાવાળા તેમજ શત્રુ એવા રાવણ રાજને તોડવાવાળા, કુંભકરણુના કાળરૂપી ભુજવાળા, હુદ્ર એવા રાક્ષસોના મુઠ્ઠાને રોળી નાંખવાવાળા હે રામ, હું તમને નમું છું.

છંદ.

નમો રઘુવંશ તથા રવિ રામ,
વિઘોપણ લંક વટા વરિયામ;
નમો દુર્જરામ દામોદર દેવ,
નમો ગુરુ દ્રોણ કરંન ગાંગેવ.

૮૭

અર્થ—હે રઘુવંશનાં સૂર્ય રામ, લંકાપુરીને તોડવાવાળા, અને મોટા પુર-
દામાં શ્રેષ્ઠ એવા કુંભકરણુ, રામરૂપ કામોદર દેવ ! હું તમને નમું છું. વળી દ્રોણાચાર્ય
તથા કરણ તથા ભીષ્મને બોધ દેવાવાળા હું આપને નમું છું.

છંદ.

નમો વિપ્ર વામન દીરઘ વેપ,
મિલંગ પુરંદર માંજણ મીલ્લ;
નમો નરસિંહ લક્ષ્મીય નાહ,
વિશ્વંભર વિઠ્ઠલ આદિ વરાહ.

૮૮

અર્થ—ગ્રાહણનો વેધ લઈ વામન રૂપે મોટાં ચત્રાચાંદ્રને લય અગસ્ટા
વવા માટે ભીક્ષા માગવાવાળા તમને નમું છું. વળી લક્ષ્મીના પતિ નરસિંહ
પ્રભુ વિશ્વંભર એવા વિઠ્ઠલ નામવાળા અને પ્રથમ વરાહરૂપે રૂપ લેનારા હું તમને
નમું છું.

છંદ.

નમો કલ્લકોરંભ મલ્લકુરંમ,
 પતીત પાવન વિરાગ પરંમ;
 નમો ગુરુ નારદ બ્રહ્મગનાન,
 નારાયણ યોગિય યોગ નિધાન.

અર્થ—કમ્ભાવતાર તથા મલ્લાવતાર લઈ કાર્ય કરવાવાળા અને
 ઓને પવિત્ર કરવાવાળા સદાય વૈરાગવાળા નારદજીને પ્રદક્ષિણા દેવું
 યથા યોગ વિધાના બાંડાર યોગીરૂપ હું તમને નમું છું.

છંદ.

નમો સિદ્ધ શંકર માંજણ શૂલ,
 મોરારી મૂકંદ મહા તત્વ મૂલ;
 નમો નિત્ય નામ અમૃત નિલાન,
 ત્રીવીધી અતીત પુરંદર તાત.

છંદ.

નમો સતનામ સર્વે કુલ,
 નવે કુલ નાગપિયાલ નં

નમો ગુરુ આદિ પ્રશાન્તિય ગ્રન્થ,
નમો રાઘવ કપીલ રિત્તમ્ભ.

૯૧

અર્થ—હે સત્ય નામવાળા, સર્વ કુળમાં શ્રેષ્ઠ એવા નવકુળનાગ અને પાતાળ તથા નરસૈકના ઇશ એવા સૂર્ય આદિ શુરુ એવા અને પ્રશાન્તિના ગર્ભમાં આવેલા એવા, હે રાઘવ, હે કપીલ, હે રીષભદ્રેવ, હું તમને નમું છું.

છંદ.

નમો હયગ્રીવ નિગંમ નિલાત,
વડા કપિયંદ્ર વ્રહ્મ વિલ્યાત;
નમો પ્રથુરાજાય આદિ પુરસ્ત્ર,
નમો વર લચ્છ પરંમ વરસ્ત્ર.

૯૨

અર્થ—હે હયગ્રીવ, નીગમ (વેદ) ની ખાલુરૂપ અને મોટા કવિયોએ પ્રશ્ન સ્વરૂપ તમને પ્રખ્યાત કરેલા છે, હે પ્રથુરાજરૂપ. આદિ પુરૂષ લક્ષ્મીના પતિ પર્મવૃક્ષરૂપ હું તમને નમું છું.

છંદ.

નમો અવધૂત ઉદાસ અલસ્ત્ર,
નમો ગુરુદત્ત ગનાન ગોરસ્ત્ર;
નમો ત્રિગનાન ગનાન વિલંભ,
થમ્બીજણ આમ પ્રથી વણ થંભ.

૯૩

અર્થ—હે અવધૂત રૂપ, હે ઉદાસીરૂપ, હે અલખ, હું તમને નમું છું. હે દત્તાત્રિના જ્ઞાન રૂપ, જોની રક્ષા કરવાવાળા, જ્ઞાન અને વિજ્ઞાનના આધારરૂપ અને પૃથ્વીને સ્થંભ વિના થોભાવી શખનાર હે પ્રભુ, હું આપને નમું છું.

છંદ.

નમો ધરણીધર ધીરજ ધ્યાન,
 નમો ભગવંત નમો ભગવાન;
 નમો હરિ દેવ નમો હરિ રામ,
 નમો હરિ નેમ નમો હરિ નામ.

૬૪

અર્થ—હે ધરણીધર, તમારું ધીરજથી ધ્યાન ધરું છું. હે ભગવાન, તમને નમું છું. હે હરિ દેવ, હે હરિરામ, તમારા નિયમને અનુસરી નમું છું.

છંદ.

નમો હરિરસ્ત નમો હરિ હંસ,
 નમો હરિ કાન નમો શ્રિ કંસ;
 નમો શ્રવણ નમો અકલીશ,
 નમો અપરંમ નમો સવ ર્શ.

૬૫

અર્થ—હે હરિ, શ્રૃંગાર રસરૂપે અને હંસરૂપે તમે છો. હરિરૂપ કૃષ્ણ અને કંસના કાળ રૂપ અને જ્યાં કોઈની ગતી પહોંચી શકિત નથી એવા; વગી કોઈથી કળી શકાય નહીં તેવા, અને અપાર (પાર ન પામી શકાય) એવા સર્વના ઇશરૂપ હું તમને નમું છું.

છંદ.

નમો નિરલેપ નમો નિરકાર,
 નમો નિરદોષ નમો નિરધાર.

સરી ગુણદેવ નમો સમરાથ,
નિરગુણ નામ નમો તુંય નાથ.

૬૬

અર્થ—કોઈમાં લુપ્ત નહીં નિરાકાર નિર્દોષ નિરાધાર એવા શ્રીગુણ અને સમર્થ એવા નિર્ગુણ બ્રહ્મ, હે નાથ હું તમને નમું છું.

છંદ.

નમો હરિ લિલ્લાય ઉત્તમ નામ,
સોહં શ્રવતાર નમો સિય રામ;
વ્રસન્ન નમો તુંય આદિ વિભૂત,
કિં જાણેય તૂજ તણી કરતૂત.

૬૭

અર્થ—હે પ્રભુ ! તારી લીલા અને ઉત્તમ નામને હું નમું છું. હે પરિવ્રજ ! સીતા, રામ રૂપે ધરેલા અવતારને હું નમું છું. હે વૃષ્ણી કુળમાં જન્મેલા સર્વના આદિ શક્તી રૂપ તને નમું છું. તારાં કરેલાં કાર્યોને કોણ જાણી શકે.

છંદ.

બુઝે કોણ નાથ તુંહા રાય વંગ,
શક્તિ ન શીવ મુરતિ ન લંગ
કરતાય કાલાય વાલાય કીત,
ચન્નભુજ રુઢુંય માનોય ચિત્ત.

૬૮

અર્થ—હે નાથ ! તારા અપાર અંગ (બદ્ધંગ) ને કોણ જાણી શકે ! તું શક્તી રૂપે નહીં તેમ લીંગ રૂપે નહીં અને તારો કિર્તિ કરગરીને હું ઠરું છું તે હે ચન્નભુજ ! તારા ચિત્તમાં સારી માની લેજે.

છંદ.

પ્રિયં પેય ईशर जोडिय पाण,
 क्रपा करि मूज करोय कल्याण;
 दिठो मेंय तुंज तणोय दिदार,
 संसारोय वाहर माय संसार.

૧૯

અર્થ—હાથ બોડી ઈસર બારોટ કહે છે કે-કપા કરી માઈ કલ્યાણ કરો.
 સંસારમાં અને સંસાર બહાર તારાં દર્શન કરેલ છે.

છંદ.

पदारथ लाधोय तूज परव्व,
 सुत्रां जीम ताणाय वाणाय सब्व;
 पुरायण नाथ वंचाणाय पत्र,
 जगपत्त तुंहीज तुंज जगत्त.

૧૦૦

અર્થ—હે પ્રભુ! તુ વસ્તુતાએ શું છે તે મને હાથ લાગેલ છે. જેમ કપડાં
 વણવાના સુત્રનો તારો વાણો છે, તેમ તું સર્વમા રહેલો છે, અને પુરાણ પણ એમ
 કહે છે કે જગતમાં તું અને તારામા જગત.

છંદ.

जगत्तिय जातिय भातिय जाण,
 प्रसन्न हुवो तुज ठीठोय पाण;
 दिठो सह आतम आपुय दाख,
 भुवनं हुवो सब ठामज भाख.

૧૦૧

અર્થ—આ જગતમાં સર્વ જાત શાતને બાણી હું તો તુંને ભેળંને પ્રસન્ન થયે.
હું. હુંમાં અને સર્વ સ્થળમાં આત્મારૂપ તુંનેજ મેં ભેળે છે.

છંદ.

હતો થઈ માધા ય ઘુંઘટ છોડ,
કિયો મેં ઠાવો ય ઠાવિ ય ક્રોડ;
ગ્રાંહ્યુ વિંચ જાંગિ સવેં હિય ઊર,
નહીં જહમાય તુંહારોય નૂર.

૧૦૨

અર્થ—હે માધવ! હવે તું છતો (બહાર) થઈ માયા રૂપી ઘુંઘટ (ખુરખો)
છોડી દે. હવે મેં કોટી ઉપાયથી નિશ્ચય કરેલ છે ને આંખથી 'વીંચી' (બંધ) હતી
તે ઉઘાડીને ભેળું તો તારા નૂર વિના કોઈ વસ્તુ નથી.

છંદ.

જલ સ્થલ સ્થાવર જંગમ જોય,
કહું હરિ તૂજ પલે નહિં કોય;
મકોડિય કીટ પતંગ મૃણાલ,
મિલંગ તુંહિજ તુંહિજ મુવાલ.

૧૦૩

અર્થ—જળમા સ્થળમા સ્થાવર જંગમમાં હે હરિ! તું વિના કાંઈપણ વસ્તુ
નથી. મકોડીથી લઈ સર્વ પ્રાણી તથા પ્રજા પર્યંત તુંજ છે. લિખંગ (મિથુન)
પણ તુંજ છે. અને રાજા પણ તુંજ છે.

છંદ.

૧૦૪ — રામો અન્ય આતમ રામ અલૂજ,

ગોવિંદ તુંહારોય લાધોય ગુંજ;
 મુકુન્દ મપેઠ પડદાય માય,
 ટુવોમેય કીધ સર્વે હિય ઠાય.

૧૦૪

અર્થ—હે ગોવીંદ ! તારે ગુંજ (ભેદ) મને હાથ લાગ્યો છે, અન્યોઅન્ય (અરસપરસ) આતમા અલુગ (ગુંથાગ્રેલ) છે. હે મુકુન્દ ! હવે તું પડદામાં રહે નહીં. મેં તુને સર્વ સ્થળમાં ભેળ્યો છે.

છંદ.

સર્વે કુલ્લ વેઠાય જાગાય સાંય,
 મનંસ્વાં દેવાંય નાગાય માંય,
 ફેંડજ સ્વેદજ જરા ઉદગ્રજ;
 મ મુલંવ માધવ તું સઠ્ઠ મજ્જ. ૧૦૫

અર્થ—હે સાંધ (ધણી) સર્વ બેઠેલામાં, ભાગેલામાં, મનુષ્યમાં; દેવોમાં. નાગોમાં અંડજ, સ્વેદજ. જરામુજ, ઉદગ્રજ, ચાર ખાંણીના છવોમાં તુંજ છે. હવે હે માધવ ! મને તું ભુલાવીશ નહીં.

છંદ.

મ રાહ્ય પડદોય આહોય મૂજ,
 જહા કલ્લુ દેસું તહાં હરિ તૂજ;
 ક્રિડા તું કેતિય કેતાય કામ,
 રમાડ મ પગ લાધો હવ રામ.

૧૦૬

વસી કર સર્વ તુંહારાય વેશ,
નહીં તુજ જેય સદાશ્વ નેશ.

૧૧૧

અર્થ—હે પ્રભુ, અંતઃકરણથી તું મને ગળે લગાડ. જેમ વાયરો આવે તેમ તું ન આવે, અને વશ કરવાવાળા તારા સર્વ અવતારો છે. તું જેમાં નથી એવું નેશ (સ્થળ) દેખાણ.

છંદ.

લખ્યો હવે રૂપ પડહોન લાહ,
મુરારિ પરતલ્લ વાહિર માહ;
ઠગારાય ઠાકર હેકજ થીય,
પડહોય નાલ્ય પરો હવે પ્રીય.

૧૧૨

અર્થ—હે પ્રભુ, હવે તારૂં સ્વરૂપ મેં જોયું છે, માટે આડો પડહો ન લાવ. હે મુરારી ! પ્રત્યક્ષ અંદર અને બહાર તું જ છે. વળી હે ઠગારા ઠાકાર, હું અને તું એકજ થયા છીએ.

છંદ.

દિઠો જયરામ વમાસિય જેમ,
તુના ઘટ મીંતર દીઠોય તેમ;
ગઢીગિયો પ્રમ હુટી ગહીં ગંઠ,
કરો હરિ વાત લગાડિય કંઠ.

૧૧૩

અર્થ—હે રામ, મેં -વમાસી (વિચારી) તને જોયો અને મારા ઘટમાં આત્મારૂપે તુંને જોયો, તેથી મારો ગર્વ ગળી ગિયો, અને મોહરૂપી ગાંઠ છુટી ગઈ હે હરિ, હવે કંઠે લગાડી મારી સાથે વાત કરો.

છંદ.

ત્રણો નહ યેચાય આડોય તૂજ,
 મુખાંમુખ શેવ કરાવોય મૂજ;
 તું એકજ પ્રમ્મ હુવા હમ તમ્મ,
 પ્રપોટાય અંવતણી પર પ્રમ્મ.

૧૧૪

અર્થ—હે પરમેશ્વર, હવે હું અને તું વચ્ચે એક ત્રણ રહે એટલો અંતર નથી, માટે રૂબરૂ સેવા કરવાની મને આશા આપો, અને હે પ્રભુ, હવે હું અને તું એકજ સ્વરૂપ થયા છાએ, જેમ પાણી અને પરપોટો જુદો નથી તેમ

છંદ.

હુવા અવ સાહેવ શેવક હેક,
 ઓઢાલિય અંતર એ કોય એક;
 થિયો હવે એક જુદો કેમ થાય,
 મઠે ગિયો પાણિય પાણિય માય.

૧૧૫

અર્થ—હવે ધણી અને ચાકર એક સ્વરૂપ થયા અને એક બીજાના અંતર કરાવવાની વાત નાણી લીધી. હે પ્રભુ, એક સ્વરૂપ થયું તે હવે જુદું કેમ થાય જેમ પાણી પાણીમાં મળી જાય તેમ

છંદ.

સમાણોય તુજ માર્હી ઘનશામ,
 રાઘવ્વ અમીણોય આતમરામ;

મહારોય ઠાકર બેઠોય માય,
પુજાવિય આપુય આપુય પાય.

૧૧૬.

અર્થ—હે ધનશામ, અમારો આત્મરામ તારા સ્વરૂપમાં સમાએલો છે, મારો કુશ્વર મારા ઘટમાં બેઠો છે તે પોતે પોતાની સેવા કરાવે છે.

છંદ.

સપદ્મોય સ્વામિય માય શરીર,
ગોવિંદ ગદાધર જ્ઞાન ગહીર;
પ્રગટયોય પૂરુષ મોંતર પાણ,
આયસ્સ કહે સહ આપુય આંણ.

૧૧૭

અર્થ—ગોવિંદ ગદાધર અપાર જ્ઞાનવાળો એવો સ્વામી મારા શરીરમાંથી સાંપડ્યો (હાથ લાગ્યો) તે પ્રગટ પુરુષ અમારામાં વસનારો પોતે પોતાનેજ આયસ (આણ) કહે છે.

છંદ.

કહે ત્રહ શાંમ કરુ યહ કાંમ,
રુદા મજ વેઠોય આતમ રામ;
નજીક લાધો અવ મોરોય નાથ,
ન જોડુંય સ્વામિ તણો કદિ સાથ.

૧૧૮

અર્થ—હવે જે મારો ધણી કહે તે કામ કરે. તે મારા હૃદયમાં બેઠો છે. હવે મારો પ્રભુ મારી નજીક છે. હવે હું તેનો સાથ કરી ઊઘીશ નહીં.

છંદ.

સપન્નોય મૂજ હવે સુખ સાથ,
વદે વહ શામ કરું યહ વાત;
શેવક પિયંપેય મૂજ સમોહ,
વસંત રચે હવે થાય વિમોહ.

૧૧૬

અર્થ—હવે મને સુખરૂપ સાથ થયો છે હવે જે કહે તે વાત કરું. તેની સેવા કરવાથી મને મોહ લાગે અને વસંત જે પ્રભુ તે હુંથી જુદા પડે તે મને સં-
દેહ થાય છે.

છંદ.

વદે એમ ઈસર સદ્વિચાર,
જુવા જન થાય અજંપાય જાપ;
અજંપાય મોરાય આત્મ ઈશ,
અજંપાય સર્વ તણાય અધીશ.

૧૨૦

અર્થ—ઇસર બારેા કહેછે કે ઇશ્વર સર્વ વ્યાપક છે. અજંપા જાય છે.
મારા આત્મારૂપી ધણી છે. વળી સર્વ જગતના ઉપરી છે.

છંદ.

મહે મહ મીતર વેસિય મુંજ,
પુજા કર પોપ ચઢાવિય પુંજ;

સવાંધિય તંમ તમાંધિય સવ્વ,
ઉપજિજય જેમ અકાસિય અંવ્વ.

૧૨૧

અર્થ—હે પ્રભુ ! તમારી સાથે હૃદયરૂપી ઘરમાં બેસી વાતો કરીયેં અને પુનઃ કરીને પુષ્પોના પુનઃ (ઢગલા) ચઢાવીયેં હે હરિ સર્વથી આપ છે અને આપથી સર્વ જગત છે, જેમ આકાશ પાણીથી અને પાણી આકાશથી.

છંદ.

ઓલલ્લિય હું તું આપોય આપ,
બુઝાં તું ભોંય ઘિયાં હિંય વાપ;
જાણાં તું પાર ન જાણાય જાણ,
વસન્ન તુંહારાય લલ્લવ વનાણ.

૧૨૨

અર્થ—હે પ્રભુ ! હવે હું અને તું પૈતાથીજ ઓળખાણા છઈયેં. હે પિતા તુનેજ હું જાણું છું બીજાને નહીં. હવે હું તારો પાર પામ્યો છું. અને ન જાણતો તેમાં પણ જાણ થયો છું. હે પ્રભુ તારાં લખો વનાણ (ચરિત્રો) છે.

છંદ.

હિઠો તું ગત્ત ન બુઝાંય દેવ,
અનંત તુંહારાય કોટિ શ્રવેવ;
લલ્લી તુજ પાર લહાંન અલલ્લવ
નવે સંહ માય દિસાહિય નલ્લવ.

૧૨૩

અર્થ—હે દેવ ! તુને જોયો પણ તારી ગતી બહુી ચક્રતો નથી. તારા દેહિ-લક્ષણો છે, લખવાથી પણ હે અલખો તારો પાર લઈ ચક્રતો નથી. એક તારા નખમાં નવ અંક દેખાય છે

છંદ.

મુકુંદ લહે કુણ તોરાય મર્મ,
 અણુંમજ દાલવ કેાટિ આલમ;
 મણીમય ર્યાત ઉચારિયં મત્ત,
 ગોવિંદ તું તારિય જાણેય ગત્ત.

૧૨૪

અર્થ—હે મુકુંદ! તારો મર્મ (લેહ) કોણ બાણી શકે. એક અણુંમાં તું કોટી આલમ (દુનિયા) દેખાડી આપે છે. હે હરિ તારી મણીમય ખ્યાતી (કીર્તિ) યથામતિ ગાઈ છે. પણ તારી ગતીને તો તું જ બાણે છે.

છંદ.

માગ્યો મેંય સઙ્ગ દિયો હવે મૂજ,
 તુહારિય તાથ માગાં હવે તૂજ;
 આરે એમ ઇસર તેજ અંવાર;
 પ્રમુજીય છોડીય જન્મ પિયાર.

૧૨૫

અર્થ—હે પ્રભુ! તારી પાસે જે મેં માગ્યું તે સર્વ અને તે આપ્યું. હવે એક તારીજ નાથ (આશા) છે અને તુનેજ માગ્યું છું. હે તેજના અંબાર જન્મ લેવાનો પ્યાર છોડી ઈસર આપે (કહે) છે.

છંદ.

હરિરસનો રસ લેત હમેશ,
 લગે નહિ કાલ ભિતી લવલેશ;

ન જાણ્ય તોરાય પાર નેરશ, આદેશ આદેશ આદેશ આદેશ.

૧૨૬

અર્થ—હે પ્રભુ, હરિસનો રસ હું હમેશા લઉ છું તેથી લેશમાત્ર મને કા-
ળનો ક્ષય લાગતો નથી અને હે મહારાજ, તારો પાર હું પામનો નથી. હું તને
વારવાર નમસ્કાર કરું છું.

છપય.

અલક્ષ તૂજ આદેશ, માતવિણ તાત સપત્નો.
ઘાત જાત ધનવિના. આપ આપેજ ઉપત્નો;
રૂપ રેલ્લ વહુ રંગ, ધ્યાન જોગેશ્વર ધ્યાવે,
અમર કોટિ તૈત્રીશ, પ્રભુ તોય પાર ન પાવે;

અલ્લ રચણ ઉમે જિવ સકત અજ, એક નિરંજન આપહુ;
ઘણઘણા ઘાટ ભાંજણ ઘડણ, અલક્ષ પુરુષ અમાપ હુ. ૧

અર્થ—હે અલક્ષ પુરુષ, તું, આલી પ્રભુ છે, અને માત અને તાત વિના
ઉપત્ત થએલો છે. ધાતુ નહીં તેમ જાત નહીં તેમ કાઈ દ્રવ્ય નહીં તું તો પોતેજ
પ્રગટ થએલો છે. વળી તારા અનેક સ્વરૂપ છે, અનેક રંગ છે. મોટા જોગી પુરુષો
તાણે ધ્યાન ધરે છે અને તૈત્રીશ કોડ દેવો તારો પાર પામતા નથી. શીવ શક્તી ઉમે
(મત્રો) તથા અજ (પ્રહ્લા) અને આ દુનિયાં તામેજ રચેલ છે હે નિરંજન, તું તો એ
કન્ન છે. હે અલક્ષ ઘણા ઘટોને ભાંગવાવાળો તથા ઘડવાવાળો તુજ છે.

છપય.

અલક્ષ પુરુષ આદેશ, આદિજણ સૃષ્ટી ઉપાડ,
અલક્ષ પુરુષ આદેશ, પરમ ગતિ વૈકુંઠ પાડ;

અલખ પુરુષ આદેશ, ધરાજ અંબર ધરિયા.

અલખ પુરુષ આદેશ, શેવતાં શેવક તરિયા;

આદેશ કરું-ઈણ નામને, જોજોની શંકટ હરે,

આદેશ અહો નિશ અલખને, કર જોડી ઇસર કરે ૨

અર્થ—હે અલખ, હું તમને નમસ્કાર કરું છું. તમે પ્રથમ સૃષ્ટીને ઉત્પન્ન કરેલ છે વળી તમારું ભજન કરવાથી વૈકુંઠ પમાય છે તેમજ ધરા (પૃથ્વી) અને અંબર (આસમાન) પણ આપે રચેલ છે એવા, હે આદી ઈશ, તમને સેવતાં ધણી સેવકો તરી ગયા છે એવીથી જનમવાનું કષ્ટ કરવાવાળાને હાથ જોડી ઇસર બારોટ નમસ્કાર કરે છે.

છપય.

નમો નામ નીગમણ, નમો નરસુર નિપાવણ,

નમો ગોકરણ ગ્રહણ, નમો થંભાવણ થોભણ;

નમો વેદ વિસ્તરણ, નમો હૃદય કવ્ય હુતાશણ,

નમો ભૂવ ભોગવણ, નમો નિશિચર નીજાવણ;

ઇશરો ભણે અશરણ શરણ, વિહંડ કંત સાંભઠવિચણ,

જગજાડયજીવ-જીવણ મરણ, છોડ્ય છોડ્ય ગજ છોડવણ. ૩

અર્થ—નીગમ એવા નામવાળા હું તમને નમું છું. નર અને સુર (દેવ) ને ઉત્પન્ન કરવાવાળા તમને નમું છું. વળી ગો (પૃથ્વી) રચીને ગ્રહણ (પકડી રાખવાવાળા) અને થાભલા વિના ચોલી ગણવાવાળા, હે પ્રભુ, હું તમને નમું છું. વેદનો વિસ્તાર કરવાવાળા અને અગ્ની રૂપે બળી દાનના લેનારા પૃથ્વી ભોગવાવાળા રાક્ષસોને નિજાવણ (કાઢવા વાળા) ઇસર બારોટ કહે છે કે નિરાધારને આધાર રૂપ અને કંસને વિહંડ (હણવાવાળા), હે પ્રભુ, આ જગતના જન્મ મરણથી હે જન્મે છોડાવવાવાળા મને છોડી દે.

છપય.

જ્યું રાખે સો રહે, જકો નિરમે સો જાવે,
 હુકમ તણે વસ હુવે, જકો મીરાં ફુરમાવે;
 કામ ક્રોધ મદ લોભ, લોક પડિયા શ્રમ બીજે,
 તેહી મારય જીવાલ્ય, તેહી લીજે તેહી દીજે;
 ધ્યાન કર નજર તાશું ધરં, નર નરવાંણ નિશ્ચે તરે,
 રાજાધિરાજ તાકી રજા, ઇસર દાસ સિર ઉપરં. ૪

અર્થ—જેમ ઇશ્વર રાખે તેમ સર્વ રહે અને જ્યાં તે નિર્માણ કરે ત્યાં જાય વળી મીરાં (ધણી) આજ્ઞા કરે તે પ્રમાણે હુકમને વશ થાય. કામ ક્રોધ મદ અને લોભથી લોકો ભરમાઈ ગયા છે. મારવાવાળો તેમ જીવાડવાવાળો તેજ છે અને દેવાવાળો તથા લેવાવાળો પંજી તેજ છે, ધ્યાન કરી તે ઉપર જે દૃષ્ટી ગણે તે મોક્ષ પામે અને ભવ સિંધુને તરીબાય એવા રાજાધિરાજરાજા (આજ્ઞા) ઇશ્વર બાદોટ પોતાને માથે બેસાવે છે.

છપય.

સઘણ નીર સીતલ સમીર, મંજન હેકંતર,
 પોહોપ માર અઢાર, પૂજતે ચહે વિવિધ વર;
 જપે મેઘ વાર્જત્ર, કરે શંકર કીરતી,
 અલલ્ય કમલ ઉપરાં, અરક શશિયર આરતી;
 ધુનિ કરત વેદ મંગલ ધવલ, ગ્રહ સમ્મર ગાવંત ગુણ,
 માનવી તુજંર મહ મહણ, કરે શેવ રિદ્ધવે કવણ. ૫

અર્થ—સઘણ (મેઘ) પાણીનો છંટકાવ કરી શીતળતા આપે છે, અને હમેશાં પવન વાસીદું વાળે છે, અઢાર બાર વનસ્પતીનાં પુષ્પોથી વિવિધ પ્રકારની પૂલ થાય છે. મેઘ વાછાંત્ર વગાડે છે, શંકર કીર્તિ ગાય છે. અલખ પ્રભુનાં મુખ ઉપર અલખ (સૂર્ય) અને શશિચર (ચંદ્ર) આરતી ઉતારે છે, અને વેદધુનીથી મંગળ ધ્વજ વરતાવે છે; તેમજ સર્વ ગ્રહો તથા તુંગનાગ ગુણ ગાય છે. હે મોટામાં મોટા પ્રભુ, મનુષ્ય એમાં શી સેવા કરી તુંને સીઝવી શકે ?

છપય.

તલહ તૈલ પોહોપ ફુલેલ, ઉઝેલત સાયર,
અગન કઠ જોવન ઘટ, મગવટ સુ કાયર;
ફર રસ પોસત કસ, અર્થશાસ્ત્રહીં ડર ઠાહે,
પાન વંગ મજીટ રંગ, ઉઝરંગ વિમાહે;

ખગ નીરધીર અંતર ધરા, મદ શરીર કુંજર મિયંણ;
મન વસે તેમ તન માંજલે, મું મન વસિયો મહ મહ્યા. ૬

અર્થ—જેમ તલમાં તેલ, પુષ્પમાં સુગંધ, સમુદ્રમાં વેળ, કાષ્ઠમાં અગ્ની, શરીરમાં જીવાની, કાયર (નાદાન) પુરુષમાં લાગવાનું, શેરડીમાં રસ, અશ્રીલુના ઈંડવામાં કસ, શાસ્ત્રમાં અર્થ, પાનમાં ઉત્તમતા, મજીટમાં રંગ, લગ્નમાં ઉછાહ, ખગ (તરવાર)માં પાણી, સત પુરુષોના હૃદયમાં ધીરજ, પૃથ્વી ઉપર હાથીના શરીરમાં મદ, એમ હે પરમેશ્વર તમે મારા મન અને તનમાં વસો છો.

ગીત, જાત રેટીદું.

દીવાણ તું દહિવાંણ તું, શંભાણ તું સરતાણ,
સવિયાંણ તોરા નામ સમ્રથ, સહ વિધી સં પ્રમાણ;

રહિમાંણ તું વાંચાંણ રાજે, ગિયણ તું ફુરમાંણ ગાજે,
પ્રાંણ પુરુષ પુરાણ પૃથ્વી, જાણ તું પરમાણ. ૧

‘વિશ્વ’ તોરી તું ‘વિશ્વંભર, ઘણી તું તાહરી સહધર,
પડ પરીઠો નાંહ પેચે, કઠિ ન સકે કોય;
કેડ જીવાડે કેડ મોર, કેડ વોલે કેડ તોર,
ઠાલવે ભરિયા ભેર ઠાલા. તું કરે તેમ હોય. ૨

કઠસલા સાયર સલિલ કેરા, ઘાર મેઘ ગુલામ તેરા,
નીર વહ વહ હુવા નિશદિન, અજીહ ઉર્ધ અપ્રમંહ;
હલકાર તોર પવણ હાલે, ચરણ વણ ફુરમાણ ચાલે,
દીપચંદ ઢંઢં દુહું વિશ. હુકીયા છે દેહ. ૩

નારીયણ નરસર ગુરાં નાયક, સુદાવંદ સુદાઈ ચાલક,
મગન મન ત્રિભુવન માલક, અકલ અજોત અપાર;
ચિત લોભ ક્રોધ જંજાલ છોડી, જપે ઇસર પાણ જોડી,
સદ્રઢ કરી મન જોય સામું, તારય તારણ હાર.

અર્થ—હે પરમેશ્વર દિવાન તું છે. અને દહિવાણ (ભાગ્યવાન) પણ તું
છે. તેજસ્વી તું છે. અને સુવત્તાન (બાદશાહ) પણ તું છે. હે સમર્થ સ્ત્રિવાણ
(મહાન)માં મોટા પુરુષો તારા આમનું સ્મરણ વિધીયુક્ત કરે છે, રદિમાન
(હનીયા)માં તારી કીર્તિ ચોલે છે. આશમાન ઉપર પણ તારો કુરમાણ (હુકમ)
ગાળ રહ્યો છે. હે આત્માફળી ભગવાન ! અનાદીથી આ પૃથ્વી ઉપર સર્વ તું ને
બંધે છે અને તારું પ્રમાણ છે. ૧

વિશ્વ તોડે છે અને તેનું ભરણુ પોષણ કરવાવાળો તું છે. અને 'સ્વર્' ધર (પૃથ્વી) તારી છે. તેનો ધણી તું છે. પડ પરીઠો (પૃથ્વીનું) પડ પરઠવાવાળો) તું છે. કેવી રીતે ગોઠવણી છે તે કોઈ કળી શકતું નથી. કેટલાકને તું જીવાડે છે. કેટલાકને તું ખારે છે. કેટલાકને તું ગોળે છે કેટલાકને તું તારે છે ભરેલાને ખાલી કરી નાખે છે. અને ખાલીને ભરે છે. જેમ તું કરવા ધારે છે તેમ થાય છે ૨

સમુદ્ર છે તે હે પ્રભુ તારે પાણી ભરવાનો કગરો (ઘડો) છે અને ખાગ મેઘ તે તારા શુભામ છે તે નીર ગત્રી દીવસે પહોં વહી (લાવી લાવી) જમીન તરફ વાકા વળી ગયા છે. અને જીવ વિનાના થઈ ગયા છે. અને પવનરૂપી હ લકારા (કાચી) ચાલે છે. અને પગ વિનાનો તારો હુકમ ચાલે છે. અને ચ્યારે દિશામાં ચંદ્ર તથા સૂર્ય રૂપી દીપક છે, તે પણ ચાલીને ચાકી ગયા છે ૩

હે નારાયણ ! મનુષ્ય તથા દેવોનો તું નાયક (ધણી) છે. હે ખુદાવિદ તું મા ખુદાઈ (પ્રભુતાઈ) છે. વગી મદાય મગ્ન (આનંદ) મનવાળા ત્રણે ભુવર્નનો તું માલિક (સુખતાર છે.) અજીત છે. અકળ છે અપાર છે ઇસર બારોટ હાથ બેડી કામ, કાંધ, લોભ, જાનગ છોડી કહે છે કે ૬૬ મન કરી મારી સામુ બેઈ મને આ ભવસિધુમાથી તારી લે.

દોહા.

કવિ ઇસર હરિરસ કિયો, વિહાં તીનસો સાઠ;

મહા દુષ્ટ પામે મુગત, જો કીજેં નિત પાઠ.

૩૬

અર્થ—આ હરીરસ ઇસર બારોટનો રચેલો છે. જો તેનો ત્રણમેાને સાઠે દહારા નિત્ય પાઠ કરે તો મહા દુષ્ટ હોય તે પણ મુક્તિને પામે.

દોહા.

उण रसमें संचरस कियो, हरिरस समो न कोय;

रति इके तनमें संचरे, संच तन हरिमय होय.

૩૭

अर्थ—जे आ वृक्षभां रसे छे तेभा हरिश्च जेवो गीले ओक, पक्षु रस नथी. ले ओ रस गती जेइवो अनुप्य देहभा आवे तो सर्व शरीर ध्वस्तभय थाय.

महात्मा इसरदासजी कृत दाणालीला.

छंद उघोर.

कबहुक गाय ले वन जात, बाल सखानमें ब्रजनाथ,
वगली श्वेत साम लगाय, क्रीडा करत केशवराय. १

दधिकी मथनियां सिरधार, मथुरा चली गोकुल नार;
विचरत जहां मोहन छेल, निकमत ग्वाल ओगहिं गेल २

देखत दोर सब आहीर, रोकी रहे जमुनां तीर;
हमकुं दे दधीको दान, बाबा नंदजुकी आन. ३

लंगरु दीठ हे वरजोर, सखियां देख नंद कीशोर;
करतज कंसजुकी आन, यैसो भयो दधिको दान. ४

इतनी सुनत बात मुरार, मटकी लही हाथ उतार;
लालन कवल दधिको लेत, ग्वालन गाल गुलच्छा देत. ५

लगनी वयन कहत लगाय, नैनन सैनमें समजाय;
शंकर चतुर्मुख सुर राज, धनधन कहत हे महाराज. ६

હોમ્યો જગનકો નહિં લેત, યાકો હોશિમેં વહુ હેત;
ધનધન વ્રજ્જકે આહીર, જાકે વસમયો વલવીર. ૭

સુર મી ચાર સુંદર શાંમ, ટેરત ગાય લે લે નામ;
ધોરી ધંમરી કર ટેર, કારી કામરી પર ફેર. ૮

ગૌ વન ચલત હે ગ્રહનંદ, માનો ઝલટ સાત સમંદ;
ઝડિ રજ ધરન અંવર ધાય, ગેહેરી ગેહ આપત ગાય. ૯

હોરી ગાત હે સવ ગ્વાલ, તાકે વીંચ મોહનલાલ;
મોહન કરત મુરલી ગાન. દેખત દેવ વેઠ વિમાન. ૧૦

ચઢ ચઢ અટા વેઠી વાલ, નિર્લત નંદજુકો લાલ;
શોમા તિહું પુરકી હાય, સલિયાં નંદકે ઘર આય. ૧૧

વેઠત માત ગોદન માય, ખેરત ગોરજત અમરાય;
તિનકે દરસ પર લખ વેર, ઇસર વાર ડારોં ફેર. ૧૨

દોહો.

અવધ નીર તન અંજલી, ટપકત શ્વાસ ઉસાસ;
હરી ભજન વિન જાત હે અવસર ઇસરદાસ. ૧

અર્થ—મનુષ્યના આયુષ્યની અવધ (સુદત) રૂપી અંજ છે અને દેહ રૂપી અંજળી (હાથની હથેળી છે) તેમાંથી આયુષ્ય રૂપી જળના છુંદ શ્વાસ ઉસાસ.

ટપકતા જાય છે, ઈશ્વરદાસજી કહે છે કે - ઈશ્વર ભક્તન, વિના - એવો દુઃક અવસર
ખાતી ચા-યો જાય છે,

સંપૂર્ણ.

—૦૫૫—

ઘરનું સંવત વિક્રમી. ઉન્નિસ ઉન્નોતેર;
કવિ પીંગલ ટીકા કરી, હરિસકી પ્રતંહર. ૧

લાગની.

મરીનડુ ધન ને માલ સાહેબી મેલી. ૭ રાહ

હે રામ કપાના ધામ સુણો સંસારી
નવ વેસે તેમાં દામ રટો નરનારી. - છે૦ ટેક
પર નીંટા કરવી મુકો મુખથી પડતી;
સીતાપતિ સમરો થાય દગા ધર ચડતી. છે૦ ૧
જેણે નવ ત્યાગી વિપત સમયમાં નીતી;
એવા પ્રભુપર તમે રાખો કાયમ પ્રીતી. છે૦ ૨
નિત્ય ધ્યાન લગાડી તેનાં ચરિત્ર નિહાળો;
રાખો સદુ સજ્જન યાદ ધર્મ હે રુપાળો. છે૦ ૩
કવિ પીંગલસી કહે તેમ વ્હેમ તજી કરજો;
દુર્બલ પર ધરજો રહેમ પાપથી ડરજો. છે૦ ૪

लावनी.

राह उपरनो.

छे मिथ्या मनुष्य शरीर जशे ते छूटी;
 खूटी आयुषनी न मले एके वूटी. छे० टेक.
 चीवट राखीने काम करी ल्यो सारुं;
 तेथी दुनियामां भलुं थशेज तमारुं. छे० १
 आ गीयो वखत पाछो कदिए नहि आवे;
 वेठां पण लोको पछी नहीं बोलावे. छे० २
 वेशक आ जगतमां स्वारधनी छे वाजी;
 रेहवुं नहीं क्षणनो लोभ जोइने राजी. छे० ३
 केहवुं कवि पींगलसीनुं वे कर जोडी;
 सुकत करी लेजो महा लोभने छोडी. छे० ४

राग भैरवी.

त्रीताल.

एजी दुकतसें यार डरनां,
 यार डरनां प्यार करनां;
 ध्यान धरनां अंत मरनां. एजी० टेक.

काम क्रोध मद लोभ कपटसैं,
 वच जानां कहुं काल भ्रष्टसैं;
 सद्गुरुका ले शरनां. एजी० १

दिया खुदाने पीनां खानां.
 गर्व तजी उन्का गुन गाना;
 नर पर शंकट हरनां, एजी० २

खुटल होनां नहिं अंन खाकैं.
 लट जानां नहिं प्रीत लगाकैं;
 जीभ्यासैं अमृत झरनां. एजी० ३

पिंगल चानां भला प्रजाका,
 नाम दीपानां पितु अरु माका:
 झट भवसींधु तरनां. एजी० ४

—
 मैरवी.

साह उपरनो.

एजी जल्दीसैं मीलजानां
 मिछजानां मीलजानां
 मीलजानां मीलजानां. एजी० टेक.

लिखिन पाती खबर नलीनी,
 कैसी छाती वजरसी कीनी;
 अब क्युं छोडा आनां. जल्दीसें० १
 ताक रहीहुं राह तिहारी,
 गोरकरो दिलमें गिरधारी;
 कौन पास दुख गानां. जल्दीसें० २
 मोह भरी मधुरी मनमोहन,
 तापरवारुं में तनमन धन,
 बंसी फेर वजानां. जल्दीसें० ३
 पिंगल क्युं मिलता नहीं प्यारा,
 नटवर फिरताहो क्युं न्यारा;
 सबव कहा समजानां. जल्दीसें० ४

—•—
 भैरवी.
 राह उपरनो.

एजी मायामां मन मारुं,
 शो रीते हुं सुधारुं. एजी० टेक.
 काम एक ज्यां पूरण कीधुं,
 लालचथी बीजुं कर लीधुं;
 त्रीजुं शुं विस्तारुं. एजी० १

अंते पाछुं काम न आव्युं,
फांफां मार्यो तोय न फाव्युं;
एवुं छे अंधारुं.

एजी० २

स्वारथवाळां सगां सनेही,
दुख सेहवा पोतानी देही;
बीजुं न मळे वारुं.

एजी० ३

ठरवानुं एकज ठेकाणुं.
जगजीवनने साचा जाणुं;
पिंगल समरण-प्यारुं.

एजी० ४

मैरवी.

राह उपरनो.

एजी चाले नइ हुशियारी,
हुशियारी खबरदारी;
फीशियारी मुखतारी.

एजी० ट्रेक.

रावण गीयो कपट ज्यां करवा,
होंसधरी सीताने हरवा;
स्यां भरवा तैयारी.

एजी० १

दुर्योधन बंधव दुख देवा,
लोभ करी पांडवनुं लेवा;
खोयुं राज खोवारी. एजी० २

प्रेहेलादने आपी पीडा,
करी असुर पति अवळी क्रीडा;
हिरनकिशपु गयो हारी. एजी० ३

प्रभु इच्छामां राखो प्रीती,
नव त्यागो पिंगल कहे नीती;
कर्मनकी गति न्यारी. एजी० ४

गझल.

फट्वाली.

ओधवजी आज पधार्यां शुं काज;
रस्तीक महाराज नाव्या वृजराज. ओधवजी. टेक.
कपट करी कंत गीया गुणवंत,
आव्यो नई अनंत ओधीनो अनं;
तेनो शुं तंत थया पर तंत,
भला भगवंत भला भगवंत. ओधवजी० १

नजीक ब्रज देश थीयो परदेश,
पाछो आ देश न कीधो प्रवेश;
हरीने हमेश न भुलुं निमेष;
लागे नहीं लेश दीयो उपदेश. ओधवजी० २

विसारे नइ बात करे कलपात,
जसुमती सात तलफे तात;
सखीनो संघात रहे दिनरात,
गोपी पर घात सुकाणां गात. ओधवजी० ३

आवे जदुराय सरव दुख जाय,
बली ब्रज माय उच्छ्रव वरताय;
असुर अकलाय सुजन सुख थाय,
पिंगल गुण गाय नमी प्रभु पाय. ओधवजी० ४

गहल. '

कन्वाली.

हती हुं बाल करो मन ख्याल,
लगाडी प्रीत तमे नंदलाल;
विसारी ब्हाल गीया गोपाल,
हवे हुं हाल बनी छुं बिहाल. हती० टेक.

करुं शुं काम नथी आराम,
 गमे नहीं धाम गोकुल गाम;
 संभारुं शांम तमारुं नाम,
 ठर्यानुं ठाम आठे जाम. हती० १

नथी मन स्वीर वनीछुं अधीर,
 सुकाणुं शरीर नयणो नीर;
 सुगंधी अमीर कोकील कीर,
 भेदे तन तीर अहो तकदीर. हती० २

न पाळयुं निदान कहेलुं कान,
 प्रथम दइ मान कर्युं अपमान;
 राख्युं नइ ध्यान भुल्या भगवान.
 भुली हुं भान थइ हेरान. हती० ३

दीयो दीदार कहुं दिलदार,
 करो मां वार हवे कीरतार;
 वृथा संसारनो वेहवार;
 पिंगलनो प्यार उतारो पार. हती० ४

लावनी.

गुणवंत संत मुखकारी मोइ नर पर जाउं बलिहारी. ए गह.

अति मन राखो अविकारी, समजी चालो संसारी. टेक.

जाणो तो माया जूटी, ममतार्थी वाळी मूठी;
 संगत मात ने तात भलाइ भ्रात. जणीक सुख नारी. अ. १
 होय मंत्री पद हुशियारी. शेवक आज्ञा अनुसारी;
 पद्धताय नोकरी जाय. रुठे कदी राय थाय लाचारी. अ. २
 कामे धन प्रतिदिन कोटी, मानं सहू पेढा मोटी;
 कटणाड पते नइ पाइ. मकान बेचाइ जाय मुखतारी. अ. ३
 एधी न ग्हो अभिमानी. गुण गाओ प्रभुना ज्ञानी;
 संतोष धरो निर्दोष पिंगल, तजी रोष रहो सुखकारी. अ. ४

नेक नामदार महाराजांनी कविता.

छपय.

संवत्सर उन्नीस, साल एकतीस सुहाइ,
 चैत्र मास पंचमी, जन्मपत्रिका लिखाइ;
 भावसिंहजी नाम, धराया नृप तपधारी,
 निजपुर तख्तनशीन, साल वावन सुखकारी;
 निर्विघ्न चलावत राज नृप. वरस अढार हुवा बली,
 कुल प्रजा सुखी पिंगल कहे, भावराज नीति भली. १

सिहोरसें रेल्वे, पालिताना पोहचाइ,
 ढसा कुंडला धाम, सरसमग ट्रेन चलाई;
 वोटाद जंसदन बीच, रेलका कीना रस्ता,
 कीनी सहज जकात, माल मिलता सस्ता;
 पुर भाव नग्न घर घर प्रती, नल वनवाया नीरका.
 कुलरीत असल पिंगल कहे, वचन एक सुरवीरका. २
 माहाराजा पद मिल्यो, के. सी. एस. आइ. कहाया,
 चहन हिंद सरकार, प्रजा सुख नवनिध पाया;
 उन्नीस अडसठ जेष्ठ, तीज गुदि रवी व्रताया.
 जन्म सुकृष्ण कुमार, सुजनकुं लाभ सवाया;
 मनहर कुंवरीके लग्नमें, बना यज्ञ बलिराजका,
 कुल काम श्रेष्ठ पिंगल कहे. भावर्सिंह माहाराजका, ३
 खोडियारका धाम, वनाया कलु न खामी,
 कीना आरस काम, नेक रस्ता जस नामी;
 आमंत्रन करि आप, बडोदा पती बुलाया,
 सुज्ञ सयाजीराव, अती हितकर मन आया;
 निज ग्राम राजपुरा निकट, हुवा ठाठ भट हुकमका,
 करी सभा भाव पिंगल कहे, द्वार चढाया रुक्मका. ४

गायन.

बिगरी कोन सुधारे नाथ बिन. ए. राह.

सकल भूपमां भावसिंहजी, भाग्यवंत नृप भारीरे. टेक.
 महाराणी छे पवित्र मननां, धर्म पतीवृत धारीरे;
 कृष्णकुमार सदा सुखकारी युवराजा अवतारीरे. सक. १
 प्रथम कलास राज परेम पति, अदल न्याय अविकारीरे;
 ईजत पुर्ण आ समय अवनीमां. नीती टेक निहारीरे. सक. २
 कुशल चलावा राज काजमां, उत्तम छे अधीकारीरे;
 माहरजाना भावनगरमां, बसे मोटा बहेपारीरे. सकल. ३
 सागर बोट रेल भग सायन, आवक लाभ अपारीरे;
 पिंगलसी कवी आशिष आपे, तपे अचल तपधारीरे. सक. ४

—*~*~*—

राग भैरवी.

श्रीताल.

प्रात समय उठी जनक नंदनी. ए. राह.

उदित भये गोहिल कुल आदित;
 अस्त भये ग्रह यूथ अरी. टेक.
 सुजन कमल विकसित भये सुंदर,
 कवी मधुकर रहे शोर करी;
 कट गही घोर निषि कलियुगकी,
 दुरिजन उलुक हुपाय डरी. उदित० १

दिनमणी भावसिंह नृप दीपत,
 भ्रगुटी जाकी कृपा भरी;
 मंगल उच्छव भू मंडल पर,
 पिंगल कीर्ति प्रभा प्रसरी.

उदित० २

समाप्तः

गायन उपदेशिक.

राग काफो.

ताल दीपचंदी

गजव हाथे गुजारीने, पछी कासी गयार्थी शुं;
 मळी दुनियामां वदनामी, पछी नासी गयार्थी शुं. टेक.
 दुखी वखते नहीं दीधु, पछी खोटी दयार्थी शुं;
 सुकाणा मोल सृष्टीना, पछी वृष्टी थयार्थी शुं. गज. १
 समय पर लाभ आप्यो नड. पछी ते चाकरीथी शुं;
 मळ्युं नइ दृध महिपीनुं, पछी वांधी वाकरीथी शुं. गज. २
 विचार्युं नइ लघु वयमां, पछी विद्या भण्यार्थी शुं;
 जगतमां कोइ नव जाणै, जनेताना जणयार्थी शुं. गज. ३

न खाधुं तेम न खवराव्युं, दुखी थइने रळ्याथी शुं;
कवी पिंगळ कहे पैसा, मुवा वखते मळ्याथी शुं. गज ४

राग काफ़ी.

राग उपरनो.

जुओ तो रंग वरंगी, घनेलो खूब भेरी;
विचारो इश्कनो संगी, विहारीनोज वैरी छे. टेक.
हजारो आशको जल्मी, थएलाने हसावे छे;
रहेला बेफिकर भोळा, भलाने रोवरावे छे. जुओ० १
विरादर लोभीयाने, बे घडी दानी वनावे छे;
सखी मदो हमेशां जे, बळी तेने सतावे छे. जुओ० २
निवालो एक लेवाने, अशक्तीवाननी ना छे;
हजम करवा हजारो, रोटलीनी ते थकी हा छे. जुओ० ३
घनेलो आजनो नहीं, कालनो तेतो अनादी छे;
सुधानी साथ सींधूथी, थएलो खूब स्वादी छे. जुओ० ४
वखाणोछो तमो तेने, कहो शुं चीज छे वारु;
देखाडो नाम तेनुं शुं, कवी पिंगल कहे दारु. जुओ० ५

दोहो. ।।

व्यसन थकी व्याधी वधे. आलस वधे अपार;
व्यसन करो सदृशास्त्रनुं, उतरो भव दधि पार. १

छंद शार्दूलविक्रीडित.

रात्री चंद्र विना नदी जळ विना, भर्ता विना भामिनी,
वित्तं दान विना सभा ब्रध विना, वृष्टी विना दामिनी;
साधु त्याग विना ग्रही धन विना, शास्त्र विना समृती,
काया कीर्ति विना तरु फळ विना, आत्मा विना आकृती. १
मुक्ता पाणी विना मही अन्न विना, नीति विना नर्पती,
वाणी सत्य विना यती वृत विना, शीलं विना संतती;
सेना वीर विना करी मद विना, शर्द विना शर्करा;
काव्याभ्यास प्रकास पिंगल विना, स्वर्ग विना सुर्वरा. २
गीता ज्ञान विना गुरु वय विना, भक्ती विना भापनं,
पक्षी पांख विना गहु पय विना, योगी विना आसनं,
गीतं कंठ विना तुरी गति विना स्नानं विना नर्मदा;
सीता राम विना उच्चार रसना, शोभे नहीं सर्वदा. ३

गजानन स्तुति. प्रभाती.

जळ कमळ छांडी जाओने बाळा—ए. राह.

प्रथम समरु गुणपतीने, मात जेनी पार्वती.	
तात शंकर देव तेना, जपे गुण जोगी जती.	टेक.
बंधु कार्तिक स्वामी बळिया, सदा तेनी संगती,	
गजानन छवी गती गंभिर, आप अद्भुत आकृती.	प्र. १
नाम रटतां विघन नासे, चित्त प्रकासे सन्मती,	
भुवनमां नव निधी भासे, सुखद पामे संतती.	प्र. २
शुंड दंड प्रचंड शोभे. महा मंगल मूरती,	
थाय सुकृत द्वार स्थापन, परम शुध बुधना पती.	प्र. ३
अमर मोदकना आहारी, शरण पाळण समृती.	
कहे पिंगल काव्य रचनां कहे तेनी कीरती,	प्र. ४

शारदा स्तुति. प्रभाती.

एक घडी दन उगां पहेल्या—ए. राह.

काव्य रचुं हुं मात कृपा करी, रसना उपर वास करो.	
पावे नहिं तेमां दध अन्नर, हींमत आपी कष्ट हरो.	टेक.
मात प्रतनी दुहिता छो सुंदर, वाहन हंस चढी विचरो.	
तीन मधुर कर आपघजावो, थानक अंतर वास ठरो. काव्य.	६

लायक बोध प्रजाने लेवां, भाव अती उरमांही भरो,
 प्रासादिक गुण तेमां पूरो, खंतथी आपो लाभ खरो. काव्य. २
 रात दिवस तमे सन्मुख रेजो, शेवक काज सकल सुधरो,
 पिंगल कविनी विनती उपर, ध्यान अवीचल देवी धरो. काव्य. ३

राग धन्याश्री त्रिताल. १

प्रभूने पूज्याथी शुं थाय, मेल भर्यो मन माय. प्रभू. टेक.

शीयाळामां नित्य सवार, नीर ठंडाथी नाय.

भ्रात सगानुं सारुं भाळी, लागे उरमां लाय. प्रभू. १

चोखा कंकु निवेद साकर. ठाकर पूजा थाय,

चाकर थड धणीनुं चोर, खोटुं बोली खाय. प्रभू. २

भेळ्या थडने रातें भजनो, गांजा पीने गाय,

ध्यान धर खोटा धंधामां, ललनामां ललचाय. प्रभू. ३

जुय्यो प्रभू छे अंतरजामी छेतर्या नव छेतराय,

पिंगलसी कहे पाखंडोनो जीव असुर गति जाय. प्रभू. ४

धन्याश्री. २

प्रभू विना कोण उतार पार, छे मिथ्यो संसार. प्रभू. टेक.

विद्या भणे पण एनी कृपा विना, कोण करे सत्कार,

प्रभु रीझे तो आपे पलमां. अभणने अधिकार. प्रभू. १
 एक पुरुष सो नारी परणे, वधे नहीं दिस्तार,
 प्रभु रीझे तो बंध्याने पण. आपे पुत्र अपार. प्रभू. २
 होय घणां हथीयारो हाथमां, नर तोय थाय नादार.
 दुर्वल जन पण तेनीं दयार्थी. जीत पामे जयकार. प्रभू. ३
 आ दुनियांमां सहुने अंते. एनो छे आधार,
 पिगल एक धणीने पूजो, कोडनी नहीं दरकार. प्रभू. ४

धन्याथी. ३

कदर विना जेवानुं शुं काम, काग हंस एकठाम. कदर. टेक.
 हक नीतीनुं खाय होय तो, अणहक चीज हराम,
 एवा पुरुषने कांट न आपे दिए खुटलने डाम. कदर. १
 केणे वगाड्युं सुधारुं केणे, जेवं न आठे जाम.
 जीव न होय ठेकाणे जेनो, तेने सरखुं तमाम. कदर. २
 गरज होय त्यां सुधी आहक, पछी नहीं परणाम,
 काज सयार्थी कोड समे पण पण, नव संभारे नाम. कदर. ३
 एनी चडवुं नइ हडफेटें, छेटी करवी सलाम.
 पिगल जेवो सत्य प्रभूने, एमां छे आराम. कदर. ४.

घन्याश्री. ४

विचारी बांधोने घरवार, विकट जगत वेहेवार. टेक.

विद्या भणेलो जाय विदेशे, पुरो कमाय पगार,
हुन्नर होय पोताने हाथे, तो पैसा तैयार. वि. १

आवे काम न मात्र आवरु, एवो समय आ वार,
माटे परनुं काम कर्यामां, लाज न राखो लगार. वि. २

सदाय नारीने सहवासे, वधे द्वार विस्तार,
कायम तेनुं पोषण करवा, जोवे अन्न जुवार. वि. ३

प्रथम लायक थडने परणो, तो नावे तकसार,
पिंगल के प्रभु पार उतारे, विकट जगत वेहेवार. वि. ४

भैरवी त्रिताल. ५

कंकास कदी करशोमां, द्वेश रुदे धरशोमां रे, कं. टेक.
श्रीमत थडने करजो सारुं, अवळुं कृत्य आदरशोमां. कं. १
रेहवुं थोडुं रेहेम राखजो, भीरु थड उदर भरशोमां. कं. २
चिरद पाळजो मुखथी बोली, फावे तेम पळी फरशोमां. कं. ३
पिंगलसी कहे एक घडी पण, व्हाला प्रभुने वीसरशोमां. कं. ४

मैरवी. ६

नव भूलो धर्म नारी, शास्त्र कहे विस्तारी. टेक.
 तन मन धनथी पुजो पतिने, तेमां मुकती तमारी. नव.
 चित्त लगाडो निज स्वामीमां, विश्व सकळने विसारी. नव.
 संतति मळशे तेथी सारी, कायम आज्ञाकारी. नव.
 पिंगल कहे करे अन्यमां प्रीति, एज नरक अधीकारी. नव.

मैरवी कवाली. ७

बाळ वय जनकनी वेटी, स्वामीथी ना रही छेटी,
 मेहेसथी उतरी हेठी, विपत वनमां घणी वेठी. १
 अंविका दत्त घर आवी, बाप मायें न बोलावी,
 स्वामी अपमान मन लावी, सती निज देह सळगावी. वा. २
 सावित्रीना प्रीए स्वामी, पछ्या विष सर्पनुं पामी,
 गीया यमराज अकळाई, वचाव्या कंथने वाई. वा. ३
 एतुं शिक्कण लिजो अवळ, विचारो त्यागि दोनवळ,
 वदे पिंगल सुधा वांणी, समजी लेजो प्रीया शाणी. वा. ४

मैरवी त्रिताल.

मन शीद रहो अभिमानी, जुठी देह जुवांनी. मन. टेक.
 च्यार दिवस रेहेवानी चटकी, मांटीनी काची छे मटकी,
 पडशे खाल पुरानी. मन. १

लाभ प्रभु आपे ते लेजो, दुखियांने सुख करथी देजो,
 गुरु गोती ल्यो ज्ञानी. मन. २

खटपट त्यागी देजो खोटी, माथे जमनी भीति मोटी,
 जुठी न आपो जुवांनी. मन. ३

अंते बीजुं काम न आवे, पिंगल पुन्य विना पछतावे,
 चेतो वात न छानीरे. मन. ४

राग आशावरी त्रिताल. ६

जगतमां जोयुं हळाहळ भेर, व्हालां साथे वेर. जगत. टेक.
 मोटां मनुष्य पण स्वारथ माटे करे काळो केर. जगत. १
 लुंटारा थड परनुं लेवा, करे वंदुकना फेर. जगत. २
 पासे रहे पण विपत पडेथी, खुटल भागे खेर. जगत. ३
 श्रीहरी तेनुं काम सुधारे, पिंगल केवी पेर. जगत. ४

आशा त्रिताल.

जगतमां स्वारथनी छे सगाइ, भले होय वे भाइ. जगत. टेक.
 सुखमां तो सउ कोइ रहे साथी, दुखमां करे अदेखाइ. ज० १
 प्रीत करी कोइ खबर न पुछे, पासे न होय जो पाइ. ज० २
 पैसाथी देवने पुजे पुजारी, मळे प्रसाद मीठाइ. ज० ३
 कहे हरदान खरुं ए कारण, कळजुगनी कठणाइ. ज० ४

आशा. त्रिताल.

संसार सुधरे तेनो प्रीया मळे शांणी;
 प्रिया मळे शाणी पतिनुं राखे कुळ पाणी. सं. टेक.
 धंध करे नहीं द्वेष धरे नहीं,
 वदे मुख सुधा सम वांणी. संसार. १
 मरजी निषदिन प्रीतम मननी,
 जोतां झट लिए जाणी. संसार. २
 पासे रहे नित्य दासी प्रमाणे,
 खीजमत करे गुण खाणी. संसार. ३
 पिंगल कहे एवी मळे नहीं प्यारी,
 तो तो रहे राम काणी. संसार. ४

आशा त्रिताल १२

पारकुं सुधारे एवा थोडा होय प्राणी.
 थोडा होय प्राणी तेनी आपुं छुं निशाणी. पारकुं. टेक
 क्रोध करे नहीं कोइथी डरे नहीं, ते नव बोले ताणी. पा० १
 गरव धरे नहीं वोल्पुं फरे नहीं, होय भले लाभ के हांणी पा० २
 विद्या घणी पण नव वरतावे, एथी वात नइ अजाणी पा० ३
 पिंगल कहे एवा सत पुरुषोने, दिए मुख महिनो दाणी पा० ४

कालीगडो ताल दादरो १३

मळे असुरी माया, दिए न पाइ डाय मळे. टेक
 खाय नहीं पण नव खवरावे, कष्ट सहे निज काया. म० १
 सुकत तेथी कांड न सुजे, पापना उठावे पाया. म० २
 हुकुम विना वपराय न हाथे, थाका ठाया ठाया. म० ३
 अंत समय पछी काम शुं आवे, पिंगल कहे पछताया. म० ४

कालीगडो ताल दादरो १४

भ्रमाय छे भणोला, मोहथी हणोला. भ्रमाय. टेक
 कोक कहे आनुं काम छे काचुं, पाडे मेहेल चणोला. भ्र० १

कोक कहे आनुं रुप करुप छे, पडती मुके परणेला. भ्र० २
 चोपडीओ वांची सीखेला, गुरु पासे थंक न गणेला. भ्र० ३
 पिंगल कहे समजणमां पुरा, जननी कोक जणेला. भ्र० ४

कालिंगडो त्रिताल १५

मनुष्यमारे महुथी वुरुं अभिमान, भूलावे तन भान. म० १
 पंडमां खावानी होय पीडा, मोटा लावे मिजमान. म० २
 जेवुं तेवुं वांची जाणे, वळी थवुं विदवान. म० २
 दुर्वळ स्वीती माथे देवुं, देवुं तो पण दान. म० ३
 पिंगल निर्मानी पुरुषोनुं, भलूं करे भगवान. म० ४

कालिंगडो त्रिताल १६

प्रभूनोरे नव भूलो उपकार, तनमां छो तेंवार. प्रभु० टेक
 एणो परधम बुद्धी आपी, समजो सार असार. प्रभु० १
 संपत आपी तेथी चाले, विश्व तणो वेहवार. प्रभु० २
 शरिर तणा अवयव छे साजा, इजत अति अधिवार. प्रभु० ३
 पिंगल कहे रीझीने आण्णुं, दूध पुत्र सुख द्वार. प्रभु० ४

સોરઠ ત્રિતાલ ૧૭

કીર્તિ પ્રભુની કરો, ધીરજ મનમાં ધરો. કીર્તિ૦ ટેક
 ઘર ધંધો મેલીને પરઘર, ફોગટ સીદ ફરો. કીર્તિ૦ ૧
 સીતા પતિ આપે છે સહુને, જેટલો ઘરનો વરો. કીર્તિ૦ ૨
 શ્વાધાથી ઉપરાંત જો શ્વાશો, ઇથી થાય અજરો. કીર્તિ૦ ૩
 પિંગલ પ્રભુ વિણ કોઈ ન પાલે, માથું કૂટી મરો. કીર્તિ૦ ૪

સોરઠ ત્રિતાલ ૧૮

પ્યારા વ્રજના પતી, મનહર જેની મુરતી. પ્યારા ટેક.
 જુક્તી વ્રહ્માદિક નવ જાણે, ઇની અકલ્લ ગતી. પ્યારા૦ ૧
 શાંમ શરણ ગીયા ભક્ત સુદામો, સુખમય આપી સંપત્તી પ્યા૦ ૨
 જેની ક્રપાથી પાંડવ જીત્યા, કેવી પ્રભુની કૃતી પ્યારા૦ ૩
 પિંગલસી કહે તેને પૂજો, મલ્લશે તેથી મુગતી પ્યારા૦ ૪

સોરઠ ત્રિતાલ ૧૯

ઘટપટ છોડો ઘટપટ खेल, વલત વહ્યો જાય છે રે;
 રોકી રહે નહિં ગાડી રેલ, મિનીટ ગણાય છે રે. ટેક.
 ભાતું કરી લ્યો ત્યાંનું મેલું વાત કર્યાનું નહિં રે વેલું;
 ૧૦૧ જીવ અધિક અકલ્લાય છે રે. ઘટ૦ ૧

હરિ અરથે જે દેશો હાથે, છેવટ આવે તે તમ સાર્થે;
આર્થે આપ્યું પોતે પુન્ય ગણાય છે રે. ઝટ૦ ૨

આજ કાલ પ્રમ દીવસ કરતાં, ફોગટ ગામતરામાં ફરતાં;
માસ ઉતરતાં કરશું ત્યાં મરિ જાય છે રે. ઝટ. ૩

રંક અને ચેતેલા રાજા, પાણી પેહેલી બાંધે પાજા; — — —
પિંગલ મુરખ પછી ઘણું પઢતાયછેરે. ઝટ. ૪

સોરઠ. ૨૦

જીવડો રહેયા સદા સપડાઈ, જગતની જાઠમાં રે;
લોભી આપ રહે લલચાઈ, વાઠગોપાઠમાં રે. જીવડો. ટેક.

પિધા ભરીભરી ચાના પ્યાલા, મગજ પ્રમોદી ખૂબ મસાલા.
ઓઢ્યા શાલ દુશાલા, કહું શિત કાઠમાં રે જીવડો. ૧

આઈસ સર્વત પિષ્ડ ઉમંગે, શીત હવામાં પ્યારી સંગે,
વઠ્ઠી કામનીયા તેલ સુગંધી વાઠમાં રે. જીવડો. ૨

મેઘ મલાર સિતાર મેહેલમાં, વેંડી વિસ્કી મદ વોતલમાં;
કેસરી ભાત કવાઘ, ભરેલા થાઠમાં રે. જીવડો. ૩

મહક્યો અંતે જમને માઠી, પિંગલ તે રોયો મો વાઠી;
ઝટપટ દીધો વાઠી, અગનીની જવાઠમાં રે. જીવડો. ૪

भजन २१.

शब्द कोइ वीरला संत जाणे होजी: ए राह.

ए नथी वातु कोइथी अजाणी होजी: वध्या छे पंडीत वाणी ए टेक.

कुडुं करीने पैसा कमाणा, पैसा थाशे वाणी होजी;
हक नीतीनुं हशे ते रेहशे, बीजुं थशे धुडधांणी. ए० १

अणघटतुं करी लीधी अमीरी, वे दी लाज वंधाणी; होजी;
रेहवामां पछी कलंक रेहशे, हांसीने वळी हांणी. ए० २

मनमां समजीने ए माटे, करजो सत्य कमाणी होजी;
सत्य पुरुष ते सत्यना ग्राहक, जुठाने त्यागे जाणी. ए० ३

भव आखामां भला भुंडानी, काळ जशे रहे काणी;
पींगलसी कहे नीती पाळो, प्रभुने भजी ल्यो प्राणी. ए० ४

भजन २२.

पाळे एवा पुरुषो प्रीती होजी, जेना घटमां निरमळ नीती. पाळे टेक
प्रथम होय तेथी अमळ वधे पण, सरखी मननी स्वीती होजी;
मान सहित हळवा मळवामां, राखे उत्तम रीती. पाळे. १

राजकाजमां नित्य रंकनी, अरज सुणे अथ इति होजी;
सुधरे एटलुं पोते सुधारे, अपयशनी मन भीती. पाळे. २

જેણે મેઢવી ફિરતી જગમાં, ક્રોધ કામને જીતી હોજી;
ક્રતી સારી જાણે કવિતાની, ગાહા છંદને ગીતી હોજી. પાલે. ૩
એનો કદી અફસોશ કરે નહ, વાત જાય જે વીતી હોજી.
પિંગલ કહે માને ધર્મ સનાતન, પ્રમુમાં પુર્ણ પ્રતીતી. પાલે. ૪

મજન ૨૩.

લોભી નરનું યંત લુંટાશે, વિત્ત નહીં વવરાશે. લોભી. ટેક.
રંક પ્રમાણે લુચી રોટલી, સુણે વેસી ઘાસે હો જી;
મુફત ટિકિટ જો થાવી મળે તો, જોવા નાટક જાસે. લોભી. ૧
પૈસા નથી એમ જે તે પાસે, ગરિબ થઈ દુઃખ ગાસે હો જી;
ઊશીનું પણ પાહું આપ્યામાં, છલ રાચી સંતાશે. લોભી, ૨
કવિ લાવે કદી નામ કાવ્યમાં, અથી મન અકલાશે હો જી;
જેવું તેણું દઈ હાથ જોડશે, સૂમ નહીં સરમાશે. લોભી. ૩
પિંગલસી કહે ઘાસે નહ પોતે, છેવટ માંદો થાસે હો જી;
પુન્ય કર્યાથી અંત સમય પણ, દિલ તેનું દુઘાસે. લોભી. ૪

મજન ૨૪.

આંખો વીંચીને દોટ ન આપો હોજી; મનથી સુખ દુઃખ માપો.
આંખો. ટેક.

काथो कुथो भेल्लो करीने, तेनो बांध्यो त्रापो हो जी;
 पुर जोस भवसिंधुनुं पाणी, बुडी जशो तो वळापो. आंख्यो. १
 पारकी पीडा माथे उपाडी, सीद करो छो संतापो;
 क्रोध थकी लइ हाथ कुवाडो, बेठानी डाळ न कापो. आंख्यो. २
 वैभव घरनो वाडी वजीफा, बांधी गया छे वापो हो जी;
 साध विनाना अणसमजणथी, एने सीद उथापो. आंख्यो. ३
 पिंगलसी कहे खोटा प्रपंचोमां, आप ध्यान नव आपो हो जी;
 नकी तमने आवी नडे छे, पूर्व जनमनां पापो. आंख्यो. ४

भजन २५.

एजी लखीया नइ तो मदे. ए राह.

एजी माग्यां सुख नइ तो मळे, सुणो भाइ साधु. एजी. टेक.
 वे सरखी होय वेनडी, एक तो दरणां दळे;
 एक रहे जइ राजमां, माथे चंमर ढळे. सुणो. १
 दुख वेठी निज देहमां, रात्री दिवस रळे;
 वोएल बी वावळ तणां, आंचो क्यांथी फळे. सुणो. २
 द्रव्य भाभुं होय द्वारमां, भेल्लुं आत्रीने भळे;
 प्रपंची लेवा जाय पारकुं, त्यांतो पोतानुं टळे. सुणो. ३

पापीनो वैभव पांचदी, चितडुं जोड़ने चळे;
पिंगल कहे पहाँचे नहीं, खवरुं पडशे खळे.

सुणो. ४

मजन २६.

एजी सुखीया कोइ नइ अती, जुओ आ जगमां. एजी. टेक.

पोते पुरुष होय प्राक्रमी, सुंदर घरमां सती;

तेने मळे नइ संतती, दैवनी केवी कती.

जुओ. १

सीखेलो खट शास्त्र ने, व्याकरण तरणे वृत्ती;

मटे नहीं भिज्ञा वृत्ती; गंभिर प्रभुनी गती.

जुओ. २

जइ वसे जंगल विपे, मोटा जोगी जती;

पोते सहन करवी पडे, व्याधी तन विपती.

जुओ. ३

सुख सदा संतोषमां, धारो मनमां ध्रुती;

पिंगल कहे भक्ति थकी, पामो जगत पती.

जुओ. ४

मजन २७.

एजी निश्चें आवी नडे, पूर्वनां पापो ए जी: टेक

शीखे सहु एक संगमां, शिखीने गादीये चडे;

एकने कांइ नव आवडे, रखडु थइने रडे.

पुर्व. १

त्रीया पतिने छेतरी, परना प्यारमां पडे;
 वणिक घेर विधवा वणी, आरजा थइ आथडे. पुर्व. २
 एक उदरथी जनमीने, भाइ सामसामा भडे,
 काको भत्रीजो कोरटे, लोभी थइने लडे. पुर्व. ३
 पिंगल कहे धन पामीने, मनहुं राखजो घडे;
 कोइनुं बुरं करशो नहीं, सुख अविछीन सांपडे. पुर्व. ४

भजन २८.

ए जी करथी सारुं करो, नरतन पामी ए जी. टेक.
 रहो सुजनना संगमां, दुरिजन देखी डरो;
 करजो संप कुटुंबमां, थिर मन राखी ठरो. नर. १
 करो खर्च शुभ काममां, भुख्यां ना उदर भरो;
 खरचो धन खूटे नहीं, परमारथ छे खरो. नर. २
 सुमतिथी दरजे चडो, चडिने नव उतरो;
 कलंक आवे एवा ऋत्यथी, अळगा रही उगरो. नर. ३
 सत्य कथाओ सांभळो, परपंच मेली परो;
 पींगल कहे पूजा करी, धणिनुं ध्यान धरो. नर. ४

મજન ૨૬.

તું દયાઢ દીન હું તું દાની હું મીઝારી. ૫ રાહ.

વાર વાર સાંજ ને સવારમાં વિચ્યારો,
થા મવ ઉદધીમાં નથી વચવાનો આરો. વાર. ૧ રેક
લોમમા રંગાણ્લો જીવ છે લુંટારો,
થવલું કરવાનો નથી રાખતા ઉધારો. વાર. ૨
મુલથી ઉપાડયો સિર પાપ તણો મારો,
૫ મારાનો પોરો ઝાવા કોણ આપે વારો. વાર. ૩
છલ઼વલ ટ્યાગીને ચાલ પોતાની સુધારો,
પિંગલ મુલો ન અનત પ્રમુના ઉપકારો. વાર ૪

મજન ૩૦.

રાહ ઉપરનો.

માત઼તાત આત સાથ સ્વારથ મયમેઢા,
વહાલાં સર્ગાં નાવે કામ જુઓ અંત વેઢા. માત. ટેક.
'કોટી વેદ મેઢા'થાય મરે સીસ કૂટી,
ઝૂટીની વુટી નઢ્ દેહ જાય છુટી. માત. ૧

ते माटे काम क्रोध लोभ दीयो त्यागी,
रहो राम नाममां हमेश आप रागी. मात. २

वार वार अवतरवुं सरवुं ते व्याधी,
अमर थाओ भक्तीथी आ तजो उपाधी. मात. ३

पिंगल कहे मनुष्य देह मळयो छे रुपाळो;
ते थकी मेहेनत करीने महा कष्ट टाळो, मात. ४

गायन ३१ ताल दादरो.

मर्द थइने वर्द क्षत्री वंशना न मूको,
रण मांही गर्द थतां स्वर्गनो छे रुको. मर्द. १

यज्ञ समय लज्ञ समय चित्तथी न चूको,
दांन आपवामां कदी पाडशो न डूको. मर्द. २

टेक तजी रंक थैने मागशो न टूको,
भागशो न युद्धमांथी देह थाय भूको. मर्द. ३

धर्म ध्यांन पिंगल कहे चाल छे धरूको,
वाप कै बोलावे प्रजा होयजो वळूको. मर्द. ४

गायन ३२. राह उपरनो.

धराना धणी छो केम ध्यान नथी धरता,	
कायर थइ वेठा छो उद्यम नथी करता.	धरा. १
तस्दी पडे तेथी तमे चालो छो तरता,	
फायदो नथी जरा भमो छो गाम करता.	धरा. २
वेठा वेठा खाओ छो वोलो छो बरबरता	
दावा बांधे कोरटोमां तेथी नथी डरता.	धरा. ३
छोकरा दुखी घणां हजी नथी सुधरता,	
पिंगल कहे थइ गया छो जातिथी उतरता.	धरा. ४

गल्लल. राग शोयणी ३३.

रैयत सुखी जे राजनी ते राजानी चडती रहे,	
प्रीती प्रजानी मेलवे तेना दुश्मननी पडती रहे.	टेक.
करवाने सार्वजनीक कामो होंसथी नृप हा कहे,	
नवा नवा कर नाखवामां नोकरोने ना कहे.	रैयत. १
वस्ती अदल इन्साफ पामे वाणीमां अमृत वहे,	
कडबुं कहे हित कारणे, अवगुण तजीने गुण ग्रहे.	रैयत. २
शुभ कार्य करतां जोइने, चितमां सारुं चहे;	
वारा प्रमाणे वेठथी, दुर्वळना दिलडांनां दहे.	रैयत. ३

सौलोक माटे कोइ समयमां, स्वामी पण संकट सहे,
पिंगल कहे ए'नर्पती ते, लाभ दुनियामां लहे. रैयत. ४

गझल. राग उपरनो ३४.

आगेवांन थे आलोकमां, उर मांही गर्व न आणजो;
ते सर्वथी जुदा पडीने, मत कदी नव ताणजो. आगे. टेक.
परनुं करेलुं होय पोते, व्हेम त्यागि वखाणजो;
जेवुं पोतानुं सारुं चाहो, तेवुं सौनुं जाणजो. आगे- १
मालिक दिणजो लाभ मोटो, मित्र मळीने माणजो;
प्रारंभ करतां आप पेहला, साचुं जुटुं पिढाणजो. आगे. २
धोरी लियो धर खेडवा, गाडे जोडी अवाणजो,
अश्वो लियो स्वारी कजुतो, पेहेला आप पलाणजो. आगे. ३
ताळां दियो पण सर्व तजीने, जावुं अंते जाणजो;
पिंगल कहे ते वांणी साची, शाखो वांची प्रमाणजो. आगे. ४

गझल राह उपरनो ३५

हाकम वणी नव भूलशो, हरदम जयो हरी हरी;
हुकम नइ आवे हाथमां, आ फोजनो फरी फरी. हा० टेक

कायम रुडी कीरती कमाजो, नोकरी करी करी;
दुर्वळने नव संतापजो, दिल पापथी डरी डरी. हा० १

खोटी वातोने बाधजोमां, मानजो खरी खरी;
महा दोष वाळा मार्गथी, तमे चालजो तरी तरी. हा० २

भुलो नहीं सत्कर्मने, द्रव्य कोशमां भरी भरी;
जोखम भरेला कार्यमां, जजो समजीने जरी जरी. हा० ३

ओळखजो आतमाने घटमांही धरी धरी;
माना उदरथी जन्मी पिंगल, जावुं छे मरी मरी. हा० ४

गजल ३६

विद्या विवेक होय तो कुमार कहेवा वाजवी;
रजपूत कन्याना जणोला होय तो ते राजवी. टेक.

प्रजा अने राजा तणुं चाहे भलुं ते प्रधान छे,
खोटुं करे अन्न खाइने हेतु नहीं हेवान छे. वि० १

सन्मुख लडे रणमां रही शूरवीर कुळ शणगार छे,
नर शत्रुने दइ पीठ भागी जाय ते नादार छे. वि० २

દુઃખ વેઠીને પરમાર્થમાં દ્રવ્ય આપે તે દાતાર છે,
પોતે રહે પણ ખાય નહ તે સૂમના સરદાર છે. વિ० ૩

ધણી ધરા જો રંકની યરજી ધરે નિજ ધ્યાનમાં,
પિંગલ ધરા સત્ પુરુષો જુઠો ન બોલ જીભાનમાં. વિ० ૪

ધીરાના પદનો ઢાઢ. ૩૭

પ્યારા પ્રભુની કરો પ્રીતી રે, વચ્ચત જાય છે વીતી; ટેક.

મનુષ્ય દેહ ફરી ફરી નવ મલશે, જાણી લીયો જરૂર.

કરી લીયો પરમાર્થ કરથી રેહેશો નાં મગરૂર;

છઠ્ઠને ત્યાગી ચાલો રે, નિર્મલ રાખો મનમાં નીતી. પ્યારા. ૧

ક્રોધ ચઢાવી કોઈપર, ન કરો રાતાં નેણ,

આવે ભૂલ અજાણથી, વદશોમાં કટું વેણ;

શાંતીથી સમજાવો રે, રૂઢી નિજ કુલની રીતી. પ્યારા. ૨

ચઢતી પડતી સર્વની, સાંજ સવાર સમાન,

એક ઘડી અધિકારનું, તજી દ્યો છોટું તાન;

રાવણ જેવા રાજા રે, છેવટ તેની શું થઈ સ્થિતી. પ્યારા. ૩

પિંગલસી કહે પાઢજો, ધર્મ સનાતન ધીર.

आतनवासी इश छे, ओळखजो नरवीर;
ध्यान तेनुं धरजो रे, भागी जाय जमनी भीती. प्यारा. ४

धीरानो ढाळ. ३८

स्वर्ग तणी शेरी रे, समजी लेजो छे छेटी; टेक.

आडा रस्ता आवशे, कइ खाडा कइ खील.

कइ पाडा कइ पोठीया, कइ मृगो कइ नील,

कइ कुर कट कइ केकी रे, घेरीलेशे घेटाघेटी. स्वर्ग. १

जवरी हींसा जीवनी, करशोमां जन कोइ,

दूध पीयो गौ दोइने, लाल न पीशो लोइ;

नकी पापो नडशे रे, ज्यारे जम जाशे भेटी. स्वर्ग. २

मोटुं घर जोइ मुकवा, आपे वस्तु अपार,

थापण ओळवशो नहीं, करशो नइ तकरार;

मालिकनी छे माया रे, पारकी नव संघरो पेटी. स्वर्ग. ३

इंद्रीजीत रेहजो अचळ, गाय सुकवि गुण गीत,

नारीना सर नेणथी, उडीगीया अगणीत;

पिंगल नातो पाळो रे, वेशक प्रजा वेटावेटी. स्वर्ग. ४

